

K O L A B I Ó

Vatrogasne apote

VATROGASNE U P U T E.

NAPISAO

MIRKO KOLARIĆ,

UČITELJ GASILAČKE ČETE I UPRAVITELJ GASILANE DOBROV. VATROG.
DRUŽTVA ZAGREBAČKOGA, TAJNIK HRV.-SLAV. VATROGASNE ZAJEDNICE
I ČLAN VIŠE DOBR. VATROGASNIH DRUŽTAVA.

IZDANO TROŠKOM HRV.-SLAV. VATROGASNE ZAJEDNICE.

U Z A G R E B U.

KNJIGOTISKARA I LITOGRAFIJA C. ALBRECHTA.

1894.

PRIPOMENAK.

Ja se niesam učio, da budem književnik po zvanju; potreba na jednom polju kulture u hrvatskom narodu pozva me „u redove“, da uz dobru volju i ja učinim što mogu. „Čitajte, mislite i pišite o vatrogastvu za naše vatrogasce; ja ću vam rada na ruku ići u svemu, gdje uztrebate mojega savjeta ili pomoći“.

Tako mi reče još god. 1885. sadašnji predsjednik naše vatrogasne zajednice, gosp. Gjuro Deželić. I jest me on ponukavao, da pišem, davao mi pravac, i bio mi vazda na ruku, kada god sam pisao članke o vatrogastvu za razne domaće časopise.

A još mu imadem i to zahvaliti, što je on predložio središnjemu odboru naše vatrogasne zajednice, da u interesu i za bezdvojbeno unapredjivanje domaćega vatrogastva naša zajednica o svom trošku izdade ovu zbirku mojih uputa o vatrogastvu.

Zahvaljujem dakle njemu i zajednici našoj na tom, što ova sbirka vatrogasnih uputa može doći u ruke svakoga, tko se zanima za vatrogastvo.

A kako vruće želim te bih ovom književnom radnjom udovoljio priekoju potrebi našega naroda, tako i to želim, da se vatrogasci naši čitanjem, razmišljanjem i nasliedovanjem vatrogasnih uputa okoriste, jer i to će biti samo na korist naroda.

U Zagrebu, na Florijanovo 1894.

Mirko Kolarić.

Vatrogastvo u srednjem vieku.

Kad se je u srednjem vieku pućanstvo u gradovih znatnije umnožilo, gradske oblasti izdavale su strože naredbe za oprez protiv požara i upute za gašenje požara, kako bi se obranio život i imetak pućanstva od biesnoga elementa. Pretežni broj drvenih zgrada u gradovih, uzke i zakutne ulice, nestašica valjanih gasila, izbavila i pomagala bijahu tada uzrokom, da se nastali požar nikada nije mogao ograničiti, već su vazda predjeli gradski a često i čitavi gradovi bjesnomu požaru žrtvom pali. U 13. i 14. stoljeću dogadjali su se mal ne u svih velikih gradovih opetovano veliki požari. Godine 1152. izgori do temelja Regensburg; ista nesreća snadje taj grad još dva puta u istom stoljeću. Tako izgori u 12. stoljeću više puta grad Lübek, nu jednom tako, da je od cieloga grada preostalo samo pet kuća. Grad Strassburg izgori u 14. stoljeću dielomice osam puta! Što su se tako užasni požari u kratkom vremenu toliko puta opetovali, pripisivalo se poglavito gradnji drvenih kuća. Gradska vieća (senati) počeeše izdavati naredbe u prvom redu namienjene oprezu protiv požara i redarstvenomu graditeljstvu, naročito gradnji krovova i dimnjaka. Zgrade u gradovih bijahu još do konca 14. stoljeća pokrivenne slamom i daščicami; god. 1532. obrati se vieće grada Strassburga na gradsko poglavarstvo u Frankfurtu molbom, da mu pošalje jednoga pokrivača krovova,

vješta pokrivanju škrljencem; jer da ondje nema takova obrtnika. U prkos tomu, što je senat podieljivao siromašnijim stanovnikom znatne podpore, da prigodom gradjenja pokriju svoje krovove bud škrljencem bud eriepom, niesu se ni imućnici, a kamo li siromasi dali sklonuti, da zadovolje strogoj naredbi. Takovih poteškoća nalazimo i u poviesti naredaba glede dimnjaka i dimovoda u početku 14. stoljeća, jer je dim prolazio tavanom. Gdje je i bilo dimnjaka, mnogo ih je bilo sagradjenih od drva i uz drvene stiene, pa u mnogih slučajevih upravo ti dimnjaci, umjesto da budu zapriekom, prouzročiše požare. Sve naredbe i zabrane, izdane u tom smjeru, ostadoše bez uspjeha. U ono doba nije bilo ni dimnjačara, već su dimnjačarske poslove obavljali kućevlastnici sami, ili pokrivači krovova i — živoderi. Poviest spominje prviput dimnjačara godine 1464. u Frankfurtu na Majni. Koncem 15. stoljeća (g. 1491.) uništi požar Draždjane (Dresden). Tim povodom izdana bje naredba, da se sgrade na uličnih uglovih moraju graditi od kamena, a pokriti negorivim materijalom; jedino bje iznimno dozvoljeno, da siromašniji stanovnici grade gospodarske sgrade i štale od blata. Istom kasnije napredovalo se i u tom, te se mnogo toga polučilo, što se prije nije moglo počiti ni zakoni ni naredbami. U jednoj redarstvenoj okružnici iz Erfurta od god. 1351. nalazi se sljedeća naredba:

a) svaka kuća mora imati tako dugačku ljestvu, da joj gornji kraj dosiže do krova, i jedan zajimač, pod prijetnjom globe od pet groša;

b) Vodonoša (Wassertäger), koji nedodje k požaru, imade se odmah metnuti u klade, ili neka se u roku od osam dana izseli iz grada;

c) k požaru da nedolazi nitko mačem niti ražnjem, a tako ni na konju, osim senatora.

Gasnik nalazimo već u 14. stoljeću skoro u svih njemačkih gradovih, pa valja priznati, da se je tim polučila hvale vrijedna organizacija u vatrogastvu za slučaj požara; obzirom na tadanje okolnosti može se ona smatrati vatrogastvom novijega doba. Cehovom bje posao na garištu već unapried opredieljen, a gasila tako porazdieljena, da je svaki ceh dobio od grada ona gasila, koja je morao na svoj trošak uzdržavati, a nekoja gasila i nabavljati vlastitim troškom. Čim se je dao znak zvonom (habernikom) moradoše obvezanici, a medju ove spadahu cehovski predstojnici svih obrta, zatim svi tesari, pokrivači krovova i samostanci, doći na garište. U posljednje vrijeme morali su izraelićani stanoviti broj svojih ljudi šiljati na garište. Predstojnici cehova ravnali su po uputi i nalogu načelnika svojim obrtnici. U gasniku grada Nürnberga iz 15. stoljeća vidi se, da su se već počele ustrojavati moderne gasilačke čete, jer se tu spominju vatrogasni meštiri i pomoćnici. Meštara bilo je šest; njim bijahu povjerene dvie štrcaljke i 25 zajimača, te nekoliko čakalja i sjekira, a tako i upute za branitbu. Ta se uredba od godine 1509. pronašla u gradu Freiburgu i Breisgau-u. Veći dio gradjana nije smio sudjelovati kod gašenja sa plaćenici, već su imali bditi nad sigurnošću grada; u tu svrhu morali su se naoružani sakupiti na sajmištu, gdje su bili na raspolaganje oblasti, dočim je jedan dio bio odredjen, da čuva vrata gradskih utvrda; jer je obično ovakovom sgodom bila pogibelj od neprijatelja i otimača, koji su dapače često i podmetali požare, samo da uzmognu robiti i pljačkati. Pojav požara objavljen bje vazda zvonom ili trubljom sa crkvenih tornjeva, a tako i zastavom; vatrojavna trublja spominje se već u 16. stoljeću.

Kako tada još nisu bile razsvietljene ulice, služili

su se ljudi noću prigodom požara razsvjetom u posudah, u kojih se je palio ter pa su se ovakove po ulicah i na kućah smještale. Grad Frankfurt imao je već g. 1439. naredbu, da su građani u slučaju požara imali na svojih kućah smjestiti goruće svjetiljke. Ovi oprezi bili su tim nuždniji, što su putevi i ceste bile tako loše, da bi vatrogasci u tmini sa strojevi zaostali u močvarah. Koliko se razabire iz poviesti, počeli su neki veći njemački gradovi tekar koncem 14. stoljeća graditi pločnike i utvrde cesta, pa je tako zimi i za kišovita vremena bilo teško, često upravo nemoguće prolaziti; povrh toga bacalo je pučanstvo izmetine i razne odpadke pred svoje kuće na cestu, tako da je oblast bila prisiljena izdati naredbu, da su građani dužni gnoj u roku od tri, a inu nečist u roku od osam dana ukloniti izpred svojih kuća. Nu i ovom odredbom nije se postigao željeni uspjeh. Gasilačka pomagala bijahu tada sasvim primitivna, a štrcaljka još nije bilo, premda su — dakako vrlo jednostavno — već g. 150 pr. I. obretene, te su ih već u prvom stoljeću po Isusu rabili Rimljani. No u sriednjem vieku nenalazimo nigdje štrcaljaka.

Gradovi imali su jednostavne zdence, iz kojih se je voda morala grabiti zajimači. Prve štrcaljke spominju se u Nürnbergu, odkuda je godine 1440. i grad Frankfurt naručio jedanaest komada; štrcaljka stajala je 1 marku i 3 pfeniga ili 90 novčića u našem novcu. Augsburg naruči štrcaljke istom g. 1518.

Kako se iz cienne štrcaljaka razabire, bile su to ručne štrcaljke najmanje vrsti, koje su nosili u vrećicah. Glavne gasilačke sprave, što su danas naše štrcaljke, bili su zajimači iz kože, koje su izradjivali postolari. Zajimače nabavljala je gradska občina, pojedini cehovi i svaki kućevlastnik po jedan komad za svoju kuću.

Ovakovim najprimitivnijimi gasili mislilo se tada svladati požar; nije čudo, da je biesni elemenat takovoj sili vazda s uspjehom prkosio; žar, dim i ugušljivi plinovi zaprečivali su polievanje vatre iz neposredne blizine i ovu posve ugasiti. Uz zajimače rabili su i ina pomagala, kao što su: sjekire, bradve, ljestve, čaklje i vile. Na samom garištu držao se je strogi red; nepozvanim ondje nije bilo mjesta; bezposlice niesu se ondje trpjeli. Nakon svladana požara odredjena bje uvijek dovoljna straža, koja je imala ostati tako dugo, dok nije vatra bila ugušena do zadanje iskre. Dan poslie svakoga požara dobivali su požarni meštari, njihovi pomoćnici i ini branitelji, pa i oni, koji su s bačvom vode došli na garište, nagrade od gradskoga senata.

Za palikuće odredjene bijahu osobito stroge kazne, naročito pako za takove, koji su zatečeni u činu. Jedna naredba grada Erfurta (g. 1351.) naređuje: palikuća, kad se uhvati, ima se rinuti u bačvu i vatrom spaliti. Tu kazan ovršiše Erfurćani godine 1472. na cistercitu Ditrichu Beckeru, koj je na više miesta podmetnuo vatru tako, da joj je skoro cijeli grad pao žrtvom. Kad ga uhvatiše, odveli ga najprije pred njegova biskupa; jer ga kao svećenika nisu smjeli smaknuti. Fratar bio u ornatu sa kaležem u ruci, kano da se sprema čitati sv. misu. Biskup oduzme mu kalež, ostruže kožu sa prstiju, kojima je držao sakramenat i odreže mu sa glave krunu kose. Tada svukoše s njega svećeničko odielo i predadoše ga svjetskomu sudu. Nakon pročitane osude preuze krvnik osudjenika, sveže ga o stup i trgajući mu usijanima klještama 21 put meso sa tiela, mućio ga dotle, dok mu se nepokazaše gole kosti: sada ga istom uz silne i grozne muke spališe uz šestoricu njegovih sukrivaca.

Eto kratka razvoja i slike vatrogastva u sriednjem

vieku. Naši su predšastnici, kako se vidi, neznatnimi i nesavršenimi gasili i pomagali kod one pogibeljne gradnje kuća u velikih gradovih — a kako je tada moralo istom biti na selih — ipak sve učinili, što se je u to doba učiniti dalo. Mnogi put bila bi nesreća uz takovu primitivnost gasila još i mnogo veća, da nije bilo požrtvovnosti gradjanstva!

Prve gasilačke čete.

Početak vatrogasne institucije biti će poznat riedkim vatrogascem. Zna se, da je Karlo Metz za vatrogastvo u Evropi stekao velikih zasluga osnivanjem vatrogasnih društava, pa s toga je vriedno znati, kako je on prije kojih 40 godina opisao i ocienio vatrogastvo i njegovu znamenitost u pogledu uzdržavanja narodnjega blagostanja. Njegova je zasluga, što su njemačke pokrajine uvele državno osiguranje proti požaru, koje je svakako vatrogastvo u velike podiglo.

Karlo Metz pisa ovo: Godine 1843. preduzeu si zadaćom, ustrojavati gasilačke čete, te mi podje za rukom, dakako važnom podporom zemaljskih oblasti, ustrojiti gasilačke čete u gradovih Rastadt, Ettlingen, Baden, Karlsruhe, Heidelbergu, a tako i u Würtemberžkoj i Bavarskoj.

Obodren liepim uspjehom podjoh dalje, ter nastavih ustrajati i seoske gasilačke čete. Kod ovih sam imao velikih poteškoća radi pomanjkanja moralne podpore oblasti. Srećom mi podje do skora za rukom uvjeriti zemaljske oblasti, da država mora vatrogastvo organizovati i podupirati, jer je vatrogastvo tehnički dio vatroredarstva.

Kad je država dužna i najmanju vlastnost svojih podanika štititi proti kradji itd., tada joj je i dužnost shodna odrediti sve što treba, da uništavajući elemenat požar neupropasti gradove i sela, i da na hiljade obitelji neostanu bez kuće i imetka. U nekih gradovih Bavarske liepo se podiglo vatrogastvo. Ali to se opaža ondje samo, gdje su se pročelnici oblasti požrtvovno za nj zauzeli. Vatrogasci uzimaju se po vojničkih načelih iz najmladjih sposobnih gradjana po sposobnosti, a predpostavljeni im obvežu se oblasti zavjerom, i tako je vatrogasna uredba zakonom priznana.

Tako bi moralo biti po cijeloj zemlji uređeno. A da se i svakomu selu državom dade ta nova blagodat, imali bi se vojnici, dok aktivno služe, uputiti u rukovodnji gasila, te gašenjem požara upoznati tako, da će moći, zadovoljivši vojničkoj dužnosti, odpušteni kući u svoj zavičaj, podučavati seljački narod u vatrogastvu. Tim bi se načinom na skoro postigla liepa svrha bez znatnih žrtava i znatno bi se smanjile štete požarom nanešene; sudcem pako iztražiteljem dala bi se zgoda, da mnijenjem prokušanih vještaka vatrogasaca traže uzrok vatri i pronadju palikuću.

Gdje su gradjanske čete ili domobranstvo, tu bi se imala ustrojiti vatrogasna četa ili odjeli poput pionira kod stalne vojske.

Kod predavanja ovih mojih predloga vazda je za prekom trošak. Pa i jednu forintu u tu svrhu žrtvovati, to se čini, da je previše, a koliko se žrtvuje za vojničtvo? pa se na ogromne one svote i negleda.

Korist, što ga daje vatrogastvo, pa to škrtarenje, kad treba što žrtvovati za vatrogastvo, mora da boli svakoga, koji je nadahnut dušom pravoga vatrogasca.

Zar je onda čudo, da mu malaksa požrtvornost i dobra volja i da vatrogasna uredba propada umjesto da se drži i usavršuje.

Za vojničke uredbe mnogo žrtvuje država, a uza to vatrogastvo jedva životari. Da, mnogo vatrogasno društvo zahvaljuje svoj obstanak samo slučaju, što obćina ima po koju starodrevnu a nevaljalu štrcaljku i neuporabiva pomagala. I jesu li ova donekle uporabljiva, onda se većinom uzdržaje gasilačka četa milostinjom darovatelja.

Niesam naumio niti sam voljan ma ikoga vriedjati, ali sam za shodno smatrao radi javne sigurnosti na javu iznieti ove mane.

Za sada nema zemaljskih gasnika, a bez njih se uredjeno vatrogastvo nemože ni pomisliti. Gdje i gdje doduše postoje već dobrovoljne gasilačke čete, ali uz njih je žalibože slaba sigurnost obćinarom; jer niti imadu valjanih gasila, niti sredstava, a niti strukovne naobrazbe.

Ti dobrovoljci mogu iz gasilačke čete izstupiti, kad ih volja. Službu vatrogasaca trebalo bi urediti poput domobranstva. U mnogih mjestih zapovjedaju na garištu činovnici, ali samo zato, jer su činovnici, a bez obzira na to, da neimaju ni pojma o vatrogastvu.

Zapovjednici gasilačkih četa, dakle stručnjaci, ne imaju na garištu nikakove moći; u mnogih pače mjestih prepušteno je vatrogastvo prisilnomu redu cehova, ponajviše pako samovolji neuka puka. Sve, što se je do sada uz dobru volju polučiti moglo, to vam je nabava opreme, kaciga, pojasa i sjekira a riedko gdje još jednostavna radbena odjela.

Sravniš li gasilačku četu pogledom na njezine dužnosti i koristi sa obćim domobranstvom, tada ti se

odmah ukazuje golema nepravda u dosadanjem zane-marenju.

Borba sa zarazajućim elementom prieti danomice svemu, što je čovječji um i sila stvorila, dočim se boj sa vanjskim ili nutarnjim neprijateljem hvala bogu riedko opetuje. Dvoja je golema potreba, da se urede i u svako doba podržavaju valjano uvježbane gasilačke čete, a to naročito za vrieme rata, jer mnogi osiguravajući zavodi, na temelju svojih ustanova, obustave svaku obvezu, čim se za koju okolicu proglasi ratno stanje. Znojem lica stečeno i na obroke kupljeno pokućstvo uboga radnika neosigurano, dobiva tada vriednost, koju ima i pokućstvo u palači bogataša! Onda ti nastaje ravnopravnost! Vi bogataši, koji se inače sje-gurni osjećate, jer ste plaćali premije, znajte, da požar nečini nikakove razlike medju vami i siromasi. Onda ćete i vi izgubiti svoju imovinu. Sada imate blaga da pomognete siromaku a tiem i sebi, kad svojski podupirali budete one muževe, koji se žrtvuju za ovu humanitarnu instituciju — za vatrogastvo.

Od neprocjenjive vriednosti bile bi tada gasilačke čete. Jer se vatra pojavlja i pali ne samo s neopreznosti i objesti pojedinaca, već i s drugih uzroka; oblasti za vrieme rata neće imati snage uzdržati vatrogastvo, kao što to biva u mirno doba; to već i za to, što su obsadna mjesta izvržena jurišu neprijateljskih taneta i upaljivih stvari, dakle i razorenju vatrom.

Gasilačke čete moraju se takovom zgodom složiti, a to se samo snagom i ljubavi za samu stvar ter složnim zajedničkim radom vlade i naroda postići može.

Pa tko je te ljubavi dostojniji od gasilačke čete i muževa, koji su u svako doba dana i noći pripravn i žrtvovati svoje zdravlje a često i život, da odklone pogibelj, koja prieti njihovim sugradjanom?

Eto tako je mislio i govorio pokojni Karlo Metz, osnivač vatrogastva u prosvjetnoj Evropi. Nakon punih četrdeset godina njegove su se želje u „njegovoj“ domovini skoro u svakom pogledu izpunile. Danas ga blagoslivlja puk njemačkih pokrajina i drži ga u nezaboravnoj uspomeni.

Gradjevno i vatrogasno redarstvo.

Zakonodavstva svih naprednih zemalja već davno su uvjerena, da je uzdržavanje narodnjega blagostanja glavna podloga, na kojoj se osniva boljak i budućnost svakoga naroda. Razne nezgode a naročito elementarne, godimice uništavaju teško stečenu ljudsku imovinu, koja se riedko kada može nadoknaditi. U našem narodu najosvjetljiviji su česti požari i to zato, jer se pretežni broj pučanstva bavi agrikulturom, koje proizvodi izvršeni su najviše bjesnomu požaru, a drugo zato, jer naš narod još nije proniknut o potrebi i koristi osiguranja proti požaru. Osim toga neimademo u našoj domovini gradjevnoga reda a ni gasnika, do onoga za glavni grad Zagreb te za bivšu vojnu Krajinu, pa tako nije ni čudo, da je vatrogastvo a tim i sigurnost proti požaru u nas na slabih noguh. U zemljah, gdje se je vatrogasno redarstvo i vatrogastvo upravo blagotvornim pokazalo, zahvaliti se ima jedino valjanomu gradjevnomu redu i gasniku. Prvom je svrha, da se već za gradnje bud kuća bud gospodarskih zgrada obzir uzme na sigurnost za eventualni slučaj požara, a potonjemu da se za vremena predusretne svimi oprezi, da se požar lahko nedogodi, a kad bi se dogodio, da se već unapried ustanovi, kako se imade postupati, da se umanjí ili sasvim uništi. Iz

kustvom je poznato, da i postojeći gasnik za glavni grad Zagreb neodgovara današnjim potrebama, i to obzirom na znatno umnoženi broj stanovništva, povećih zgrada, tvornica, i radionica i skladišta, a tako i sa samoga gledišta vatroredarstva i napredne vatrobranbe. S toga se i pojavljuju požari, kojih se uzrok ustanoviti nemože. Mnogi lahko upaljive tvari mjesto u podrumih ili presvodjenih prostorijah, drže u komorah, sušah i skladištih; na tavanih smještene su često lahko upaljive tvari u neposrednoj blizini dimovoda, a tako i ugljen, cunje i ostružine. U pomanjkanju posebnoga skladišta za petrolej namještaju se više puta velike količine ove lahko upaljive tekućine u sred grada u nepresvodjenih skladištih, dvorištih i t. d. Pokusom ustanovilo bi se, da pretežni broj postojećih munjovoda nevalja, jer valjanost ovih nitko nenadzire. Osim toga našle bi se još mnoge mane, koje bi se morale ukloniti. Ovako uz gradjevni red i gasnik u gradu, kako istom u manjih, mjestih, gdje ni takva zakona nema. Nije mi doduše poznato, da li za seoske občine postoji naredba glede gradnja, ali imao sam prilike viditi, da u mnogih mjestih naše domovine pučanstvo gradi, gdje i kako mu se svidja. U neposrednoj blizini kuće grade se staje, suše i t. d. a osim ovakove pogibelji smješteni su uz kuću još i stogovi od siena i slame, k tomu okružene su zgrade drvenim pleterom, pa zar je onda čudo, kad tu iskra zahvati, da o obrani bližnjih zgrada nemože biti ni govora. Poput munje zahvati plamen sve gorivo u blizini, što za cielo nebi se dogodilo, da su gospodarske zgrade, slama i sieno odaljeno od kuće. Uza sve to dolazi u mnogih mjestih i nestašica vode, a tako se ni u prvi mah nesreće nenalazi na mjestu ni najprimitivnije gasilo. Imade mjesta, gdje si obćinari znatnimi žrtvami za kućnu porabu vodu

dovažati moraju, koje je vrelo još k tomu prilično odatjeno od mjesta. U istom mjestu je i vatrogasno društvo. Nu kad bi požar buknuo upravo u ljetno doba, što bi koristila gasilačka četa sa svimi gasili, kad neima vode? Nu i u toj nevolji dalo bi se doskočiti, kad bi u obćinara bilo uzajamne sloge. Mjestne prilike tako su prikladne, da bi se i neznatnim troškom mogla sagraditi jedna ili dvie cisterne te tako bi obćinari za svaki slučaj imali dostatno vode. Ovo je samo sjena one slike, koja bi imala predočiti, od kakve je potrebe gradjevni red i gasnik za razvitak vatrogastva, a tim i za uzdržavanje i unapredjivanje narodnoga blagostanja u našoj domovini. Uz gradjevni red i gasnik širiti i usavršiti će se doskora vatrogasna inštitucija i u našem narodu, pa ako će se tada i dogoditi slučajevi požara, to za cijelo umanjit će se ogromne štete, što ih godimice izkazuje požarna statistika Hrvatske i Slavonije.

Bečki magistrat sastavio je nedavno nacrt gasnika za grad Beč, te ga podnio gradskomu vieću na razpravu, koji će ga nakon svestrane razprave predati u formi zakonske osnove austrijskoj vladi, a ova opet saboru. Tako će Austrija imati doskora zakonom uređjeno vatrogastvo. U smislu ove osnove gasnika vrši gradsko poglavarstvo vatrogasnu policiju i vodi nadzor nad vatrogasnim društvom, dočim gradsko zastupstvo načelno riešava sve poslove glede dimnjaka i ognjišta. Gradsko vieće ustanovljuje propise za sve u vatrogastvo zasjecajuće poslove; razredjuje dimnjačarske kotare, nadzire pomoćnu akciju vatrogasnih društava, odobrava njihova pravila, potvrđuje njihove izbore glavnih funkcionara i t. d. Uprava na garištu mora biti jedinstvena, te je točno odredjeno, tko je zapovjednik nad svimi vatrogasnim četami na raznih garištih. Vatrogasna društva

imadu samo prvu pomoć pružati, te podupirati gradsku vatrogasnu četu i sve svoje sile uložiti, gdje valja odkloniti ili ublažiti nesreću.

Nije ovdje mjesto, bečki gasnik točno opisati. Htjedismo samo pokazati, da se u naprednih državah već svojski radi oko zakonitoga uređenja vatrogastva.

Vatroredarstveni propisi za suše i vjetra.

Kad su lani u proljeće učestali silni požari iz njemačkih pokrajina, izdale su oblasti stroge naputke. Valja priznati, onda se polučio znatan uspjeh time, što su se za vremena uklonile mnoge pogibelji. Takovi naputci u velike bi koristili i našem narodu, koji već često postrada lih s nemara i nepažljivosti kod vatre.

Scienim, neće biti suvišno, da priobćim i upozorim na one opreze. Ovo su:

1. Da se pojavivši požari uzmognu što prije pro-naći i ako moguće u zametku ugušiti ili barem brza pomoć proti njim prizvati, nužno je, da se za vrijeme vjetra i bure u svakoj obćini uvedu vatrogasne obhodne straže.

Obvezaničke straže u takovo doba odredjuju oblasti po unapried ustanovljenom načinu.

2. Vatroredarstvene oblasti dužne su provesti razdiobu kotara u svojem području, odrediti broj obćinara za obhodnu stražu ter označiti osobe za vodstvo i nadzor straže.

3. Tu obhodnu stražu dužni su vršiti svi tjelesno sposobni obćinari neporočna glasa.

Za vodje takovih straža neka budu članovi oblasti, občinskoga zastupstva, školskoga odbora i postojeće gasilačke čete.

4. Obhodnoj vatrogasnoj straži osobito je dužnost bditi nad svjetlom i vatrom; naročito nad pekarnama, kovačnicama i sličnim radionicama svake vrsti, ter tvornicama, skladišti i t. d.

Opazi li straža svjetlo u stajah noću, imade se odmah o tome uvjeriti, da li je svaka pogibelj izključena? Kad bi se opazilo, da je tu ma najmanji prestupak gasnika, dužna je straža taj slučaj bezodvlačno prijaviti oblasti. Opazi li obhodna straža požar, dužna je bezodvlačno o njem obavjestiti ukućane, susjede i gasilačku čet.

5. Za bure ima obhodna straža u svom kotaru od kuće do kuće osobno se uvjeriti, da li su kućna ognjišta pogašena i da li su u svakoj zgradi barem dva škafa vode u pripravi?

6. Kad ukućani svoja ognjišta sami nebi htjeli pogasiti, ovlašteni su ih stražari pogasiti; ukućani su pako dužni bez oklievanja straži otvoriti sve prostorije, gdje su ognjišta.

Tko se tome uzprotivi, pada pod ustanovljenu zakonitu kaznu.

Naročito dužna je obhodna straža svaku sumljivu opasnost i prekršaj gasnika prijaviti oblasti.

7. Obhodnoj straži strogo je zabranjeno zalaziti ili zadržavati se u privatnih kućah ili gostionah za vrijeme ove službe, ako to služba naročito neiziskuje.

8. Vatroredarstvene oblasti dužne su strogo bditi nada tim, da odredjeni na obhodnu stražu svoju službu

savjestno vrši, pa kad bi dužnost zanemarili, imadu jih bezobzirno kazniti.

9. Za vjetra i bure, naročito u proljeću i ljeti imadu se sva ognjišta u kućah u 7 sati u večer polagati. Iznimice dozvoljava se podržavati vatru samo onim ukućanom, koji imadu bolesnika ili male djece te se peć mora ložiti. Za sve ine slučajeve potrebno je izhoditi iznimnu dozvolu vatroredarstvene oblasti.

10. Čim se digne vihar bilo danom bilo noću, ima se vatra odmah pogasiti i to: u pekarah, žganjarah, praonicah, lievaonicah i u svih vatrom radećih radionicah. Da se vjetar ili vihar pretvori u buru, valja odmah u svih zgradah vatru sasvim potnuti.

Oblasti su dužne tu naredbu u svih mjestih svojega područja znanja i ravnanja radi shodnim načinom saobćiti. U prešnom slučaju može vatroredarstvena oblast dakako uz odgovornost molitelja dozvoliti iznimku od toga pravila. O takovom slučaju imadu se na trošak moliteljev odrediti dovoljni oprezi sigurnosti. U ciglanah i sličnih radionicah gdje se neprekidno vatra podržava, imadu se posebni oprezi sigurnosti odrediti.

Vatrogasne štrcaljke neka budu vazda u redu a sabirališta vode i preseke imadu se pune držati, tako, da bude za svaki slučaj sve za obranu u pripravi.

11. Za vjetra i bure strogo je zabranjeno izvan sobe pušiti smotku ili lulu.

U stajah, štagljih, u stolarskih i tesarskih radionicah, kao i u svih prostorijah napunjenih lahko upaljivimi tvari, pušiti je u svako doba strogo zabranjeno.

12. Prekršaje proti gore spomenutim naredbam, u koliko nepodpadaju pod kazneni zakon, vlastno je kazniti obćinsko zastupstvo novčanom globom od 2—10 for.

Naredbeno pravo za vatrogastvo u Ugarskoj.

Kadno je g. 1888. kr. ugarsko ministarstvo za poslove unutarnje naredbenim putem pod br. 53.888., II. na sve podčinjene županije i grad. poglavarstva izdalo vatroredarstveni statut za zemlje krune sv. Stjepana, obnovilo je i sve jur prije izdane naredbe u pogledu sigurnosti proti požaru i tim skupčano usavršenje ugarskoga vatrogastva.

Sve te naredbe silna su poluga unapredjivanju vatrogastva. Svakako je nužno, da ih i naše oblasti i vatrogasni krugovi upoznadu te da se njimi okoriste na sveobću probit narodnoga gospodarstva i blagostanje naše otačbine.

Evo tih propisa i naredaba:

A.

§. 26. zak. članka XXII. od god. 1886.

Jurisdikcija može u §. 24. i 25. a tako i u §§. 115., 116. i 117. označenih slučajevih i unutrašnjih obćinskih poslovih posredovati samo onda, kad bi obćina za pomoć ili posredovanje zamolila ili kad bi to interesi uprave ili javne sigurnosti zahtjevali.

Proti odluci jurisdikcije može obćina u roku od 15 dana nakon uručenja podneti utok na ministarstvo.

B.

§. 6. zakonskoga članka XXI. od god. 1881.

Kad bi se jurisdikcija sustezala izpuniti zakonom propisane obveze glede uvrštenja izdataka u svoj proračun, može tada vlada dotičnu stavku u proračunu odrediti.

C.

Naredba kr. ugarskoga ministarstva za unutarnje poslove, br. 53720/78. na sve jurisdikcije, glede priznanja središnjega odbora ugarske vatrogasne zajednice strukovnim organom.

Uslied zamolbe središnjeg odbora zemaljske vatrogasne zajednice, upravljene na moju osobu, kojom isti radi unapredjivanja obće koristne svrhe, moli za djelomično pokriće troškova uprave te materijalnu i moralnu podporu, a istodobno i za priznanje, da središnji odbor bude strukovnim organom, obnašao sam priznavajući korist i svrhu u pogledu umnoženja i razvitka jednoličnih načela ne samo u narodno-gospodarstvenom pogledu već i obzirom na javnu sigurnost tako važne institucije sa mojom odredbom od danas pod gornjim brojem središnji odbor zemaljske vatrogasne zajednice kao kompetentni strukovni organ u svih poslovih vatrogastva priznati, te ovim pozivljem sve županije i gradske obćine, da se u svakom slučaju, gdje se radi o vatrogastvu i potrebnoj strukovnoj uputi, vazda i neposredno obrate središnjemu odboru zemaljske vatrogasne zajednice.

Pošto širenje i procvat zemaljske vatrogasne zajednice ovisi o toploj podpori domaćih vatrogasnih društava, to pozivljem jurisdikcije, da svim u svojem području postojećim vatrogasnim društvom ovu odredbu saobće te da ih o potrebi udruženja u tome smjeru upute i uvjere te pozovu, da pristupe u vatrogasnu zajednicu.

U Budimpešti, 5. veljače 1878.

Tisza, v. r.

D.

Okružna naredba kr. ugarskoga ministarstva za unutarnje poslove, od 17. lipnja 1869. br. 3365. na sve jurisdikcije u Ugarskoj i Erdelju, tičuća se rukovanja vatroredarstvenih propisa.

Požari događaju se najčešće za vrijeme žetve i vršitbe, pa s toga je to doba najpogibelnije za širenje požara, koji nadju u sjenu i slami dostatne hrane, otegoćuju znatno gašenje, a često unište svu ljetinu čitavih obćina, koja postane pljenom požara.

Da se takovim štetam predusretne, pozivam sve jurisdikcije na što strože rukovanje vatroredarstvenih propisa u svojim okružjih, da lokalnim odnošajem primjereno i svrsi shodno svom odlučnošću nužno odrede, naročito pako:

1. Krma i poljski proizvodi neka se ne smještaju među i u blizini zgrada, u koliko se to učiniti može, već odaljeno od mjesta, pa ondje neka se mlati i vrši.

2. Za vrijeme dopreme siena, žita i slame u štaglje, guvna, staje i tavane, a tako i u blizini lahko upaljivih tvari, neka se pušenje, uporaba nesigurnih svjetiljaka, pucanje, paljenje kriesa kao i uporaba kakova mu drago goriva strogo zabrani, žigice te ine vatri pogibeljne tvari i igračke neka se, u koliko je samo moguće, djeci zabrane.

3. Nužna gasila, gdje takova manjkaju, neka po mogućnosti nabave obćine, a gdje ih ima u zalih, neka se drže dobro.

4. U svakoj kući, štaglju i tavanu a tako i skladištu siena, slame i vatri pogibeljna goriva neka bude u pripravi doste vode i potrebna zaliha gasila.

5. Dimjaci neka budu redovito i valjano čišćeni.

6. Skitalice (Landstreicher) često su povod požarom, pa s toga valja na takove brižnim okom pripaziti, te ih u njihov zavičaj odpremiti.

7. Neka se nastoji, da se u svakom mjestu, gdje lokalne okolnosti iole dopuštaju, ustrojavaju gasilačke čete, a gdje je to izvedivo, ondje, neka se takove odmah ustroje.

8. Stanovništvo neka se upućuje o koristi i potrebi osiguranja proti požaru te neka se prinuka, da svoj imetak osigura.

9. Da se prigodom gradnja vatroredarstveni propisi strogo obdržavaju, neka se pučanstvo svakom zgodom na to sklone, da ne rabi vatri pogibeljnoga materijala za gradnju kuća i zgrada.

10. Obćinski načelnici dužni su za vrijeme požara osobno kod branitbe sudjelovati, a njihovim odredbama dužan se je svatko bezodvlačno pokoravati pod prijetnjom kazne. (Nared. držav. mamjest. br. 16.249. od 25/7. 1808.).

11. Poslje svakoga požara ima se odmah na licu mjesta preduzeti očevid, da se ustanovi uzrok požaru i pronadje krivac, pa kad bi se pronašao, neka se privede zasluženosti kazni.

12. Za slučaj kad bi učestali paleži, neka se radi odredjenja prekosudnoga postupka podnese prijava ministarstvu za unutarnje poslove.

U Budimu, 17. lipnja. 1869.

E.

§. 141. zakonskoga članka XL. od god. 1879.

Prestupci u pogledu zapriečenja i širenja požara na temelju izdanih propisa imadu se kazniti novčanom globom do 300 for.

Tko bi za požara u pogledu branitbe ili uzdržavanja reda izdane propise sigurnosti prekršio, imade se kazniti zatvorom do tri dana ili novčanom globom do 50 for.

§. 42. zakonskoga članka XL. od god. 1879.

Tko za požara ili poplave odredbe oblasti zaprieči bud osobno ili svojom služinčadi; jer se krati dati kola, predprege ili ina za obranu nuždna sredstva, u koliko to vjerodostojnim razlogom opravdati ne bi mogao, kazni se novčanom globom do 100 for.

Tko bi u označenih slučajevih druge osobe u izvršivanju pomoći suždržavao ili odgovarao, kaznit se zatvorom do 8 dana ili novčanom globom do 300 for.

F.

Naredba kr. ugar. ministarstva za unutarnje poslove od 24. kolovoza 1870. br. 3339 na sve jurisdikcije koje su dužne podnašati svoje izvješće o požarnih štetah i gasilih.

Pošto su jurisdikcije dosada svoja izvješća o požarima i gasilačkih spravah, koja su u statističke svrhe potrebna due 31. prosinca svake godine ovamo podnašale, te pošto su u tu svrhu sastavljene tiskalice manjkave i nepotpune, to su u mjesto ovih sporazumno sa kr. ugarskim ministarstvom za poljodjelstvo, industriju i trgovinu za buduću uporabu izdane nove tiskalice, u kojih se valjano izpunjeni stupci ne samo u statističke već i u administrativne svrhe rabiti budu mogli; jer će sadržati materijal, kojim se bude omogućilo zapriečiti požare odnosno umanjiti požarom nanešene štete, od kojih godimice trpi narodno blagostanje, što nisu izdane shodne naredbe.

O tom obavješćujem jurisdikcije uz poziv, da su uz priloženu tiskalicu, u koju valja unašati uzroke požara, dužne dotične upravne obćine sastaviti izvješće nakon svakoga zbivšega se požara po obrazcu ./- sastavljene tiskalice, u koju se ima svaka obćina unieti, gdje se je tekom godine požar dogodio. Takovo izvješće neka se najkasnije nakon 30 dana, kad mine godina, na daljnje

uredovanje ovamo podnese. Primjećuje se, da obrazac pod ./- akoprem bi ovaj služiti imao, samo za izvješća požara koja, kotarske odnosno županijske oblasti godimice predlagati imadu, saobć i pojedinim obćinam.

U Budimu dne 24. kolovoza 1870.

Pavao Reiner s. r.

G.

Okružna naredba kr. ugar. ministarstva za unutarnje poslove br. 47.281., o dogodivših se požarima i predloženju izvješća, koja su dužne sve jurisdikcije od slučaja do slučaja podnieti.

Nakon ustmenoga sporazumka sa predstojnikom statističkoga ureda, saobćujem jurisdikcijam, da predlaganje po 2 obrazca (Naredba od g. 1870 br. 87. Naredba br. 3339 od 24. kolovoza 1870.) glede izvješćivanja o požarima, koji su se tekom godine dogodili i koji su se svake minule godine sastavljenimi godišnjimi izvještaji ovamo podnašati imali, mogu obzirom na štednju radne sile izpustiti, a u mjesto toga neka se svaki pojedini slučaj požara po obrazcu dobivene naredbe sa izvješćem točno amo predloži.

Budimpešta dne 22. listopada 1879.

Po odredbi ministra:

Gjuro Lukács, ministar. savjetnik.

H.

Okružna naredba kr. ug. ministra za unutarnje poslove br. 32706 prigodom požara i neposrednih uzroka pojavu požara sastaviti se imajućih zapisnika te na temelju ovih izdati se imajućih svjedočaba nevinosti.

Nema dvojbe, da se blagotvorna inštitucija osiguravavnja proti požaru jedino može udomiti i u sve slojeve, pućanstva razširiti, kad joj bude remija što jeftinija.

Pošto pako osiguravajući zavodi i društva nizke premije računati mogu ondje samo, gdje niesu izvršena pogibelji, da osiguranje od strane pojedinaca zločinskom nakanom daje pristup vrelu dohodka, to imaju u sveobćem interesu kao i osiguravajućih zavoda, upravne oblasti u koliko moguće o tome nastojati, da se osiguravajući zavodi od plateža i s tim skopčanih šteta uzčuvaju. Kako će jurisdikcijam poznato biti, plaćaja osiguravajući zavodi i društva odštetne svote navadno uz izkazanu, po oblasti oštećeniku izdanu svjedočbu nevinosti, u vjeri, da su te svjedočbe dotičniku izdane na temelju temeljita i savjestno provedena izvida. Obzirom na to, što je tu rečeno, i obzirom, da posljedicami paleža ne samo osiguravajući zavodi već i javni moral znatno štetuje, a s druge strane da se površnim izdavanjem svjedočaba nevinosti pravedna kazna palikuće osujetiti može, pozivljem u smislu moje okružnice od 24. kolovoza 1870. br. 3339 jurisdikciju, da u svojem području nalazeće se obćinske oblasti strogo uputi, da kod požara o neposrednih uzrocih požara (t. j. palež, lahkoumnost ili nemar, upala gromom i t. d.) kod sastavljanja zapisnika svom odlučnošću temeljito i čim prije iztragu provedu, pa onda istom nakon završene iztrage na temelju rezultata iste neka izdavaju svjedočbe nevinosti. Primjećuje se još, da se u županijah takove svjedočbe nevinosti vjerodostojni i kontrole radi u svakom pojedinom slučaju imaju i po kompetentnom kotarskom sudcu podpisati.

U Budimpešti dne 14. kolovoza 1892.

Za ministra:

Josip Prónay s. r.
državni tajnik.

I.

*Okružna naredba kr. ugar. ministra za unutarnje poslove
br. 49.925 o zapriečenju zavedenja na palež prekomjerno
visokim osiguranjem.*

Pošto sam iz podnešenih, što meni, što ministru za poljodjelstvo predstavaka od jurisdikcija i gospodarskih društava razabrao, da je sveobće mnijenje, da dogodivši se mnogobrojni požari s toga nastaju, što osiguravajući zavodi po svojih tako zvanih putujućih agentih obćinstvo na svaki mogući način na što više osiguranje potiču, a to je često uzrokom prekomjernomu osiguranju, po tom i uzrokom paležu; i pošto u smislu §. 420. trgovačkoga zakona osiguranje predmeta faktičnu njegovu vrijednost nadmašiti nesmije, i kad bi se nepoštena nakana kod prekomjernoga osiguranja ustanovila, tada takovo osiguranje nevriedi prema §. 478. citiranoga zakona, a u slučaju kad bi se osiguranje nevaljanim pro našlo, da se osigurana svota imade izplatiti u onom iznosu, kakova je vrijednost predmeta u vrieme uništenja, a u slučaju djelomičnoga uništenja odšteta u onoj mjeri, za koju je celokupna vrijednota osiguranoga predmeta umanjena: s toga upozorujem u mojem dodatku na označene takozvane svjedočbe nevinosti, a jurisdikcije pozivljem da pućanstvo na štetne posljedice prekomjernoga osiguranja sa materijalnoga kao i sa moralnoga obzira upozore i odlučno uznastoje, da se osiguranci u gore označenom pravcu od putujućih agenata u vlastitom interesu uklanjaju.

Budimpešta dne 17. rujna 1882.

Tissa s. r.

Vatrogastvo i narodno gospodarstvo.

Vatrogastvo širilo se većinom iz gradova na sela. U selih su vatrogasci ponajviše seljaci ratari. Seljačko gospodarstvo oslanja se na vatrogastvo, koje bi ga imalo čuvati od propasti i potucanja po svijetu, što no rieč, da ne bude morao s trbuhom za kruhom.

Evo živimo u doba, kadno se radi posvuda vrlo mnogo oko promicanja gospodarstvenih interesa. Razpravljaju se o novčanih vjerisijskih i hipotekarnih odnosajih; za narodno-gospodarske svrhe ustrojavaju se gospodarska društva, upriličuju izložbe i nagradjuje se produktivnost tla; u velike se bave uvoznom carinom, tarifi i radničkim odnosajima, a mnogo se nastoji oko usavršivanja raznih sprava i strojeva.

Sve se miče, da što više podigne i usavrši narodno gospodarstvo. Svatko, a i najsiriomšniji poljodjelac brižno nastoji oko toga, da si unapredi gospodarstvo; i on si poboljšava zemljište, da mu donese čim više ploda; nastoji da si kuću i gospodarske zgrade popravi i proti neprijatelju, tatu i razbojniku plotom, zidom ili kućnim paziocem, psetom zaštititi te ključem i ključanicom osigura. Napokon si gdjetko osigura usjeve proti elementarnim nezgodam tuči, poplavi i t. d., pa se ne će zaboraviti ni na to, da se plati i osiguranje proti požaru.

Tko se na selu bavi gospodarstvom, tomu ćemo doviknuti, neka ne sustane, nego treba još da ustroji, gdje ga nema, a da ga podupire i budnim drži, gdje ga ima, mislim naime vatrogasno društvo.

I ako je obćina kupila gasila, da zapremaju obćinske suše, treba im uvježbanih ljudi, koji će požar znati i moći gasiti i narodnu imovinu braniti.

Hiljade vrijednosti godimice uništjuje požar, a da toga ne bude potreban je oprez te valja sve tako urediti, da se u obće požar ne bude mogao tako lako dogoditi, a je li pripravljen, da ga vješti i snažni vatrogasci u zasnatku unište.

Svatko zna, da na selu požar može ogromne štete učiniti radi loših gradnja, daskom, slamom i trstinom pokrivenih krovova; gdje su tavani, parme i staje napunjeni slamom i sjenom, dakle gorivim materijalom, tū, dakle na selu, može se reći, vatrogastvo je silna ne-naknadiva podpora narodnomu gospodarstvu.

Kada su gospodaru pogorjele zgrade, njemu je onaj čas po gotovo uništeno gospodarstvo. Obitelj i ukućani ostanu bez krova, pa ako i nadju zaklonište u susjeda ili rodjaka, to biva ipak samo za kratko vrijeme. Stoku smjestiti će kod dobrih ljudi, koji će ju za kratko vrijeme prehraniti, dok si opet staju sagrađi, a po najčešće biva, da ju uz nisku cieniu proda, da ju poslje opet uz mnogo skuplju cieniu kupi.

Ljetinu siromah kod susjeda spravi a sieno i žito u stogovih često ostavi na polju, gdje mu od nevremena propada. Pogorelcu treba novaca, pa ako nije bio osigurao, prisiljen je na zajam, čim mu se finacijalno stanje znatno pogorša, pa dok si i posagrađi nuždne zgrade, obićno prodje mnogo godina, pa i zato, dok se materijalno oporavi.

Da nije pogorio imao bi novaca, koji bi mu nosili kamate, umnožio bi si zemljište i stoku, gospodarske sprave i t. d.

Izbavi li u takovom slučaju gasilačka četa susjedni posjed od oćite propasti, tada se vidi, koliko se treba bojati od požara.

U protivnom slučaju, kada požar više posjeda uništi, vidi se ne samo veliki gubitak narodnje imovine, već golema nužda propale sirotinje. Općina je bogata uz imućne općinare, u kojih je novaca, ali ona postaje sve siromašnijom, čim je više imetka općinarom uništeno požarom.

Taj gubitak imovine osjeća ne samo onaj nesretnik, koga je baš nevolja zadesila, nego i njegova općina, pa i država i narod. Tko da čuva i da brani privredu, posjed, kuće, stoku te ini našastar? V a t r o g a s n a č e t a. Ova podiže i uzdržava narodno gospodarstvo pa s toga je takova četa i potrebna u svakoj općini; jer je ona podpora narodnoga gospodarstva. Kad se u kojem selu požari zaprieće ili se vatra u zametku uguši, imovina spasi i požar pogasi, tada su izbačeni i zahvalni nesretnici živi svjedoci uspješnoga rada gasilačkih četa.

Tako se godimice od požara mogu hiljade, a često i milijuni spasiti, kojimi se okorišćuje narodno gospodarstvo.

U našem veku ne bi smjelo biti ni jedne općine, ni jednog većeg sela bez gasilačke čete. Seljaci-posjednici imali bi stupiti u gasilačke čete, u kojih bi uputom naučili, kako se požar zapriećuje. Uvježbani znati će, kako ih valja ograničiti i svladati.

Seljak dobiti će pojma o koristi osiguranja od požara, u koje danas nema povjerenja, a tako i smisla za uzajamni i plemeniti rad „humanitarnosti“. Vlastelin i i posjednik zauzet za dobrobit svojih općinara, kao i za svoj vlastiti posjed, rado će stupiti u dobrovoljnu gasilačku četu, jer zna, kad je pod noć zatvorio vrata svoje kuće, da budnim okom bdiše nad njegovom djecom i družinom složno vatrogasno društvo; pa i on sam bolje će onda vršiti vatroredarstvene odredbe u vlastitoj kući

kao pravi vatrogasac i time će koristiti svojoj općini i domovini.

Ustrajanje i subvencioniranje dobrovoljnih vatrogasnih društava.

Do polovice ovoga stoljeća bilo je uređeno vatrogastvo u svih državah dosta riedko te su bile poznate samo zvanične i obvezne gasilačke čete. Prve podržavale su općine velikih gradova znatnimi žrtvami, a potonje obstojale su u mnogih državah i po manjih mjestih. Dskora se je pokazalo, da i veliki gradovi teško smažu sredstva za uzdržavanje dostatne radne snage obzirom na razprostranjeni teritorij grada, velikih zgrada, tvornica, radionica i skladišta. Sustav obveznih gasilačkih četa pokazao se je nedostatnim radi vrlo slabe tehničke vještine, i zato, što je sama zakonita obveza štetno djelovala na vatrogasce. U koliko je zakonita obveza nuždna za indolentno pučanstvo, u toliko je pogubna za onaj elemenat, u kojem je i onako požrtvovne volje i uvidjavnosti za uzajamnost.

S tih temeljitih razloga pronikle su u svih kulturnih narodih dobrovoljne gasilačke čete, koje svojim blagotvornim radom uspješno podupiru koli zvanične toli obvezatne gasilačke čete, a gdje takovih nema, stekao je njihov nesebični rad sveobće priznanje pučanstva. Uz to je sveobće poznato, da dobrovoljne gasilačke čete i sa čednimi sredstvi obstojati mogu i da u velike svojim općinam koriste, osobito onda, ako su njihovi članovi proniknuti ozbiljnošću svoga uzvišenoga zvanja. Oduševljenje, vještina, red i zapt jesu sredstva, kojimi se postizava savršenost, koja bi morala resiti svaku dobrovoljnu gasilačku četu.

Naš hrvatski narod usvojio je sustav dobrovoljnih gasilačkih četa, koje se na sveobće zadovoljstvo množe diljem naše domovine. Taj pojav vrlo se je ugodno dojmio svih rodoljuba, kojim je stalo do materijalnoga napredka svoga naroda. Nu žalibože statistika našega vatrogastva predočila nam je sliku, koje utisak nemože nas nikako zadovoljiti. Nadpolovični broj naših gasilačkih četa nema ni valjane štrcaljke, bez koje se ne može ni pomisliti uspješna branitba na garištu, a da i negovorim o cievinah i inih potrebnih pomagalih. Prinosi občina u vatrogasne svrhe ne dosižu ni za uzdržavanje gasila, a kamo li za nabavu istih. Ima občina, koje svojemu društvu ne daju ni novčica. Prinosi podupiratelja i osiguravajućih zavoda upravo izčežavaju, ako se uzme u obzir još i ta okolnost, da su zaostanci na članarini i tražbine za godinu 1891. iznosili ogromnu svotu od 18.999 for. dakle šest puta više, nego li su sva naša vatrogasna društva od svojih občina t. g. u gotovom primila. Zar je onda čudo, da uprave mnogih društava i najboljom voljom nemogu svome zadatku zadovoljiti i da mnoga požrtvovna sila podleže u borbi za obstanak toli humanitarne udružbe. To bo je glavni razlog one mlitavosti, nehajstva, površnosti i tehničke nevještine, koja se često opaža u mnogom od naših vatrogasnih društava osobito za vrijeme požara. Da se predušetne našem vatrogastvu prietećoj pogibelji nazodovanja, bilo bi potrebno, da naše občinske uprave i svaki občinski zastupnik o tome razmišlja, nebi li bilo ipak moguće, da se prigodom sastavljanja občinskoga proračuna uvrsti i svotica, bud za uzdržavanje, usavršenje ili ustrojenje dobrovoljne gasilačke čete, gdje takove još nema. Veleposjednici, posjednici i inu imućnici, koji u našem narodu obitavaju, stekli bi si osobitih zasluga podupi-

ranjem postojećih i utemeljenjem novih vatrogasnih društava. Na tom još slabo obradjenom polju najbolja se pruža zgoda pokazati se pravim rodoljubom osnivajuć nova i podpomažuć zborom i tvorom postojeća već vatrogasna društva, unapređujući tim blagostanje i kulturni razvitak svoga naroda i domovine.

Kao što spomenusmo, u prvom su redu pozvana občinska poglavarstva, da se za stvar zauzmu. Organi občinske uprave, kao pravi i iskreni te najbliži prijatelji svomu narodu, koji s njime žive, dobro i zlo diele, oni mogu, da narodu živom riečju predoče potrebu i korist vatrogastva; da ga upozore na silne one štete, što ih požari prave na narodnom imetku; da ih ponukaju govorom i tvorom na čovjekoljubivu dužnost, blišnjemu pomoći, te ih pozovu u bratsku četu, koja sjedinjenimi silami brani narodno dobro i požrtvovno radi u korist blišnjega i domovine.

Da se olahkoti ustrojenje novih dobrovoljnih vatrogasnih društava izdala je naša vatrogasna zajednica uzor-pravila, koja preporučujemo tim većma, što sadržavaju sve detaljne ustanove. Služeći se ovim uzor-pravilima steći će privremeni odbor za ustrojenje dobrovoljnoga vatrogasnoga društva skoro odobrenje vlasti za svoja pravila, te će sigurno i društvo, počivajući na zdravoj organizaciji, već iz prvoga početka napredovati i usavršivati se za svoje teško, požrtvovno i domoljubno zvanje.

Zemaljska strukovna učilišta i vatrogastvo.

Odkako zakonodavstvo kulturnih naroda u novije doba osobitu pažnju posvećuje vatrogastvu i odkad u tu

svrhu ima već stvorenih zakona i postoje naredbe, znatno se umanjuju požarom nanešene štete, osobito pako u onih krajevih, gdje je napredno i dobro uređeno vatrogastvo; usuprot umanjuje požar narodno blagostanje u onih mjestih, gdje još nema vatrogasne čete, ili gdje je nevješta, ili gdje postoji samo po imenu. To je razlog, da su u nekojih pokrajinah oblasti odredile, da se vatrogasna obuka predaje u strukovnih zavodih, kao što su preparandije, obrtne škole i gospodarska učilišta. Neima dvojbe, da se je ta naredba pokazala praktičnom i to zato, što pretežni dio slušatelja nakon svršenih nauka i stečena osposobljenja u svojoj struci i onako dodje manje u gradove i mjesta, gdje se stalno nastani, baveć se svojim zanimanjem. Svojim zvanjem i zanimanjem steći će si doskora zavičajnost, koja potonja ga veže i na obćinske dužnosti, imenice, da posveti svoje sile javnim interesom svoje obćine. Razumjeva se, da takav u vatrogastvo upućen čovjek, u velike može koristiti dotičnoj obćini kod osnivanja gasilačke čete; jer će u njem naći oblasti izkusna i povjerljiva savjetnika, koji će svojom vještinom i liepim primjerom i ine obćinare bodriti na tako uzvišenu i rodoljubnu požrtvovnu djelatnost.

Takova uredba bila bi neobhodno potrebna i za naš narod, gdje je vatrogastvo istom u razvitku i gdje si duh uzajamnosti još nije prokrčio put u sve slojeve pučanstva.

I kod nas mogle bi se uvesti takove uredbe u zemaljske strukovne zavode, te bi se tom novotarijom veoma zgodno moglo započeti u gospodarsko-šumarskom učilištu u Križevcih i u požežkoj ratarnici. U tih zavodih, gdje imade liep broj slušatelja sa svih krajeva naše domovine, koji kroz tri godine borave u tih za-

vodih, mogla bi se nuzgredno uvesti i obuka u vatrogastvu.

Kako je uređena vatrobranba temelj narodnomu blagostanju, to bi za cielo takova pouka u tih zavodih blagotvorno djelovala za budući razvitak našega vatrogastva, osobito u seljačkom pučanstvu, koje bi se zaista okoristilo tom blagodati.

Kad bi se u naših ratarnicah ustrojile zavodske gasilačke čete, polučila bi se dvojaka svrha tim, jer ne samo što bi se slušatelji zavoda uputili u svih granah napredne vatrobranbe, već bi se privikli redu i zaptu, koji bi im dobro došao u svakdanjem životu. Tako bi i zavod sa nuzgrednim gospodarstvenimi zgradami i potrebnom stokom osiguran bio za slučaj požara.

Kako sam imao zgode razgledati zemaljsko gospodarsko-šumarsko učilište u Križevcih, to sam upravo bio iznenadjen, da u tako velikom zavodu neima nikakove pripreme za slučaj, da se porodi požar. Dopuštam, da je u gradu dobrovoljna gasilačka četa, koja je svakako dužna, da priteče zavodu u pomoć, kad bi se pojavio požar. Nu stavimo, dogodi li se požar u gluho doba noći, kad no sve spava i kad se požar u prvi mah opazio nebi, a da negovorim o vjetrovih osobito u proljeću i jeseni, i dok bi članovi dobrovoljne gasilačke čete sa svojim gasili iz gornjega grada prispjeli, to bi sigurno našli već znatno razprostranjen požar.

Usuprot, kad je gasilačka četa u samom zavodu, tad je izključena mogućnost, da bi se požar u obće mogao razprostraniti, a to tim manje, jer je u neposrednoj blizini zgrada dovoljne količina vode.

Vatrogastvo u vojsci.

Nepobitna je činjenica, da se teško stiže svaka stečevina bud na kojem polju napredka, pa tako je i vatrogasna ideja izprva imala mnogo protivnika.

Predstojnici nekih zemaljskih strukovnih učilišta odlučno su se protivili tomu, da bi se obuka vatrogastva u tih zavodih predavala, izprikom, da to nespada u struku dotičnoga zavoda.

Nu kako se naobrazba na svakom polju sve to više širi i kako je vatrogastvo postalo specijalnom strukom, za koju treba naobrazbe, to su mjerodavni krugovi uvidili, da je obuka vatrogastva u istinu korisna i potrebna, te je danas u mnogih državah na preparandijah, obrtnih školah i ratarnicah ta obuka obligatno uvedena. Liepim primjerom u tom pravcu prednjačila nam je Francezka. U parižku zvaničnu gasilačku četv uvršćuju se vojnici, nakon što su jednu godinu u vojsci službovali kao vatrogasci i to iz svih krajeva zemlje, te slušaju za svieme svoje vojničke obveze. Ta uredba pokazala te je doskora vrlo shodnom, jer su se vojnici podpuno usavršili u naprednoj vatrobranbi i nakon svršene obveze, kad su došli u svoj zavičaj, širili su poput apostola tu humanitarnu ideju u svom narodu na sveobću korist.

Nakon nekoliko godina opazio se je sjajni uspjeh tim, što je skoro u svakom mjestu dobro uređena i uvježbana dobrovoljna gasilačka četa.

U tom smjeru ima nade, da će se i u nas napredovati, jer je u najnovije doba, kako je poznato, naše ratno ministarstvo okružnicom pozvalo sva podčinjena sborna zapovjedništva, kojom određuje, da se jedan dio četa uputi u elementarnu obuci vatrobranbe.

Tim povodom saobćilo je zapovjedništvo četvrtoga sбора u Budimpešti upravi budimpeštanske gasilačke čete, da će se zapovjedništvo tehničkih četa glede provedbe sa odborom staviti u dogovor i tako je pouzdane nade, da će se doskora obuka u vatrogasnoj struci i u našem vojničtvu udomiti.

Evo tako se širom svijeta svestrano uvidja potreba što bolje uređenoga vatrogastva, da se poput vojske bori proti najljućemu neprijatelju narodnoga blagostanja „požaru“.

Osiguranje proti požaru.

Neda se tajiti, da je načelo slobodnoga natjecanja na polju narodnoga gospodarstva već mnogu pobjedu slavilo i da je tiem načelom mnogi napredak polučen. Kako u mnogih državah odavno postoje zemaljski osiguravajući zavodi, to se ipak zakonodavstva tih država niesu odlučila, da naprečac ukinu prisilno osiguranje svojih državljana. kako su to željeli zastupnici osiguravajućih društava.

Osiguravajući zavodi svakako su važno unapređujuće sredstvo narodnjega blagostanja, ter čovjeka pripreme na nepredvidjene slučajne nezgode naravnih događaja. Da li treba da država osiguravanje proti elementarnim nezgodam uzme u vlastitu upravu, o tom se daje razpravljati, a to pitanje svakako ovisi o postojećih odnosajih svakoga naroda.

U narodu, gdje se je svestrani napredak udomio, bolji su privatni osiguravajući zavodi već zato, što riešavaju državu znatnih s tim skopčanih tegoba i jer su privatne uprave znatno jeftinije od državnih. Usuprot

pako, gdje narod još nije dosta napredno razvijen i gdje još nevidja koristi od uzajamnosti, tu je svakako uputno, da država uzme osiguravanje u vlastitu upravu i prisilno osiguranje zakonito uvede, naročito proti požaru, tuči i pošasti.

Nisam kompetentan suditi o načinu osiguranja, već želim upozorit narod na korist i potrebu, da si uzdrži teško stečenu imovinu od elementarnih nezgoda, naročito požara.

Statistika požara u našoj domovini izkazuje ogromne svote, koje niesu bile osigurane, pa tako mnogi nesretnik nakon požara postane prosjakom na teret svojih obćinara, a svakako i na štetu države.

Koji je tomu uzrok, da se veći dio našega naroda upravo uklanja bud kakovu osiguranju i da s velikim nepovjerenjem susreće svakoga, koji bi ga na to hotio uputiti?

Naš seljak mniije, pače da bi ga nesreća požarna snašla upravo onda, kada bi svoje zgrade osigurao proti požaru, ili se pako izpričava time, da i onako nebi ništa dobio, kad bi i pogorio; ili opet, da u tu svrhu ne-smaže novaca.

To pitanje u nas je tim važnije, što se pretežni dio našega naroda bavi agrikulturom, pa mu je s toga imovina više izvržena elementarnim nepogodam, nego li u onih zemljah, u kojih se narod pretežito bavi industrijom svake ruke.

S toga scienim, da je sveta dužnost svih i svakoga, koji medju seljačkim narodom živi, da shodnim načinom uznastoji sklonuti neuki narod, da svoju sirotinju osigura. U nas su privatni osiguravajući zavodi na dobru glasu, pa osiguravaju uz dosta umjerene ciene. Kad bi naš puk osiguravao samo svoje zgrade, on bi se doskora uvjerio

o potrebi i koristi ove blagotvorne uredbe te bi sigurno uz svoje zgrade počeo osiguravati pokućstvo, gospodarski nared, stoku i usjeve.

Tada se nebi narod imao toliko bojati, kad opazi gusti dim ili plamen u blizini svoga posjeda, a ni tma-stih oblaka, koji priete, da će mu uništiti ljetinu; znao bi on, da je ipak zaštićen od nevolje i posvemašnje propasti.

S toga pravi rodoljub ima i o tom nastojati, da i hrvatski narod toli blagotvorno djelujuću instituciju osiguravajućih zavoda i vatrogasnih društava svestrano priljubi, kako to opažamo kod drugih naprednih naroda, gdje bujno uspjeva narodno gospodarstvo i blagostanje; tada bi se i u nas za cielo umanjio broj onih nesretnika, koji su uslied požara ili zračnih nepogoda pali na pro-sjačku palicu.

Osiguravajući zavodi napram vatrogasnim društvom u Hrvatskoj i Slavoniji.

Hrvatsko-slavonska vatrogasna zajednica radila je već nekoliko godina o tome, da sastavi statistiku o stanju postojećih vatrogasnih zavoda u našoj domovini. Izprva nije bila sretne ruke, jer se u nas još nije uvažavalo, od kolike je koristi statistika na svakom kulturnom polju. Statistika je ona silna poluga, kojom se mane i nedostaci uklanjaju a poboljšice i savršenost postizava. Nu prošle godine podje zajednici ipak hvalevriednim posredovanjem zemaljskih oblasti za rukom, ako već ne puno, to svakako približno ocrtati stanje vatrogastva Hrvatske i Slavonije. Podatci ove statistike pokazuju nam, da ni treći dio obćina u našoj domovini neima

gasilačke čete, a tako da i pretežni dio gasilačkih četa neima dovoljnu količinu potrebnih i valjanih gasila.

Uzrok toj nevolji tražiti nam je u pomanjkanju potrebnih novčanih sredstava. Redoviti prinosi občina tako su neznatni, da jedva dosižu za uzdržavanje, nekmo li za nabavu gasila; prinosi plaćajućih članova pokazuju ogromni zaostatak, a darovi osigurajućih društava tako su neznatni, da ih nije vrijedno ni spominjati. Zar je onda čudo, da samo gdje koje vatrogasno društvo kao takovo u istinu postoji a svoj obstanak zahvaljuje jedino uvidjavnosti riedkih domoljubnih dobrotvora? . . .

Veći dio društava samo po imenu živi, pa uz najbolju volju pojedinih izvršujućih članova nemože se usavršiti, a tim i svome zadatku zadovoljiti. Kako se iz ove statistike razabire, to deset vatrogasnih društava godine 1890. od svoje občine nije dobilo ma ni novčića, a sa prinosi podupirajućih članova jedva bi se namirili troškovi za čišćenje i popravak gasila. Priznati će svatko, da naše občinske uprave imadu velikih zadataka i tereta, pa da često teško smažu najnuždijja pokrića, ali svakako nebi smjele ovu po uzdržavanje narodnjega blagostanja toli potrebnu instuciju tako susretati. Dobrom voljom može si i najsiromašnija občina barem jednu valjanu štrcaljku pa bilo i na obročno odplaćivanje nabaviti, već s toga, što je neobhodno nuždna za javnu sigurnost. Nepojmivo je držanje osiguravajućih zavoda prema vatrogastvu; ta upravo ovi zavodi imadu najeću korist od vatrogasnih četa. Ima doduše hvalevriednih iznimaka kao što je to naš domaći zavod „Croatia“, koji svakom zgodom siromašna vatrogasna društva rada podupire, a dokazao je to i svojim zaključkom od 23. listopada godine 1891. da je pripravna podpomagati u zemlji svakolika vatrogasna društva sa godišnjim

stalnim prinosom od 2% od čiste uplaćene premije svih onih osiguranja, koja sklopi uplivom odnosnoga vatrogasnoga društva u mjestu njegova sjedišta. Ovaj zaključak ravnateljstva „Croatie“ stupio je u kriepest 1. siečnja 1892. Pa kako se taj još mladi naš zavod mogao odlučiti na takovu susretljivost, zašto to nebi učinili i stariji zavodi, kojih dioničari beru znatne dividende? U svih zemljah. — izim Ugarske — zakonom su obvezani osiguravajući zavodi stanoviti postotak od čistoga dobitka davati u vatrogasne svrhe. Takovu potrebu uvidio je i financialni odbor gradskoga zastupstva u Budimpešti, predloživ gradskomu zastupstvu, da usvoji predlog, da osiguravajući zavodi, poslujući u glavnom gradu doprinyašaju od svakih 1000 for. osigurane vriednosti 10 nvč. u svrhu uzdržavanja gradske zvanične gasilačke čete. Gradsko zastupstvo ne samo da je jedno-dušno usvojilo taj predlog, već je u svojoj skupštini, držanoj dne 1. veljače t. g. zaključilo, da se predstavka podnese visokomu kr. ministarstvu s molbom, da se taj zaključak protegne na cijelu zemlju.

Tim bo nastala je opravdana nada, da će se ovo vrlo važno pitanje doskora povoljno riešiti i po naše vatrogastvo.

Materijalne neprilike u našem vatrogastvu.

Žalostna a podjedno i čudnovata je činjenica, da se u našoj domovini teško i sporo krči put vatrogasnoj instituciji.

Mnoge se poteškoće ukazuju prigodom osnivanja dobrovoljnih vatrogasnih društava, a kad se već i ustroje onda jim se je boriti za obstanak, naročito kad uztre-

baju bud novu štrcaljku, bud ljestvu, cievine ili koje mu drago pomagalo.

Mnoga vatrogasna društva neimaju ni valjane štrcaljke bez koje se ipak uspješna obrana na garištu ni pomisliti nemože.

Neka se tome nitko nečudi, kada nastanu poteškoće s pomanjkanja „novčanih sredstava“ u seoskih obćinah; jer tomu je često uzrok pravo siromaštvo, a gdje kad i protivština neukih seljaka, koji neuvidjaju koristi od vatrogastva, dok ih nije snašla golema nesreća.

Nu slične poteškoće opažaju se žalibože i u naših gradovih. Čitali smo u „Vatrogascu“, kako je naše najstarije vatrogasno društvo u domovini nekoliko puta prigodom požara mjerodavne faktore osobno uvjerilo, da se štrcaljkami zastarjela sustava, dakle kako se u obće zna, štrcaljkami teškimi i trošnimi uspješno požar ni ograničiti nekmoli pogasiti nemože.

Uza sve to, što su i javna glasila potrebu nabave novih štrcaljaka izitala, trebalo je više godina, dok se je želja vatrogasnomu društvu izpunila. Da li bi se bila ta skromna želja i danas izpunila, da nije pripomogao novi gradonačelnik sa nekoliko uvidjavnijih gradskih zastupnika?

Takovi slučajevi niesu osamljeni; tà u broju 3. „Vatrogasca“ o. g. nadjosmo dvie predstavke, koje je dično karlovačko vatrogasno društvo podnielo svomu gradskomu poglavarstvu odnosno zastupstvu, pa koje su žalibože ostale . . . glasom vapijućega u pustinji.

U prvij predstavec navadja se nedostatna starodrevna uredba uzbuda prigodom požara, pa se gradsko poglavarstvo opetovno umoljava, da u interesu uspješne branitbe dozvoli stanovitu svotu, kako bi se barem častnici, trubljar, zvonar i gradska stražara spojili elek-

tričnimi budili, kojimi bi se omogućio brz i svestran uzbud gasilačke čete; tà ova bez budila i uza sadanji uzbud treba kad što po tri četvrt sata dok uzmogne početi rad na garištu. A dok ta priprava traje naravno da oganj pali, što zahvati. Kako je brza dojava požara odlučna i za zvaničnu gasilačku čet, to je obće poznato, kud i kamo nuždija je ona za dobrovoljnu gasilačku čet, koje su članovi odaljeni od gasilane? Da se požar svlada, odlučno je prvih 5—10 časova. Požar valja u obće u zasnutku ugušiti. To je glavno pravilo, na koje i Deželićev „Obučevnik“ polaže najveću važnost kod ciele branitbe. Čim je to prvo doba prošlo bez pomoći, onda nastaje već borba za ograničenje; jer se je dotle požar obično već znatno razširio. A nevolja je gotova, ako se pridruži nestašica vode ili pomanjkanje radnih sila.

Zatupstvo slob. kr. grada Karlovca u svojoj skupštini od 11. prosinca 1893. nije moglo toj molbi udovoljiti; jer da prema mjestnim prilikam nebi to izvedivo bilo, pa ni obzirom na promjenljivost stana članova vatrogasnoga društva.

Gradsko zastupstvo mnije, da bi se molbi vatrogasnoga društva moglo bez oklevanja udovoljiti, kad bi vatrogasno društvo uvelo stalnu noćnu stražu, i to na stanovitom mjestu, koje bi se tada moglo spojiti sa gradskom viećnicom.

Ali ta stalna noćna straža nebi za ciele bila tako brojna, da bi dovoljna bila, da pojuri na garište i da požar gasi a bez pomoći vatrogasnih častnika i ostalih drugova. Svakako bi i ove trebalo pozvati k vatri, dakle trebalo bi jih vatrojavom uzbuditi, a to je ono, za čim teži dobrovoljno društvo karlovačko u interesu gradskoga stanovništva.

Misao gradskoga zastupstva donekle je dakako opravdana; neima bo dvojbe, da bi noćna vatrogasna straža u velike podigla sigurnost gradu Karlovcu proti požaru, takova se je uredba već u mnogih mjestih pokazala vrlo korisnom.

Nu mi poznavajući prilike vatrogasnih uredaba u našoj domovini moramo žalibože priznati, da je gotovo nemoguće kod nas uvesti noćnu vatrogasnu stražu, jer naš narod u vatrogastvo nepolaže onu pažnju i ozbiljnost, koja ga pravom ide. Meni doduše nije poznata nijedna dobrovoljna gasilačka četa u domovini, kojoj bi bilo pošlo za rukom tu koristnu uredbu udomiti. Napokon to bi se doduše dalo i moglo provesti ali samo u novo ustrojenih vatrogasnih društvi, nipošto pako u dobrovoljnoj gasilačkoj česti koja postoji skoro 23 godine. Ovdje bi se bez sumnje naišlo na razne poteškoće i to ne samo kod gdje kojih članova, već i njihovih obitelji.

Svemu tomu doskočilo bi se uvedenjem budilnih zvonova induktivnom strujom, što je vrlo jednostavno a nije skupo.

Trošak premještenja budilne postaje tako je neznan, da o tome nije vrijedno ni govoriti. Obratno pako korist je neprocjeniva; jer se dan i noć može gasilačka četa u času uzbuditi, kadgod je treba; tek onda će se gradsko zastupstvo uvjeriti kakova je blagodat dobar uzbud gasilačke čete, kada se što-no rieč u horu može sazvati i prispjeti na mjesto, gdje je buknuo požar.

Drugu molbu, da se nabavi vodonoša, stigla je jednaka sudbina uzprkos valjanim razlogom, koje je navelo vatrogasno zapovjedništvo iz vlastita iskustva. Štrcaljke, što jih vatrogasno društvo karlovačko rabi, staroga su kova i sustava sa nepristupnima školjevi, a vrlo

osjetljivi od nečiste vode. Takovi strojevi niesu oslonivi i rada zataje, radeći mutnom nečistom ili pjeskovitom vodom. Usljed nepristupnosti školjeva kada zapnu, nepreostaje ino već sav stroj razstaviti i zaprieke ukloniti. Nu za to na garištu nema vremena; oganj neće da počeka, a posao je taj skopčan sa velikim gubitkom vatrogascu dragociena vremena.

Tu dakle nepreostaje ino već žrtvovati potrebnu svotu za dobar i osloniv stroj v o d o n o š u, kojim se olakšava i omogućuje sigurna i dostatna dobava vode onim starim štrcaljkam; one bi tada doista dobavljenom vodom iz rieke Kupe dobro radile. Valjani stroj vodonoša dobro će doći kad uztreba i za neposredni juriš na vatru, jer se može njim raditi, kao i sa svakom drugom dobrom štrcaljkom. No iz iskustva se zna, koliko i kako je to pogubno za gasilačku čet, kada se na svoje štrcaljke zanaša i pouzdano oslanja, a onda ju u najgorem momentu izdadu! Ta vazda lebdi u strahu što će učiniti, ako štrcaljke zataje na garištu, pa nastane poremećenje, koje se tako lahko i brzo ukloniti nemože. . .

U takovom slučaju ne samo da je gasilačka četa izpostavljena ruglu, kojim ga obično susreće občinstvo, već je tim često skopčana i velika šteta ljudske imovine; taj gubitak znatno nadmašuje za vatrogastvo uložene žrtve.

Bilo bi u interesu svake občine, da njezini zastupnici posvećuju vatrogasnoj četi što veću pažnju, dajući sredstva za nabavu nuždnih gasila, kojima će se moći sigurno i uspješno svladati pojavivši se požar.

To vrijedi za svaku občinu, naročito za ona sela, trgovišta i gradove, koji su već često od požara nastradali.

Pomozimo i našem vatrogastvu.

Liepa je zamisao, koju potaknu naša vatrogasna zajednica, kadno je zaključila, da se god. 1891. prigodom jubilarne gospodarsko-šumarske izložbe u Zagrebu drži prvi strukovni tečaj za hrvatska i slavonska vatrogasna društva. Taj se pokaza u istinu po naše vatrogastvo vele koristnim. Zna se, da je uvođenje svake novosti skopčano raznim poteškoćama; tako je bilo i onom zgodom; nu sve su svladane; jer je vis. kr. zem. vlada dala podporu a pripomogli su riedki ustrajni muževi, da se je zamisao u istinu oživotvorila.

Poslie toga tečaja dodjoše mnogi protivnici vatrogastva do uvjerenja, da se lih tomu tečaju ima zahvaliti, što se je eto u kratkom razdoblju od god. 1891. do danas broj dobrovoljnih vatrogasnih četa u našoj domovini znatno umnožao.

Ne bi istinu rekli, da uztvrdimo, da se je tim jednim tečajem naše vatrogastvo usavršilo, jedno već ni zato, što je bio broj slušatelja (106) za naše odnošaje doduše dosta velik, ali vrijeme od 12 dana zaista prekratko, a drugo, onda je smetala obuci donekle i sama izložba; njoj su bo slušatelji, došavši iz svih krajeva domovine, posvećivali osobitu pažnju glede raznih grana narodnoga gospodarstva. Nu uza sve to prokrčiše slušatelji u narodu to uvjerenje, da je uređeno vatrogastvo za uzdržanje narodnoga blagostanja u istinu nužno i koristno. Tim je već položen temelj daljnjemu razvitku našega vatrogastva. Onaj liepi uspjeh mora nas poticati, da nastavimo započeto djelo, i da ne gubimo vrijeme, da nam ono izčezne, česa smo se jedva dovinuli. S mnogih miesta stižu upiti toli od občinskih oblasti,

koli od vatrogasaca i posebnika, da li će se naskoro opet držati vatrogasni tečaj? gdje? i u koje vrijeme?

Kako bi se opet vatrogasni strukovni tečaj, pa da i nema izložbe, mogao upriličiti? Dalo bi se to bez znatnih materijalnih žrtava polučiti. Za takovu pouku potrebne su štrcaljke raznih sustava, a tako i raznolika izbavila i pomagala, koje bi na dobru glasu tvorničari već u svom vlastitom interesu bili pripravnici bezplatno ustupiti; jedini troškovi bili bi doprema i odprema.

Radi što manjega troška za slušatelje nije upravo nužno, da se vatrogasni strukovni tečaj drži vazda u Zagrebu, mogao bi se izmjenice držati i u drugih gradovima Hrvatske i Slavonije. Broj slušatelja bio bi dakako manji, nu tim bi se dobilo to, da se slušatelji svestranije i što temeljitije nauče, što bi im se kazalo i pokazivalo. Na takav tečaj valjalo bi izaslati vrstne i za vatrogastvo zauzete muževe, koji bi se toj humanitarnoj ideji svom ozbiljnošću posvetili. Slušatelji vatrogasnoga tečaja imali bi se porazdieliti u dvije skupine: u prvoj bili bi za naobrazbu za podčastnike, a u drugoj za častnike. Naukovno vrijeme za prve neka bi se ustanovilo na 12, a za druge na 24 dana, uz uvjet, da se u častnički tečaj primaju samo oni slušatelji, koji podčastnički izpit dobrim uspjehom polože.

Silni veliki požari, koji su ovoga proljeća u mnogih krajevima Ugarske, Hrvatske i Slavonije znatne die love narodnje imovine uništili, poučiše mjerodavne krugove, da izdane naredbe, koje se ne provadjaju, a tako ni u občinskih sušah smještene štrcaljke i gasila, nabavljena znatnim žrtvama obćinara, koje nitko ne umije u redu držati ni u odlučnom času rabiti, nijesu valjan uztuk proti silnomu elementu — požaru. To uvjerenje imade i ugarsko ministarstvo, pa je zato 24. travnja

1893. sazvalo enketu strukovnjaka; ta rečenoga dana pod predsjedništvom državnoga tajnika Julija grofa Andrassy-a zaključio: da se za ugarska dobrovoljna vatrogasna društva kao prijašnjih tako i ove godine drži zemaljski vatrogasni tečaj počam od 19. srpnja do uključivo 11. kolovoza t. g. u Budimpešti. Nema dvojbe, da bi već obzirom na razvoj i napredak kulture u glavnom gradu Zagrebu, i kod nas po slušatelje strukovnoga tečaja bilo najprobitačnije, da se za ovaj drži i od nas u glavnom gradu, ali gledom opet na siromaštvo naših ljudi, voljnih se posvetiti vatrogastvu, treba pogotovo raditi poput apostola, koji niesu čekali ljude, dok ih ovi potraže, da čuju apostolski nauk, nego su oni išli među ljude i učili ih kršćanski nauk.

Na ugarskoj enketi čuli su se još razni predlozi o poboljšicah i usavršivanju domaćega vatrogastva, naročito o naobrazbi gasilačkih četa.

Izim te ministarske enkete razvi i središnji odbor ugarske vatrogasne zajednice osobitu djelatnost. Među raznim zaključci nalazi se i taj, da se strukovnjak vatrogastva g. Barany izašalje na vatrogasni kongres englezke vatrogasne zajednice, koji će biti 12.—17. lipnja t. g. na zemaljski trošak, neka se upozna sa svimi novostmi napredne vatrobranbe. Na takovo izaslanstvo mi Hrvati ne smijemo ni pomisliti; jer mi bogataša, vatrogasnih mecena nemamo, a od vlade se nemože očekivati svaki trošak.

Bavarska, najstarija do sada nam poznata vatrogasna zajednica, slavi ove godine 25-godišnjicu svoga obstanka dne 20.—24. srpnja t. g. u Monakovu. Tom zgodom uz rečenu proslavu upriličuje veličajnu strukovnu izložbu gasila, izbavila i pomagala, ter javnu vježbu, kod koje će svi monakovski vatrogasci — njih

1000 na broju — zajedno raditi. Pokroviteljem te izložbe jest sam vladalac, t. j. vladajući princ Luitpold.

Kako je Bavarska u obće koljevkom vatrogastva, iz koje no se je uzgojila i proširila vatrogasna inštitucija u sve prosvjetne države, ter sudeć po pripravah raznih vatrogasnih zajednica, biti će ta riedka internacionalna svečanost i izložba jakom polugom usavršenju napredne vatrobranbe, zato bi u sveobćem interesu bilo, da se i naši prvaci vatrogastva tom zgodom okoriste. Središnji odbor vatrogasne zajednice umoli kr. zemaljsku vladu, da ovamo, jer je s manjim troškom skopčano nego li englezki kongres, izašalje revna vatrogasca, koji bi se umio i hotio okoristiti onim, što bi u Monakovu čuo i vidio, da poslje kod nas širom domovine podučava u vatrogasnom napredku.

Iza bavarske izložbe sliedi internacionalni samaritanski kongres, koji će se držuti 8.—10. rujna t. g. u Beču. Na učestvovanje toga prvoga samaritanskoga kongresa pozvane su sve vatrogasne zajednice, pa kako je vidarstvo neobhodno potrebno u svakoj gasilačkoj četi, to nema dvojbe, da će se vatrogasci svih naroda u što većem broju tomu pozivu odazvati. I onamo će po svoj prilici koji naš strukovnjak, dakako o svom trošku, jer hrvatsko-slavonska vatrogasna zajednica nerazpolaže glavnici.

Požari i njihove posljedice.

Tužne viesti o velikih požarih, što no stižu iz mnogih krajeva domovine, upućuju ne samo mjerodavne faktore, već i svakoga iskrenoga domoljuba, da ozbiljno razmišlja o tome, koji je tomu uzrok i što bi se imalo činiti, da

se tomu po narodno blagostanje vele štetnomu pojavu na put stane.

Napredni narodi došli su već davno do uvjerenja, da se tomu zlu jedino može doskočiti valjalimi gasili, dobro uvježbanom gasilačkom četom i dostatnom zalihom vode, koja ima biti vazda u pripravi; osim toga potrebne su u stanovitim okolnostih i razne mjere opreznosti.

To uvjerenje usvoji i naša vis. kr. zem. vlada, kad je godine 1887. okružnicom od 30. ožujka godine 1891., pozvala sva obćinska poglavarstva Hrvatske i Slavonije, da uznastoje prvomu hrvatskomu vatrogasnomu strukovnomu tečaju, koji je držan za vrieme jubilarne gospodarsko-šumarske izložbe u Zagrebu, izaslati uz pripomoć obćinske blagajne vrstne vatrogasce.

Uvažio je tu potrebu i hrvatski narod, te su se nakon toga vatrogasnoga tečaja znatno počele ustrajati dobrovoljne gasilačke čete u mnogih krajevih naše domovine.

Nu uza svu tu uvidjavnost pokaza se nedostatnost time, što manjka ona ozbiljnost, bez koje se savršeno vatrogastvo ni pomisliti nemože. Ponukom oblasti i riedkih domoljuba, ustroji se gdje koja gasilačka četa, koja neima ni valjale štrcaljke, a kamo li drugih mnogovrstnih gasila, pa se mjesto tih nabavljaju svečana odiela i razni nuzgredni predmeti, bez kojih bi se barem u početku sasvim lako biti moglo. Premda bi trebalo ponajprije misliti na nabavu dostatne količine cievi nosilica, zapinjača i preseka, za nabavu vode i toli potrebnu strukovnu obuku. Častohlepje, površnost obuke, a često i pomanjkanje nuždih sredstava, to su one rane, na kojih žalibože pretežni dio naših dobrovoljnih gasilačkih četa boluje.

Radikalni liek toj nevolji tražiti nam je u valjanom uzakonjenom gasniku, zakonu glede prinosa osigurava-

jućih zavoda u vatrogasne svrhe, a tako i ustrojenjem zaklade za podporu u službi oboljelih i unesrećenih vatrogasaca, njihove obitelji i siročadi.

Bez tih sredstava neima izgleda, što skorijoj poboljšici i usavršenje našega domaćega vatrogastva; jer bez ovih niti rad naše vatrogasne zajednice niti pojedinih njezinih prvaka vatrogasaca nemože uspjeti.

Kad bismo dobili gasnik za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju, tada bi se omogućila provedba racionalnoga vatroredarstva i stim spojena vatrogastva, bez kojega se narodno blagostanje i borba proti elementarnim nezgodam i požaru teško dađe uzdržati.

Vojništvo se za obranu države u svih naroda sve to više množi i usavršuje, razdieljeno u razne vrsti, kao što je stalna vojska, domobranstvo i pučki ustanak, a to zato, da ih neprijatelj nezateče nevješte i nepripravne.

Istu važnost polažu drugi narodi u obranu narodnoga blagostanja, ustrojavajuć zvanične, plaćene, obvezne i dobrovoljne gasilačke čete; ne žale pri tom materialnih žrtava, koje godimice zanj žrtvuju.

To je polje u našem narodu još slabo obradjeno, a bilo bi zaista častno i zahvalno za svakoga domoljuba, koji bi bud čime pripomogao, da se i naše vatrogastvo podigne do one savršenosti, da bude bedemom proti silnomu elementu, požaru, koji hametom uništi teško stečeni imetak naših biednih pogorelaca.

Požari od groma.

Naše novine danomice donasaju viesti o požarih, kojih žalibože ima mnogo i u mnogih mjestih naše do-

movine. Među timi sačinjavaju znatan postotak takovi, koje je prouzročila upala od groma.

Statistično je dokazano, da je broj oluja a tim i prouzročenih požara u austro-ugarskoj monarkiji od godine do godine sve to veći. To je i povod, da su strukovnjaci posvetili tomu po narodno gospodarstvo toli štetnomu pojavu osobitu pažnju, ne bi li se to zlo, ako se već neda ukloniti, a to da se bar donekle smanje od tuda nastajuće težke posljedice. Na temelju iskustva i statističkih podataka dodjoše stručnjaci do nepobitnog uvjerenja, da se tomu zlu može predusresti jedino uporabom stručno i valjano izvedenih munjovoda. Toj grani umjetnoga obrta nedaje se u nas ona pažnja, koju sa strukovnoga gledišta u istinu iziskuje.

U nas je običaj, da bez ikakova nadzora gradnju munjovoda izvadaju obrtnici, koji o fizici i elektrotehnici uimadu ni pojma, pa tako nije ni čudo, da mnogi munjovodi ne samo da neimaju nikakove vrijednosti, usuprot da znatno povećavaju pogibelj ne samo za dotičnu zgradu, već i za okoliš. Osim toga mniju mnogi posjednici, da je dovoljno, da su hvatala munjovoda nad krovom njihove zgrade, bio taj gradjen kako mu drago i da mu netreba strukovnoga nadzora, pokusa i zgodno vrijeme možebitnih popravaka.

Valja znati, da gradnja munjovoda iziskuje skroz strukovne sile i da valjanost munjovoda ovisi o točnih tehničkih izmjerah visine i širine same zgrade, nadalje o valjanom gradivu, naročito pako o poznavanju tla zemlje. Ova potonja je odlučna glede osloniva zemljovoda. Čuveni na tom polju strukovnjak Hellman tvrdi, da jedino tlo zemlje odlučuje za dobar zemljovod i kaže među ostalim ovo:

Pogibelj obično nastaje uslied raznolika tla zemlje, a iznaša kod vapnene 0·3%, laporine 0·5%, glinjače 1 8%, pjesnate 2·5%, žutice 6·1% i prema tomu valja se ravnati prigodom gradnje zemljovoda. Kad je već munjovod izgradjen, treba ga potanko prokušati munjovodno-pokusnim strojem. Taj pokus neka se svakako svake druge godine ponovi.

Koliko mi je poznato, u nas se za te opreze nitko nebrine. Mnoga željezna munjovodna hvatala tako je zub vremena uništio, da na vrhuncu ni pozlate ni platine neima. Provodne žice, osobito, starijih munjovoda, nisu u jednom komadu od bakrenih žica, već od željeza sa više dielova, koji su spojeni vijci. Ove potonje često obuhvaća hrdja, da o valjanom spoju sa zemljovodom nemože biti govora; isto tako biva i sa zemljovodi, koje hrdja obično djelomice ili sasvim uništi.

Nije ovim redkom svrha, upućivati, kako valja graditi dobar munjovod. To je stvar elektrotehnika, a kano vatrogasac htjedoh samo upozoriti na one mane kod munjovoda, iz kojih često potiču požari; i jer znam, da u mnogih državah obстоје valjane zakonite uredbe glede strukovnoga nadzora munjovoda po oblasti, bili ovi na javnih ili privatnih zgradah.

Zanimivi su i statistički podatci kraljevine Ugarske od god. 1890. gdje su mjeseca srpnja, kolovoza i rujna bile 22 oborine. Tada je od groma 21 osoba nastradala životom, a 7 ih je teško ranjeno, dočim su od groma upaljene i požarom uništene 52 zgrade. Kako je udarac groma i za ljudski život često pogibeljan, to se u obće zna, s toga hoću, da nekoje važne opreze, kojih se je dobro držati, ovdje spomenem na sveobću korist.

Da se ukloniš pogibelji, koja ti prieti zdravlju i životu za oluje, pazi na sljedeće:

1. U ustanovih za vrijeme oluje zatvori sve prozore i vrata, da zapriečiš propuh;

2. ukloni se provodnim kovinam, žicovodu itd.;

3. nezadržavaj se uz otvorene dimovode, već gledaj da budeš vazda u sredini sobe;

4. na ulicah i medju nasadi (drvoredi) kad te snadje oluja, hodaj vazda po sredini;

5. u predielih, koji su u ravnini, osobito je opasno, za vrijeme oluje bježati ili naglo voziti se, osobito kad je više ljudi zajedno;

6. nezaklanjaj se nikada pod stablo drveta, dok biesni oluja;

7. kad te zateče oluja izvan kuće, pa kad bi uza se imao bud kakovu kovinu, odloži ovu podaleko od sebe, dok nemine oluja.

Požari slamom pokrivenih krovova.

Riedko se sgadjaju požari u državah, gdje je vatrogastvo zakonom uređeno ili gdje su gradjevni redovi barem tako udešeni, da se je uzeo obzir na napredni duh i zahtjeve vatrogastva; ondje bo oblasti strogo bdiju nad tim, da se zgrade ne pokrivaju lako upaljivim materijalom.

Na selu u našoj domovini opekom pokrivenne zgrade upravo su riedkost, pa ako je već kuća pokrivena opekom, onda su za celo gospodarske zgrade ponajviše pokrivene dašćicami, trstinom i slamom. Požari slamom pokrivenih krovova, ne samo da su veoma pogibeljni radi lahke upaljivosti i brza širenja poletušicom vatrom, koja

na daleko zahvaća sve, što se u obće samo upaliti i goriti može, već ih je teško ograničiti i pogasiti.

Gašenje tih požara te uzdržavanje prometne sigurnosti iziskuje osobitu pažnju i opreznost, naročito kada gori slamom, pokriven krov u mjestu, gdje je veći dio zgrada pokriven slamom, dašćicami ili trstinom.

Kada se upali slamnati krov, tada plamen obično zahvati munjevnom brzinom vez, kojim je slama pričvršćena o letve; tako se smakne sa krova i na obliju strana zgrade zatrpa prozore i vrata. Tim ne samo da onemogućuje ulaziti i izlaziti iz goruće zgrade, već prenese požar odmah u unutarne prostorije, prieteć tako životu ljudi i životinja, nalazećih se u zgradi.

Kad se upali slamnati krov, valja strogo na to paziti, da ukućani one zgrade bezodvlačno izadju a i vatrogasci neka se ne izvrgavaju pogibelji života, te neka nikomu ne dozvole doći blizu gorećega krova. Iz takovih prostorija i onako se ne može izbaviti, tko se nije za vremena kroz vrata, prozor ili otvor na pročelju zgrade spasio.

Takovom zgodom treba braniti susjedne zgrade u pravcu, kamo vjetar duva, pa neka se izašalju vatrogasci (čuvari) ili ine pouzdane osobe, kojim je dužnost paziti na padajuće iskre, da ih odmah pogase.

Zgrade u neposrednoj blizini garišta pokrivene slamom ili dašćicami, a tako i stogove sjena i slame valja dobro vodom polievati, namočenimi ponjavami, koberi, vrećami i t. d. pokriti, pa kad bi se iskra krova zahvatila, neka se metljenicom odmah uguši. Tom zgodom osobito će dobro doći ustnac sa prskavicom (Brausenmundstück) a kada takovih ne bi bilo, držati palac pred otvorom ustnaca, da vodeni mlaz što šire pokrije braniti imajuću se stvar.

Dobro je bacati vodu i zajimačem, kada gori slama, a kad vode nema odmah pri ruci, dobra je i gnojnica, kojom poliveni predmeti veoma dugo odoljevaju plamenu. Naročito treba paziti na selu, da se svi otvori, koji su obično na pročelju zgrada, odmah zatvore, svakako da kroz njih ne proviruje sieno ili slama, koja se zapali, da to čovjek i ne opazi.

Izbavljeno blago neka se ne goni u staje dašćicama i slamom pokrivene; najbolje je, da se odpremi iz sela. Svestrana pažnja je u takovih slučajevih najvećma potrebna, pa i prisutnost, onih, koji hoće, da svladaju požar.

Jednoć nas upozore uzbudom na požar izvan mjesta; uputi se odjel gasilačke čete pod mojim vodstvom na garište, koje nije bilo odaljeno, no nadjosmno kuću u plamenu. U dvorištu s desne strane goruće kuće bila je slamom pokrivena staja, a uzduž staje bijahu u sredini vrata i prozor prema dvorištu. Prije nego što smo namjestili vožnjaču štrcaljku kod susjedna zdenca i za rad priredili, upali se već i krov staje. Vlastnik i njegov sluga trsili su se, da izvedu kravu i tele, nu nije im to pošlo za rukom, jer je uplašena krava prkosila; sluga htjede da iznese tele, ali ovo se nije pokorilo; dva penjača htjedoše mu pomoći. Ali u sretan čas prisjeh onamo, te opaziv pogibelj, doviknem, neka se okane krave i teleta i neka odmah izadju iz staje.

Vlastnik se ne htjede odazvati pozivu: vatrogasci moradoše ga silom izvući iz staje. Tele, po svoj prilici vično na gospodara, poleti za njim, a za ovim i krava tolikom brzinom, da je u staji još desećega se slugu srušila. Jedva što je krava bila u dvorištu pade goruća slama sa krova pred stajaska vrata i zakrči put slugi, da nije više mogao izaći iz staje. U tom kobnom položaju

latismo se svi raznih pomagala, da što brže uklonimo goruću slamu izpred vratiju staje, ali to nije lako i brzo pošlo za rukom, pa se je bilo bojati, da će nesretnika silan dim ugušiti. A jer se nije za sigurno znalo, da li je sluga još u staji ili možda već pod gorućom slamom, dadoh obustaviti rad sa štrcaljkom i odredih, da se svi vatrogasci late posla oko izbave nesretnika. Ne čekajući dok bi se goruća slama izpred vratiju uklonila, dadoh sa sjeverne strane probiti stienу. Staja bila je napunjena gustim dimom, a od vratiju udarao je u staju žestok plamen. Nesretni sluga ležao je u štali bez svijesti, pa ga penjači iznesoše kroz otvor probijene stiene. Prisutni liečnik pruži mu prvu pomoć, pa se jadnik doskora osviesti. Po izjavi liečnika trebalo je još samo nekoliko trenutaka i mi bismo bili našli lješinu.

Kakovom se brzinom slični požari šire, evo i sljedeći događaj.

Ljetnoga nekog dana, bilo je u nedjelju po podne oko tri sata, sakupila se je gasilačka četa, da drži javnu vježbu. Gasila bijahu pripregnuta i pripravna za odlaz. Jedva što sam zapovjedniku podnesao prijavu te izdao zapovjed „posjedaj“ čulo se zvonjenje na vatru. Kako je u taj čas bilo sve pripravno i kako je vatrobdija namah dao znak, čim je opazio dim na prvoj zgradi, a garište ne bijaše od gasilane ni pet časova odaljeno, dodjosmo u tili čas na lice mjesta, pa ipak nadjosmo već devet kuća u plamenu. Plamen i vrućina bijaše toli žestoka, da smo se jedva mogli provesti kroz ulicu. Prvu štrcaljku smjestimo u dvorištu treće kuće pred gorućom zgradom kamo je vjetar duvao, no prije nego što smo i cievi položili, bile su sve zgrade oko nas u plamenu, tako da smo jedva mogli umaći štrcaljkom i živom glavom. Da tom zgodom nisu bile četiri štrcaljke sa

160 podpunoma opremljenih vatrogasaca, ne bi bilo moguće ograničiti požara; jer uz svu tu dobro uvježbanu četu i dostatnu količinu vode, nakon trosatnog veoma napornog rada, jedva podje za rukom svladati i pogasiti požar.

Tko je i samo jedan put u životu imao zgode, da prisustvuje većemu požaru na selu, gdje su zgrade po krivene slamom, i tko je vidio neopisiv strah i uzrujanost, te čuo jauk, kad vatra-poletušica poput munje šiba, dok u isti čas ne zahvati više kuća siromašnih seljaka, koji si ne znadu pomoći, taj će sa mnom zaželjati ubogu narodu, da se u buduće zgrade ne pokrivaju slamom, dašćicama ni trstinom, da se stogovi siena, žita i slame ne smještaju blizu zgrada. To bi valjalo u interesu javne vatrogasne službe najstrože zabraniti, a tim bi se mnogo učinilo i za narodno blagostanje.

Kako da se zaprieči širenje velikih požara?

Poletušica vatra, silni je neprijatelj gasilačkih četa prigodom branitbe na garištu, jer potajice zahvaća zgrade i gorivo bez obzira na udaljenost od mjesta, gdje se je pojavio požar. Iskustvom je dokazano, da za bure i vjetra s neznatne vatrice postane požar, koji čim je veći dio goriva materijala obuhvatio, radja poletušicu, a ova se onda obično munjevnom brzinom širi u pravcu, kamo duva vjetar, pa na stotine metara duljine širi upaljivost, te raznaša bukćeće iskre i gorive ostanke, koji pod uplivom silne vrućine u času zahvate sve, što u obće može gorjeti.

Tomu po narodno gospodarstvo velikomu zlu dalo bi se jedino predusresti time, kad bi se i u našem na-

rodu uveli oni oprezi, koji su se u drugih naroda već odavna pokazali uspješnim. Čim bi se to polučiti moglo, jest gasnik, t. j. zakon, kojim se shodne mjere toli glede gašenja, koli glede opreza proti požaru odredjuju; ovi potonji od osobite su važnosti, da se u obće ne događaju lako požari, a kad se dogode, da se uzmognu uspješno ograničiti i svladati.

U svih dosada poznatih mi gasnicah nalazi se ustanova, kojom se propisuje, da u svakom gradu, trgovištu i selu mora svaka kuća imati kroz čitavu godinu izuzam zimskoga doba, vodom napunjene i pokrovcem providjene badnjeve, a izim toga od občinskoga zastupstva i poglavarstva ustanovljeni broj zajimača, metljenica, ljestava, čakalja itd. Obćine pako dužne su obzirom na mjestne prilike o svom trošku držati najmanje taljigače ili ručne štrcaljke i u najmanjem mjestu. Gdje pako mjestni odnošaji iole dopuštaju, ima se nastojati o tom, da više manjih miesta nabavi jednu štrcaljku voznjaču.

Uza sve to malo bi se pomoglo timi gasili, kad ne bi bilo odredaba, koje propisuju, kako se ima postupati, kad se u kojem mjestu pojavi požar.

Kućevlastnici i zadružni gospodari dužni su proti širenju porodišega se požara ovako postupati: Čim u mjestu bukne požar, ne smiju svi ukućani ostaviti svoje zgrade, već imadu ponamjestiti u raznih posudah pripravljenu vodu oko zgrade, ljestve prisloniti, na krovu i tavanu sva vrata, prozore i otvore pozatvarati, namočenimi gunjevi, plahtami i sličnimi tkaninama pokrivati krov pogibelji izvršene zgrade, u koliko pako ne bi bilo moguće, neka se kod svakoga daskami ili slamom i trstinom pokrivenoga krova postavi po jedna osoba, providjena metljenicom, koja neka pazi, kad bi iskre ili

ugljen donešen poletušicom, pao na krov, da ga odmah utrne umočenom metljenicom.

U tom postupku i kod toga rada dužni su ukućani i stanari svojski podupirati gospodare.

Vrlo jednostavno ali praktično gasilo za obranu od vatre poletušice jest metljenica, koju si svatko sam može i bez troška prirediti. Metljenica je gasilo, koje se ovako pravi: Uzme se 5—7 metara dugačak prut, koj dosiže do vrhunca dotične zgrade; na gornjem kraju pruta pričvrsti se metla od brezovine, koja je preobučena prostim platnom. Takovom metljenicom obraniti će jedan čovjek krov ma kako velike zgrade, bez prevelika napora, jer mu je pazljivim postupkom dovoljna i kablica vode, u koju će, kad iskra ili gorući ugljen zahvati krov, umakati metljenicu i jednim udarcem ugušiti vatru u zasnutku. Metljenicu morao bi uvijek u pripravi imati svaki gospodar kod svake pojedine zgrade, a isto tako i posudu, napunjenu vodom.

Neobhodno bilo bi nužno, da visoka kr. zemaljska vlada odredi, da si naš seljački narod u interesu sigurnosti proti požaru nabavi i u pripravi drži takove metljenice, a osim toga da odredi, da bude proljeti i ljeti, kadno narod izilazi u polja i vinograde, gdje je veća obitelj svagda po jedan pouzdani mužkarac kod kuće, a to već i zato, da ne ostaju djeca bez nadzora. Tim bo ojačala bi se znatno u tom pogledu javna sigurnost, jer kad bi se bud s kojega razloga i pojavila vatra, bila bi u svakoj kući i u svakom mjestu proti njoj prva pomoć pri ruci. Povrh toga bilo bi od koristi, kad bi si obćine gdje već postoje dobrovoljne gasilačke čete, nabavile i u pripravi držale nekoliko hektolitara vatrogasne tekućine, koju je opisao i preporučio naš prvak vatrogastva, Gjuro Deželić u svom drugom izdanju „Obučevnika

za dobrovoljne vatrogasce“ pod naslovom „Vatrogasne lučbenine“. Takova gasna tekućina (nazvana Kolarićeva masa), radi jeftinoće i uspješnosti preporuča se svim gasilačkim četam, naročito onim, koje su u proljetno i ljetno doba često bore oskudicom vode, a tako i za slučaj velikoga požara, koji bi zaprietio poletušicom vatre. Kolarićeva masa neka se drži u zalih u količini od nekoliko hektolitara; ta masa se ne smrzava ni kod studeni od 15 stupnjeva, pa je već zato od velike važnosti, što mnoge čete nemaju loženih spremišta, pa ne mogu za sigurnost držati dosta vode u posudah, a da jim se ne smrznje. Predmet, poliven tom masom, ne može se upaliti, pošto sastavine ove mase, kao što je sol i kocelj nisu gorive, a začepi sve šupljice goriva predmeta, čim izluče kisik i zapriečuju odnosno onemogućuju daljnje upaljivanje goriva predmeta. Ova tekućina konservira bačvu, ne kvari stroja ni cjevi, a ni polivene njom predmete i ne usmrđi se, pa bila ma kako stara; izparivanjem vode umanjenu masu možeš od vremena do vremena nadolijati običnom vodom. Takovu vatrogasnu tekućinu nabavilo je poglavarstvo slob. i glav. grada Zagreba za svoju vatrogasnu četv. već opreza radi, akoprem u gradu — usljed solidne gradnje kuća — nije tolike pogibelji, kao u manjih mjestih, gdje nema ni vodovoda a često ni dostatne zalihe vode.

Kad bi se naše gasilačke čete služile tom masom, doskora bi se uvjerile, da je ona za ograničenje požara, naročito pako za poletušice vatre od ne procienive vrijednosti.

Uza sve gore iztaknute opreze, bilo bi još svakako nužno, posvetiti što veću pažnju dobavi vode u gasilačke svrhe. Sistematično čišćenje zdenaca u brdovitim predielih, trebalo bi graditi povećje daždare (cisterne),

a naročito nastojati o tom, da se u svih mjestih na ladanju, gdje je to iole moguće, izkopaju i urede ribnjaci; ovi potonji od osobite su važnosti i sa gledišta narodno-gospodarstvenoga; jer bi uz sigurnost proti požaru dotičnoj obćini sistematičnim ribogojstvom nosili i liepu korist.

Nakon tolikih silnih požara, koji su ove godine u tako kratko vrieme našem narodu nanieli tolike nevolje nenadoknadivimi ogromnimi štetami, nastalo je skrajnje vrijeme, da se ozbiljno latimo svih sredstava, kako bi se tomu po narodno gospodarstvo toli štetnomu pojavu predusresti dalo.

Nema dvojbe, da ćemo toj nevolji jedino pomoći time, ako upotrebimo navedena sredstva, koja su se kod drugih naroda pokazala vrlo uspješnimi.

Uzroci požaru.

Nepobitna je činjenica, da vatra ima u obće veliku i znamenitu ulogu, koli u divljih, toli u izobraženih naroda; metalurgija, arhitektura, keramika, brodarstvo, trgovina, u obće svaka grana industrije treba živa plamena; dapače i vjerski običaji svih naroda trebaju vatre. Zna se ipak, da se uza svako zlo nalazi i dobro, te treba pamtiti, da vatra uništjuje znatno većom brzinom, nego li se njom štogod radi i stvara.

Um i naobrazba ljudska služe se tom najjačom silom naravi, naime vatrom, izrabljujući ju poput roba u razne svoje svrhe, a da ju ne mogu vazda držati u naravnih kolotečinah, kako ne bi prekoračila granice i uništila štogod joj dodje u blizinu.

Nepoznavanje zakona naravi po lahkoumni postupak sa stvarju, kojom se vatra radja, kao i površnost u rukovanju samom vatrom, često su uzrokom tomu, da se dobrota vatre pretvori u zla i razdražena roba, koji riešiv se svojih okova, divljom strasti u jednom času uništjuje teško stečenu ljudsku imovinu. To, bio uzrok koji mu drago, nazivljemo tehničkim izrazom požar. Uzroci, koji prouzrokuju požar, razne su naravi; s toga se strukovnjaci i sad još time bave, da pozitivno ustanove uzroke požaru. O tom će svakako budućnost odlučiti na temelju statističkih podataka, kad se prouči narav ljudskoga gospodarstva i ljudski značaj, i uzporede uzroci požara:

1. naravnom silom;
2. u narodnom gospodarstvu; i
3. u značaju ljudskom izključenjem tako zvanih slučajeva.

Sadanja teorija dieli slučajeve požara na dva razreda i to: primarni ili elementarni i sekundarni uzrok požaru. Na čelu su mu naravni ili uplivom naravne sile proizvedeni uzroci, kao što je upliv sunčanih trakova i munjevni udaraca, dakle primarni uzroci.

Zatim sliede samoupale, kojih je vrielo obično u narodnom gospodarstvu, te koji se pojavljuju u raznom obliku i pod raznim utiskom, medju naravnimi i umjetnini uzroci; napokon uporabom svjetla i razne topline, koja se rabi u industriji, a ovim se pridružuju štete, proiztičuće poletušicom i prekomjernim ugrijanjem samoga zraka. Tko prolista bud koje statističko djelo o požarih osiguravajućih društava, opazit će obično dvie oznake ob uzroku požara, a te su ili „uzrok nepoznat“ ili „samoupala“. Ta činjenica je upravo povod tomu, da prvaci vatrobranbe posvećuju uzrokom požara svoju oso-

bitu pažnju, staviv si zadaćom ne samo unapredjivati gasila i taktičnu branitbu za slučaj požara, već i nastojati o tome, da se požar u obće lako ne dogodi. Poznajući narav požaru na temelju iskustva, stečena na polju napredne vatrobranbe, blagotvorno će djelovati upućivanjem neiskusna naroda na opreze radi požara, a tim će za cijelo ukloniti mnogu nesreću, koja se samo s neznanja i u obće s neopreznosti dogoditi može. U sveobćem interesu napomenuti ću nekoliko uzroka samoupale

Staklene ploče u prozorih, kad su izvrgnute sunčanoj žegi, a u njih se nalaze mjehuri, često su uzrokom unutarnjih požara; to je i razlog, zašto se u barutanah i na zgradah, gdje je pohranjeno lako upaljivih tvari, obično naliče prozorna stakla bielom bojom, da se predusretne samoupali.

Cunje smještene na tavanu u hrpah, do kojih lako dopire noćna vlaga, ugriju se tako, da se bez ikakova uticaja upale.

Ostanci i prašina kamenoga ugljena, smještena na tavanu, kad na nju dopre vlaga, upale se vlastitim ugrijanjem.

Petrolej u običnih svjetiljkah, koji nije valjano pročišćen, radja plinove, koji se ugrijanjem upale i prouzrokuju razprskanje svjetiljke, često je uzrokom požaru.

Cunje, lan, kudelj, platno, vuna, papir i slične šupljikaste tvari, kad dodju u doticaj sa mastnim uljem, izvrgnute su samoupali, naročito kad su naslagane u oveće hrpe.

Sve masti i sva ulja, izuzev mineralna, zvala se ona kako mu drago, pospješuju samoupalu; najpogibelnija pako jesu ulja biljevna, kao što je maslinovo, re-

pično, laneno itd., a osobito lanenim uljem sačinjen pokost.

Gnoj se lako upali, kad u umjereno vlažnom stanju dulje vremena ostaje na zraku.

Sieno i djetelja, osobito prvo, ako se dobro ne posuši, naslagano u veliku hrpu, lako se može upaliti. Isto tako i negašeno vapno, smješteno u vlažne prostorije.

Osim tih primjera, što sam ih ovdje naveo, preporučam braći vatrogascem, da upućuju i potiču svoje suobćinare na opreze proti požaru, koje sadržaje knjižica, što ju je izdao središnji odbor hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice u Zagrebu.

Samoupala siena.

Za proljeća, kad se vrieme mienja, koje je obično vlažno, često se pojavljuju požari, prouzročeni samoupalom siena. Gdjekomu vlastelinu i seljaku uništio je takav požar ne samo svu zalihu krme, već i zgrade i sve pokretnosti, što si ih je jadnik privredio u znoju svoga lica. Godimice izkazuje statistika požara osiguravajućih društava mnogo takovih slučajeva, u kojih su imala nadoknaditi štetu.

U ovo doba, gdje je započela kositba, ne će biti s gorega, da se obćinsko činovništvo i vatrogasci upoznadu sa oprezi i postupkom kod gašenja u slučaju, kad se sami upale stogovi ili u parmah smješteno sieno; njim bo se u prvom redu pristoji, da shodnim načinom na to upozore neuka i neizkusna seljaka. Naše vrsti trave, dok su još zelene, sastoje iz 70—80% vodene 20—30%

suhe sastavine; a protivno, kad se trava posuši, sastoji od 10—20% vodene i 80—85% suhe sastavine. Da se trava valjano uzmogne posušiti, mora kisnuti, a tom se zgodom izpari 50—60% vode. Kad se sieno spremi u stogove ili u parme, tad počima iznova kisnuti, a to traje, kako se je ustanovilo opažanja, obično do šest tjedana. To kisanje je tim slabije, čim je sieno bolje posušeno, jer se je već sušenjem izparila voda. Tu dakle kisanje nije jako i ne radja odveć veliku toplinu. To treba svatko da znade; zato valja prije nego li sa sjenokoše spremi, da razširi sieno na čim tanje i često prevraća, da se što bolje posuši. Taj oprez valja osobito za mladu i bujnu travu prigodom prve košnje. Kad se trava prenašlo suši i spravi u veće hrpe, nastaje obično žestoko kisanje, jer se ne može dovoljno vlage izpariti iz siena. U takovom slučaju razvija se u nago-milanom sienu silna vrućina, koja često i 100°C. premašuje. Razvijanje topline, pod utiskom težine, obično je dolje, t. j. na dnu plastu ili parme, jer se ne može izparivati vlaga. Tu nastaje tad žarište, koje se postupice povećava, pa kad mu dopre iz vana zrak, bukne u plamen, koj drvo i sve što mu je u blizini pretvori u požar. Ta samoupala još bi se znatno pospješila, kad je među sienom i željeza, kao što su čavli, spojevi, okovano drvo itd. Često se događa, da se u veliku hrpu složena trava i vlažno sieno tako ugrije, da mjestimice postane ugljenom. Sieno, koje se obično na dnu stoga tako ugrije i razžari, [upoznat ćeš najbolje u večer i noći po žarkom mirisu, koji potiče od žestoka izparivanja, kadno se sieno već pretvara u ugljen, a to ti je znak samoupale. Kad to opaziš, tad ne oklievaj ni časka, već odmah priredi dovoljnu količinu vode u posudah, pozovi susjede, pa ako je u mjestu gasilačka

četa, pozovi i ovu. Nemaš li blizu vode, tad priredi pieska, gnoja, ili sirove (zelene) trave, pa ćeš tim ugušiti pojavivši se plamen.

Kad si tako preduzeo sve mjere sigurnosti, tad lagano i oprezno, a svakako odozgora odstrani sieno, koje se odmah mora odneti na polje, t. j. izvan zgrade, ili ga rečenimi tvarmi uguši. Tako ćeš lagano odstraniti svu zalihu, u kojoj je samoupala zahvatila klicu, te ćeš bez pogibelji ukloniti nesreću, koja ti je zaprietila.

Čim se može zapriečiti samoupala siena? Evo tim:

1. Pazi, da sieno bude skroz suho prije, nego li ga spremiš u stog ili parmu.

2. Kad odlažeš sieno u parmu ili u velike stogove; položi na svaki pol metra visine na površinu siena nešto slame, što si ju priredio za ritak (šop), t. j. za nadkrivanje krovova.

Kroz šupljine slame dopirat će zrak, pa će se vlaga, koja je u sienu ili djetelini, lahko i bez pogibelji izparivati; ne imaš li slame, a ti uzmi granja, kojim se isto poluči. Isto ćeš postići, ako u velikih stogovih i parmah načiniš odvodne cjevi poput dimovoda u četverokutnom promjeru od 10—20 cm., kojima će izparena vlaga izlaziti; nu ti otvori moraju biti nadkriveni da ne dopre kiša i snieg u nje.

3. Njeki rabe i sol, kojom se kisanje, a tim ugrijavanje siena znatno umanjuje. Jedan cent soli dovoljno je za sto centi siena, koje se njom postepno posiplje.

U mnogih država izdane su u tu svrhu naredbe, da bujna krma, djetela, sieno ili otava mora najmanje četrnaest dana nakon što je posušena, ostati u stogovih, kad bi se htjelo spremi ju prije u parme, tad se ima

postupno solju i slamom posipati. Isto tako određen je u mnogih državah strogi nadzor glede spremljena siena; taj u prvom redu vrše mjestne obćinske oblasti, a uz to i zemaljski vatrogasni nadzornici, koji kad se sieno sa sienokoša sprema, putuju u one krajeve, gdje se narod tom granom gospodarstva najviše bavi.

Kad ti se sieno čini po samoj duhi sumnjivim, uzmi dugački drveni prut, omotaj prvi kraj pamukom, vunom, kudeljom ili inom lahko upaljivom tvarju, i rini taj kraj u onaj dio siena, gdje ti se najtvrdje pričini, ostavi nekoliko časaka prut u sienu, pa ćeš lahko i točno ustanoviti ono mjesto, gdje je već sieno upaljeno.

Kad si tako ustanovio samoupalu, tad postupaj kako je gore spomenuto. Tim opreznim postupkom uklonjene su već mnoge nesreće požara, kako je to iskustvo pokazalo, zašto se dakle ne bi i naš narod, koji se i onako pretežnim dielom bavi agrikulturom i okoristio tim prokušanim iskustvom?

Oprezi proti vatri-poletušici.

Kad su ovoga proljeća uslied silne suše i oskudice vode u njemačkih pokrajinah učestali razni požari, bilo je gotovo nemoguće gasilačkim četam raditi, da ugase požare.

Tko pozna narav požara, taj će lahko pojmiti, kojom se brzinom širi, kad su krovovi zgrada i upaljive stvari blizu, pa kako ove, vjetrovom i suncem osušene, brzo planu, padne li na nje samo jedna iskra, i kako se vatra, podpirana lakim propuhom, brzo razširuje.

Teško se upravo može razabrati razlika izmedju maloga i velikoga požara, a ovaj, kako se zna, vazda nastaje poletušicom, koja se poput munje širi i uništjuje sve, što joj stoji na putu.

Pomislimo u takovoj nevolji još i na nestašicu vode! I gorljiva, dobro uvježbana te potrebnimi gasili oboruzana gasilačka četa, ako je ona još tako brzo obavještena o požaru i ako odmah stigne na garište, doći će žali-bože do toga uvjerenja, da bez vode požar ni ograničiti, nekmo li pogasiti može.

Tim iskustvom poučene njemačke oblasti izdadoše stroge naputke glede opreza proti požaru, a naročito za pripravu vode u gasilačke svrhe.

Tih se naredaba mora svaki obćinar strogo držati pod prietajom propisanih kazna. Okružnicami pozvaše oblasti sve vlasnike kuća i u obće sve obćinare, da brižno bdiju nad svojim ognjišti i svjetlom, a naročito da paze na služinčad i djecu, da ne griеше proti požarnim oprezom. Izdane su opomene na pločicah, a ove je razaslala vatroredarstvena oblast svim obćinarom, koji su je imali pribiti na vrata svojih stanova i gospodarskih zgrada. Taj primjer svakako je uvažjenja vriedan. Nadalje izdane su odredbe za pažnju i za uzbud požara, gdje posredovanjem brzojavnih ureda, gdje pako glasonošami.

Razumjeva se samo sobom, da su ponajviše određene stalne predprege, da budu u pripravi. Državne brzojavne postaje, u kojih nije bilo noćne službe, pozvane, su, da i noću obavljaju službu u vatrogasne svrhe, dakako uz nagradu, koju im plaća država. Ta uredba pokazala se u mnogom slučaju upravo blagotvornom. Dogodi li se požar u koje mu drago doba, za štetu odlučan je vazda prvi četvrt sata, zato je potrebno, da gasilačka četa što prije na garište stigne i da ograniči

požar. Ali i vlasnici kuća dužni su u svojim zgradah u pripravi držati ljestvu, čaklju, metljenicu, gunjeve, a na tavanih i inih zgodnih mjestih vodu u badnjevih za gašenje i po mogućnosti vatru trnuti, da joj zaprieče širenje. U Njemačkoj određeno je, da svaka kuća mora imati vazda u pripravi barem dva² zajimača, napunjena vodom.

Takovom pripremom često se omogućuje, da i sami ukućani uguše vatru u zametku. A kad im od susjedstva zaprijeti poletušica, biti će sigurni, da jim pogibelj nije tako velika, jer ih zateče pripravne.

Takove pripreme pobudjuju znatnu opreznost ukućana, a gdje toga nema, ondje se i ne misli na požar, pak ih obično zateče nepripravne, pa u prvi mah izgube prisutnost duha i postanu nesposobni za samoobranu.

Odkad su u zgradah, koje su nakrcane upaljivim materijalom, uvedene štrcaljke brentače, polučila se znatno veća sigurnost; u mnogom slučaju spašene su sgrade još prije, nego li je stigla vatrogasna četa. Te naredbe već su i prije obstojale, ali su s nemara došle u zaborav; oblasti obnovile su ih sada svom strogošću, i dodale im još i nove. Od novih dvie su osobito važne, da se doskoči nevolji od nestašice vode, a po tom i širenju požara. U mjestih, gdje ljeti i u sušno doba nastaje nestašica vode u zdencih i potocih, imadu se u blizini načiniti ozidane i pokrivene jame, u koje bi iz zdenaca i potoka priticala suvišna voda, a kad nastane suša, tad svaka kuća odnosno mjesto, ima dovoljno vode za slučaj požara. Takova sabirališta (rezervoari) u veliko bi koristila u sanitarnom pogledu obzirom na čistoću oko zdenaca; jer bi se tim uklonile mnoge po zdravlje škodjive kaljuge, koje se na selu obično nalaze oko zdenaca.

Drugom naredbom preporučuju oblasti nasadjivanje drveća izmedju pojedinih zgrada. Izkustvo je dokazalo,

da svako drvo, osobito dok mu je krošnja zelena, silno odoljeva plamenu, a naročito vatri-poletušici. Takovi drvoređi, nasadjeni izmedju drvenih, slamom, trstinom i daskami pokrivenih zgrada, mnogo prije mogu ograničiti požar nego li vatrobrani zidovi, pa su se takovi već mnogo puta pokazali koristnima i uklonili znatne štete, koje bi požarom bile nastati mogle. Gasilačke čete osobito u manjih mjestih, ne mogu sve učiniti, da zaprieče pogibelj; tu je potrebno, da svaki obćinar bud kojim načinom pripomogne. Kad se pojavi požar, neće se moći širiti onom brzinom, kojom se obično širi, gdje ne nalazi uredjena odpora ljudske sile.

Na taj se način usavršuje obrana proti nesmiljenomu elementu, tomu ljutomu neprijatelju narodnoga blagostanja u svih narodih, gdje se je vatrogastvo već bujno razvilo. Nužno bi bilo, da se i u nas već jednom uvedu slične mjere proti požaru, naročito pako na selih, gdje do sada u tom smjeru nije učinjeno skoro ništa. Takovi oprezi neiziskuju znatnih materijalnih žrtava, ali bi se umanjio broj bar velikih požara i s njimi skopćanih ogromnih šteta, koje su i ove godine nanešene našem narodu.

Ovo u nas još slabo obradjeno polje zaslužuje osobitu pažnju ne samo naših oblasti već i svakoga pravoga domoljuba.

Kako mora gasilačka četa za vrijeme požara postupati, da se može ustanoviti palež.

Na koga spada ustanoviti na garištu, kako je nastao požar? Svatko bi u prvi mah rekao, da je to zvanična dužnost vatroredarstvene oblasti i njezina prvoga či-

novnika na garištu; jer mu propisi nalažu, da sazna i ustanovi uzrok požaru. I jest dužnost oblasti, da ništa nepropusti i da sve pokuša ter izvidi, nebi li našla uzrok i povod požaru; strogo vodjenom iztragom mogao bi se pronaći gdje i palikuća — ali ustanoviti uzrok požaru, stvar je gasilačke čete.

Izkustvom se je dokazalo, da to žalibože riedko biva, a često se vatrogastvu i nedaje službeno prilika, da pomogne ustanoviti uzrok požaru; a to zato, što se još nedaje poznavanju uzroka ona važnost, koju doista imade. S toga i dolazi samo neznatni broj paleža pod redarstveni progon. To je razlog, da mnogi palikuća izmakne zasluženoj kazni, u mjesto da bude obratno. Godimice pokazuje požarna statistika nadpolovični broj požara sa oznakom „nemar“ ili „nepoznat uzrok“, a i kod oznake „palež“ riedkokad se pronadje palikuća. S toga bilo bi dobro, da o tom redarstvene i vatrogasne uprave razmišljaju. Bit će uputno i korisno potražiti tomu uzrok, da se znade, zašto se je prosjekom ustanovilo odnosno dokazalo samo polovina požarnih uzroka, a na ostale se je samo sumnjalo, ili se dapače kod nekih nije izrekla niti sumnja. Tomu je uzrok, kako je dokazano dosadašnjim iskustvom, jedino u nedovljnoj organizaciji gasisilačkih četa i u samom postupku za gašenje vatre. Veći dio požara pogašen je, a da nije pošlo gasilačkoj četi za rukom ustanoviti ni uzrok onomu požaru.

Trebalo je naime ustanoviti kako i od čega je nastala vatra, a zato se nebrinu vatrogasci na garištu, već nepromišljenim i nepotrebnim rušenjem i trganjem, pojedinih dielova goruće zgrade ponajviše unište svaki trag tomu, da se ustanovi uzrok požaru. Ovu pogrešku počinu često i dobro uredjena i uvježbana četa; s toga sam naumio na taj nedostatak svratiti osobitu pozornost kompetntnih faktora.

Vatrogasna taktika današnjega doba zahtieva, da se se prigodom gašenja požara plamen vatre potiskuje prema svojem ognjištu, t. j. k mjestu, gdje se je pojavio i to poduljom uporabom kriepekoga vodenoga mlaza i odstranjenjem plamenu izvrženih predmeta. Da se zadovolji prvomu zahtjevu, potrebna su valjana gasila i dovoljna količina vode. Da se pako gasila do gorućega predmeta smjestiti i plamenu izvrgnuti predmeti ukloniti uzmognu, zato su potrebne njeke sprave i pomagala, za što se dakako hoće i uvježbanih vatrogasaca.

Po tomu gasila, sprave i podvorba sačinjavaju zajedno onu snagu, kojom se proti požaru s uspjehom boriti može.

Da se kod porodivšega požara prva pomoć postigne, potrebna je u prvom redu valjana i brza dojava. Gasila, sprave i podvorba moraju tako biti udešene, da čim dojava stigne, jedan dio gasilačke čete odmah uzmogne na garište pohrliti i ondje širenje požara zapriječiti, dok stigne veći broj gasilaca. To zovemo vatroganom pripravom.

Uspješan rad na garištu postizava se jedino strogim zaptom gasilačke čete, bilo koje mu drago vrsti, te upravom muža, koj se u vatrogasnu struku razumije t. j. komu je potanko poznata gasilačka sprava, pojedini vatrogasac i narav požara u svakom smislu; valja znati, da neodlučuje svaki put mnoštvo gasilaca već iskustvo, vještina gasilaca a naročito njihova vodje. Vodja gasilačke čete mora točno poznavati narav svake vrsti porodivšega se požara, a mora znati i taktiku, jer će samo onda naći uzrok požaru i zvaničnika na uzrok požara upozoriti moći. U nekojih mjestih, gdje obstoje gasilačke čete, pokazase se gasila i sprave nedostatnim tako da i sposobni vodje u odlučnom času pa ni naj-

boljom voljom nemogu postići uspjeha. Pogledom na to svakako treba da se mjestne političke uprave pobrinu o tome, da potrebitimi gasili provide povećā mjesta; jer za cielo u naroda nije dobro volja malaksala, već nehaje; jer ili gasila neima ili su nevaljala ili se u njih nerazumije. Uz dobro uredjene i uvježbane gasilačke čete ima i takovih, koje neimadu:

a) nikakove pripreme za dojavu požara;

b) vještine i potrebna zaptā;

c) vodje ni častništva, koje bi o vatrogastvu i taktici imalo pojma nekmo li znanja za vodstvo tako važne udružbe.

Nu i uz taj nedostatak pogašen bje mnogi požar, samo nepitajte: kada? i kako ili koji je uzrok bio onomu požaru? Ima doduše poučnih knjiga, kako valja na garište pohrliti, vodu dobavljati, požar gasiti i t. d., u kratko, kako valja braniti od vatre; da, i o tom još imade pouke, kako valja saznavati uzroke požaru, ali što to sve koristi, ako vatrogasci nemare za tu pouku? Koliko k tomu doprinaša neznanje vatrogasne taktike, da se požar više puta baš povodom branitbe znatno još širi a tim i svaki trag paležu zametne! Zato neka nam služi sljedeći primjer: U nekome gradu bude uzbunjena vatrogasna četa. Vatrogasci bježe pojedince neposredno na garište, a drugi u gasilanu po gasila i ljestve; čim se ovih na gasilani dovoljno sakupi, brzaju na garište. Ovdje gori sljeme krova dvokatne zgrade. Vanjski glavni zidovi zgrade razi zemlje vrlo su jaki, nu produljeni u gornjem spratu, građeni su u kanatih, sa strane providjena je zgrada vatrobranim zidom, a krov pokriven je criepom.

Vatrogasci, koji su prvi došli na garište, nadjoše domaću ljestvu, popnu se na krov goruće sgrade, trgaju

bradvami criepove i ljetve, te ih bacaju na tavan i u dvorište. Tim načiniše velik otvor na krovu goruće zgrade; kroz taj otvor došlo je do vatre dovoljno kisika, pa tim i hrane vatri, pa je za čas plamen zahvatio cieli ustroj krova, prije nego li su sa gasilane došli vatrogasci sa gasili i prije nego li su štrcaljke bile priredjene. Vatrogasci na krovu moradoše uzmicati. Iz prozora najvišega sprata prodiraše žestok dim i prije nego li je rad štrcaljaka započeo, prodro je požar sa tavana u prostorije gornjega sprata. Jednomu cjevašu podje za rukom krov susjedne zgrade iza vatrobranoga zida spasiti, dočim je ustroj krova, gdje se je porodio požar, sasvim uništen od požara. Cjevaš uporabom mlaza druge štrcaljke, zaprieči doduše provalu požara u razizemne prostorije, ali ipak požar uništi sve pokućstvo u gornjem spratu tako, da je istom uporabom mlaza treće štrcaljke kojom neposredno u gornji sprat vatrogasci navališe, bilo moguće svladati požar i dalnju pogibelj ukloniti. Silna količina vode, koja bje u vatru bačena, prodrila je u prostorije razi zemlje i oštetila sve predmete, koje bje požar pošteditio. Vatrogasna četa, misleći da je svoju dužnost učinila, vrati se u gasilanu, prepustivši odstranjenje gorućih i tinjajućih ostanaka i konačno polievanje kućevlastniku. Ta zašto bi se vatrogasci još i tim mučili? Po danu i onako pogibelji za susjedne zgrade neima. Tako misle i zato neostaviše požarne straže. Nakon što su gasila pospremili, sastaše se u gostioni, da se iza naporna rada okriepe, pripovjedajuć si međusobno junačtva, kako je koji teško radio. O uzroku ovoga požara bijahu mnijenja medju pučanstvom razna; nu netreba si glede toga glave razbijati, ta to je stvar redarstva. Ali kako će redarstvo uzrok požaru saznati i ustanoviti? Uprava redarstva nemože ni najboljom voljom držav-

nomu odvjetničtvu izvijestiti kako je požar nastao, već će u statistici označiti uzrok nepoznat ili u najgorem slučaju sumnjiv palež i tim bi bila stvar svršena. Posjednik zgrade, koj je razli zemlje stanovao, dobiti će od osiguravajućega društva štetu nadoknadjenu, akoprem će imati za uzpostavu zgrade znatnijih izdataka. Ukućani stanujući u gornjem spratu, kojih je osigurano pokućstvo sasvim uništeno požarom, te kojih se krivnja dokazati nije mogla, dobiju konačno svu osiguranu svotu izplaćenu, pa su se time okoristili.

Sada nastaje pitanje: da li je gasilačka četa prigodom ovoga požara zadovoljila svojoj dužnosti? Nije. Nu sada da spomenem protivnik tomu slučaj.

Dobrovoljna gasilačka četa nije tako sretna, da ima stalnu stražu, koja može na prvu viest o požaru pohrliti na garište, već njezini gasioci, kao što je rečeno u primjeru prvom pojedince stižu u gasilanu i na požarište bez gasila i nekim se radom zabavljaju, dok gasila stignu. Došav na garište opazili su, da je plamen na sljemenu krova jedne dvokatne kuće prodro kroz roženice ljetve. Držeć se strogo naputka, prebježaše neki vatrogasci sve prostorije, da se uvjere, nije li koji od ukućana u pogibelji. U razizemnih prostorijah nenadjoše dima, a stube, vodeće u gornji sprat, bijahu još pošteđene od vatre, dočim prostorije gornjega sprata bijahu već napunjene silnim dimom. To im dade povoda, da zatvore sve prozore i vrata; dodju na stube, što vode na tavan, nadju, da ih je već u gornjem dielu zahvatila vatra, nadjoše i to, da su pod timi stubami prazne prostorije, a u njih slama, razni sanduci i vreće, napunjene piljevinom. Tu je započela vatra i od tuda se je širila stubami uz dimnjak do sljemena krova. Taj prostor pod stubami ogradjen bje ljetvami i bio je kućna ro-

potarnica. Drugi vatrogasci ukloniše međjutim zaprieke oko kućnoga zdenca i javiše to pridošlomu vodji. Ovaj odmah odredi smjestiti štrcaljku i razviti potrebne cievine nosilice u gornji sprat do tavanskih stuba, te mlazom navali na vatru; dakako u isto vrijeme uklanjaše sve u neposrednoj blizini nalazeće se gorivo. Vatrogasci drugoga voda smjestili su svoju štrcaljku kraj potoka i od ondje dobavljaju vodu, potrebnu prvoj štrcaljki; jer je zdenac presahnuo. Poslje pridošli vatrogasci sa svojim spravama imadoše stajati u pričuvi.

Uslied brza juriša ograničiše vatrogasci doskora požar i obraniše ustroj krova. Međjutim pronašli su vatrogasci uzrok dimu i to u prizemnom stanu. U taj čas otvoriše prozore i vrata prizemnih prostorija, da dim izadje. Tom zgodom opaziše, da je iz jedne prizemne sobice buknuo plamen, koji je jedan ozgor prizvanih cievaša doskora pogasio. Tom su zgodom pronašli vatrogasci dva ognjišta, nebivša međjusobno u savezu, a tim se eto pronadje dokaz počinjenu paležu. Vatrogasci imali su tada oprezno uklanjati sve zaprieke, da se nezametnu tragovi zločinu, pa se je, kad je požar bio posvema ugušen, dokazalo:

1. da je požar počeo u srednjoj blizini stuba tavana u onoj roportarnici pod stubami, naime gdje su se nalazili sanduci, košare, vreće i t. d.;

2. da se je u sobici razli zemlje upalila slama u dvijuh posteljah, inoga bo pokućstva nije ni bilo u sobi; to je povod sumnji, da su ino pokućstvo ukućani odstranili već prije, nego li je vatra buknila. Mjesta, u kojih se je vatra porodila, nisu bila međjusobno u savezu, te se je moglo sasvim točno ustanoviti, da je tu počinjen zločin. To sve ima se zahvaliti jedino korektnomu i taktičnomu postupku vatrogasne čete. Eto ne samo da

se nije požar razširio, već mu se je točno ustanovio i uzrok.

Sada je bila dužnost redarstvene oblasti, da potraži i nadje palikuću. Ova je recimo, najprije pritvorila oba stanara, a shodnim uređivanjem došlo je djelo na vidjelo. A koja je tomu bila posljedica? Ta, da je vlasnik kuće dobio odštetu od osiguravajuće zadruge, dočim su oba stanara, radi dokazana paleža osudjena na propisanu kazan tamnice i na naknadu štete. Sad sravnimo oba ova primjera, a takovih žalibože imade i više, pa ćemo se odmah uvjeriti, što je prava dužnost dobro uredjene i uvježbane vatrogasne čete, t. j. što ona ima raditi za požara, naročito da se odkrije možebitni palež. S toga još jednom svakoj občini preporučam:

- a) valjanih gasila;
- b) prokušanih izbavila i pomagala, koja se imadu držati u najboljem redu;
- c) dobro uvježbanu i discipliniranu gasilačku čet;u;
- d) brzu dojavu i vatrogasnu pripravu, osobito pako u doba noći;
- e) zapovjednik gasilačke čete treba da je dobro upućen u svih granah vatrogastva, da mu je dobro poznata taktika i sve potankosti, koje spadaju na vatrogasnu čet;u.

Napose pako treba svakoj gasilačkoj četi da strogo provede taktički juriš i oprezno odstranjenje zaprieka na garištu.

Samo tako izpunit će vatrogasna četa podpuno svoju dužnost, koju dobrovoljno preuze i koju punim pravom od nje zahtievaju oblasti i celokupno stanovništvo občine.

Kako da se dobavlja voda u gasilačke svrhe.

Da je nestašica vode najveći neprijatelj vatrogastvu, o tom su već davno uvjereni svi izkusni vatrogasci, pa uza sve to ne posvećuje se u nas važnomu tomu pitanju ona pažnja, koju u istinu zaslužuje. Često ustrojavaju se u domovini vatrogasne čete i nabavljaju skupociena gasila, a da se nije ni za slučaj požara ni pomislilo na dobavu vode. Iskustvo nas uči, da bi se mnogi požari, koji godimice u našoj domovini uništjuju znatni dio narodnjega imetka, ako već ne sasvim uklonili, a to za cielo znatno umanjili, kad bi odmah u početku požara bilo dovoljne količine vode. Sveobće je poznato, da je skoro svaki požar u zametku dosta neznatan i da se može, za vremena opažen, ugušiti i malenom količinom vode, ako je imade u pripravi. Poznato je i to, da uvježbana gasilačka četa uza svu brzinu i valjana gasila, ne može uspješno zapriječiti širenje požara, ako u prvi mah ne ima glavnoga sredstva — vode.

Pa ako ne može uspjeti gasilačka četa, kud i kamo manje mogao bi uspjeti skup nevještih obćinara, koji nemaju vode, a često ni najprimitivnijega gasila. Tim povodom zbivaju se često upravo veliki požari, koji imaju za posljedicu osiromašenje i nazadovanje naroda. U svih državah i zemljah, gdje se je bujnije razvilo narodno gospodarstvo i blagostanje, polaže se velika važnost u valjano i usavršeno vatrogastvo, potonje pako u dobavu vode. Tim ozbiljnim pitanjem bave se ne samo gasilačke čete, već i sve oblasti, da se prema lokalnim prilikam osigura za vremena dostatna količina vode u slučaju požara. Poznato je, da mnoge države godimice žrtvuju velike svote iz zemaljskih sredstava za gradjenje vodovoda u brdovitim predjelih, koji su namijenjeni u

prvom redu sigurnosti proti požaru. Nadalje postoje u mnogih zemljah zakoni i naredbe glede čišćenja potoka, ribnjaka i zdenaca, naročito glede potonjih oblasti strogo bdiju, da se ovi po vlastnicih redovito svake druge godine valjano čiste, a u mnogih mjestih grade se daždare (cisterne). Uza sve to postoje zakoniti gasnici, na temelju kojih su dužni kućevlastnici u ljetno doba na tavanu ili zato shodnom mjestu držati u posudah poveću zalihu vode, a tako postoje i odredbe, koje nalažu obćinarom za vrijeme porodivšega se požara na garište donášati i dovažati vodu za gašenje.

U jednom ugarskom gradu, gdje je brdovito tlo, a u ljetno doba osjetljiva oskudica vode, izdalo je poglavarstvo odredbu, kojom je svaki kućevlastnik dužan u svojoj kući na lahko pristupnom mjestu držati lagvić vode od najmanje 200 litara. Bukne li požar, tad se uzbudi obćinstvo, našto je svaki kućevlastnik pod odgovornost dužan brinuti se zato, da se vodom napunjena bačva odmah odpremi pred kuću na ulicu. Susjedi pako u neposrednoj blizini garišta, dužni su odpremiti svoje bačve odmah do goruće zgrade. Posjednici predprega imadu bezodvlačno doći na unapried opredieljena mjesta, gdje su u tu svrhu priredjena kola, te po pojedinih ulicah sabirati u pripravi stojeće bačve i dopremiti ih na garište. Ova uredba pokazala se je opetovano vrlo valjanom, jer ne samo da je u prvi i odlučni čas dosta vode pri ruci, već se i neprekidno zaliha dovaža tako, da nije od potrebe rad štrcaljke obustaviti ili čekati, dok bi se voda dobivala iz odaljenoga vrela. Osim toga pako od znamenite je važnosti ovakova uredba za same ukućane, jer ih vazda drži budne na oprez proti požaru. Dogodi li se pako ipak, da se bud kojim slučajem porodi požar u kući, to je za prvu pomoć i vode pri ruci.

U našoj domovini, izuzam nekoliko hvalevriednih iznimaka, riedko se obćinska poglavarstva brinu, kako bi se nestašici vode za slučaj požara predusrela. Ribnjake i potoke, gdje ih ima, nitko ne čisti, a i same zdence nitko ne čisti, jer jim se ne posvećuje pažnja, koja se ne bi smjela propustiti već iz sanitarnoga gledišta; daždaram (cisterna) i zalihi vode u kućah i gospodarskih zgradah ne ima ni traga. Često dapače se događja, da u sušno doba u celom selu ni za liek vode nema. Bukne li kod nas u takovom mjestu i neznatan požar, a to osobito za vjetrovita vremena i poljskoga rada, kad je pretežni broj obćinara izvan doma, tad obićno uništi sve što u blizini nadje, a prestaje ondje, gdje već ne nadje hrane. Da li bi to bilo moguće, kad bi se i u našem narodu ove mjere sigurnosti preduzele, o tom neka se izjave oni, koji su imali zgodu viditi, kako se je iz neznatne vatrice razvio silni požar, koga više ne mogoše ljudske sile svladati. U interesu sveobće sigurnosti namienio sam ovo nekoliko redaka na uvaženje obćinskim poglavarstvom i zastupstvom, te upravam dobrovoljnih vatrogasnih društava, kao i svim domoljubom, koji bi mogli neznatnimi žrtvami u tom smjeru koristiti svojem narodu.

Nabava i uzdržavanje gasila.

Vatrogasna poviest nas uči, da je štrcaljka, sastojeca iz dvijuh sara bez zračnjaka, poznata bila po prilici već 150 godina pr. Is. i da su se ljudi do 16. stoljeća njom služili. U 17. stoljeću tekar počeli su ju postepeno usavršivati u pojedinih čestih, a početkom 19. stoljeća, kadno su obreti tehnički silno napredovali, vi-

dimo štrcaljku svaki dan savršenijom, te je evo do danas usavršena tako, da se prigodom rada osim ljudske snage može rabiti para i električna sila. Taj polet tehničke industrije upravo je razlogom svestranomu širenju u u svih prosvjetnih naroda ove grane strojeva; tim je nastala na tom polju današnja silna konkurencija, koja akoprem je korisna po sam daljni napredak, ipak pokazala se je žalibože kadkada i štetnom po samoga kupca. Često opetujući se slučajevi ponukaše prvake vatrogastva na oprez, da zaštite vatrogasna društva proti bezdušnim tvorničarom, pa zaključiša i sve poznate mi vatrogasne zajednice, da upozore vatrogasna društva, neka bez strukovne upute ne nabavljaju gasila, naročito štrcaljke, a kupovinu da ne izplate tvorničaru prije, nego li je predani stroj vještački prokušan tlakomjerom i praznomjerom te pohvaljen, pa bila nabava uprav i iz najglasovitije tvornice. Treba da se jako pazi prigodom nabave štrcaljke na to, da se nabavi takova, koja će odgovarati u istinu mjestnim okolnostim i da se nabavi prokušani sustav sa propisanimi jednoličnim navoji; ovi su potonji od osobite važnosti i napokon valja paziti i na to, da se ne izdaje novac za nevaljalu i može biti precijenjenu robu.

Izkustvom se je pokazalo, da kod savjestno i pomno gradjene štrcaljke mogu nastati pogriješke, kao što je propustljivost zračnjaka, provodnika, sara, čepalja itd., koje se ne mogu opaziti bez tlakomjera. U ovom slučaju, ako i nije krivnja tvorničareva, odstraniti će se pogriješka dakako na trošak tvorničarov. K tomu se mora svakako uvažiti to, da je nabava štrcaljke skupčana sa znatnim žrtvama, zato mora da bude ne samo valjana; jer o valjanosti njezinoj ovisi i uspješna obrana na garištu, već mora da bude i trajna, jer niti občina, a ni vatro-

gasna društva u nas ne imaju novaca u izobilju. Koliko je meni poznato, nije se u mnogih mjestih nabavi štrcaljaka davala ona važnost, koju u istinu zaslužuje. U novije vrijeme događa se, da u nekih mjestih prigodom nabave upriličuju kupci natječajne javne pokušaje jeftimbom, kojim pozovu tvorničare na konkurenciju. Takov postupak ne samo da ne imade prave svrhe, već je i štetan za kupca. Svatko će mi priznati, da će u takovom slučaju pojedini tvorničar nastojati, da što boljom tvorinom dodje k natjecanju. Ovo je skupčano bez sumnje znatnim troškom i samo na štetu kupca. Nu drugo je pitanje, hoće li dostalac i naručenu štrcaljku onako pomno i valjano izgraditi, kao što je bila ona uzor-štrcaljka, kojom je došao k natjecanju?

Teknički podatci tako su danas usavršeni, da se unapried može prema potrebi potanko ustanoviti, kakova se štrcaljka želi nabaviti, t. j. kako da ima biti sastavljena, da li česti iz željeza, mjedi, bakra, kolik unutarnji promjer sare, koja vrst škuljeva, kakovi čeplji, izkapni pipci, koji promjer cievi sisalice i dizalice, kakovi navoji, da li na perih, sa zavorom, nastupi, svietiljkami itd. Ovako do potankosti strukovno sastavljen opis pošalje se svim čuvenim tvornicama uz poziv, da kažu uz koju bi cieniu voljne bile ovakovu štrcaljku graditi? Tvorničari rado će se odazvati pozivu i priposlati svoje ponude, na temelju kojih provede se naručba, negledeć pri tom dakako na neznatnu razliku cienne, nu kazat će im se uvjet, da će se naručena štrcaljka jedino onda preuzeti, ako se prema opisu kod propisanoga strukovnoga pokusa pokaže valjanom. Na temelju takova postupka trsit će se syaki tvorničar, da u naručenici iztaknutim zahtjevom zadovolji i tim da se ukloni šteti, koju bi trpio u protivnom slučaju.

U mnogih slučajevih ne pita se za strukovnjačko mnijenje, već kupac naruči štrcaljku, a da i nije napomenuo kakovu želi imati, iz kakove tvorine i kako da bude gradjena. Njemu je dosta, da bude imao štrcaljku i daju dobije na obročnu odplatu, a bez obzira na zle posljedice, nastajuće od takove nabave. Ne zna jadnik, da se skoro svaki tvorničar drži jedino dobivene narudbenice, koja ako nije propisno sastavljena, daje tvorničaru široko polje, da izrabi neuka kupca u svoju korist, a na štetu naručitelja.

S toga treba znati, da u načelu ne odlučuje razlika cijene, već kakovo je gradivo, kakove su sastavine i izradba štrcaljke; jer što se obročne odplate tiče, to sve čuvene tvrdke daju svoje tvorine rado obćinam na odplatu.

Moram da spomenem još jednu veliku pogriješku glede uzdržavanja gasila. Mnoge obćine i vatrogasna društva nabaviše si skupociena gasila, a da se na toli potrebno spremište ni mislilo nije. Gasila stave se gdje-kada u kakovu trošnu, vlagi i prašini pristupnu sušu, a za čišćenje stroja ne brine se nitko. Znano mi je slučajeva, gdje su na štrcaljki, smještenoj u obćinskoj suši, spavale kokoši i purani, a u gdje kojih služio je vodnjak za spremanje krumpira, ili pako za igračku djeci, natrpan kamenjem i kojekakovom nečisti, a u sušah bilo je samo blato; željezne česti uništila je hrdja, a školjeve mogao si jedva izvaditi.

Nadalje poznate su mi i druge neoprostive mane. Gasila, koja se ne bi smjela rabiti van za vježbu i obranu od požara, rabe se i za privatne poslove, osobito u onih mjestih, gdje je gasila nabavila obćina.

Štrcaljke rabe se za dobavu vode prigodom gašenja vapna, a poznat mi je slučaj, gdje su cievine nosi-

lice i sisalice tom zgodom tako oštećene, da se kod požara, koj se je zatim porodilo, nisu mogle rabiti. Ljestve rabe se prigodom zidarskih radnja, pa se tom zgodom oštete. U mnogih spremištih neizuzev ni onih, koja su pod upravom gasilačkih četa, takav je višeputa nered, da o toli neobhodno potrebitoj brzini ne može biti govora; cievi leže po svih kutevih razbacane među inom ropotarijom, koja ne spada u vatrogasno spremište. S toga se često događja, da je odlazak sa gasilane skopčan s velikim gubitkom vremena.

Zar je onda čudo, kad se čuju nepovoljni glasovi raznih dnevnika, da je prigodom ovog ili onog požara branitba bila bezuspješna, obrana zakasnila na garište, stroj jedva mogao raditi, a to uslied hrdje i nečistoće; cievi nosilice propuštale mjestimice vodu tako, da je bio mlaz vrlo slab? itd.

Ovo nekoliko redaka napisao sam nakanom, da se okoriste oni, kojih se to u prvom redu tiče, a za obću dobrodit domaćega našega vatrogastva.

Vatrogasne vježbe, nabava i uzdržavanje gasila.

Poput izkusna i marljiva gospodara, koji si rano u proljeće pospravlja i priredjuje razno orudje i pomagala, kako će moći čim bolje obradivati svoja polja, sjenokoše i vinograde, tako treba da i gasilačka četa u proljeće razgleda i uredi svoja gasila. To je nužno već zato, da se ukloni prašina i nečist, koja ih je zimi zahvatila, pa tako i radi pogibelji od požara, koja se u

proljetno sušno i vjetrovito doba još znatno povećava. Kad su štrcaljke razgledane te zimom i ledom može biti nanešene mane opažene, treba ih bezodvlačno ukloniti. Cievi nosilice neka se na vitlih premataju i prozrače, ljestve pako neka se pokošću naliče. Penjačko orudje, te izbavna užeta nužno je pomno razgledati i prokušati, ter loše i nesigurno na koliko se može popraviti ili novim izmijeniti. Kad se štrcaljke, orudje i ostala pomagala urede, dobro će biti, da se čim prije vježbami započme. Osobita pažnja neka se posveti vježbi sa štrcaljkami ter polaganju cievi nosilica. Tim vježbama neka se priključe i penjači, a nakon takove vježbe neka se penjači posebice vježbaju na ljestvah i sa izbavilih.

Nakon temeljite početne vježbe pojedinih odjela treba istom prelaziti na skupne vježbe, kojima se predpostavlja raznolik način dobave vode, te juriš čestim promjenami pozicije. Potonje su vježbe osobito važne za temeljitu svestranu naobrazbu vodja i časta. Samo se sobom razumieva, da se obuka vazda ima povjeriti za vodstvo sposobnomu častniku, a u slučaju, da takova ne bi bilo u četi, dužnost je upravi vatrogasnoga društva, da se pobrine za izkusna i valjana učitelja. Bez valjane stručne obuke i uz najbolju volju vatrogasaca, teško će gasilačka četa moći zadovoljiti pravomu svomu zvanju.

Kad je gasilačka četa stekla toliko vještine, da može uporabom navještaja raditi bez pogrešaka, dobro i potrebno će biti, da dogovorno sa susjednimi gasilačkim četami upriliče zajedničke vježbe, koje su od osobite važnosti za spremnost i uspješnu međusobnu pomoć u slučaju požara. Takovom zgodom upoznati će vatrogasci međusobno svoja gasila i uvjeriti se o neophodnoj potrebi jednakih normalnih spojeva, kojima se omogućuje međusobna podpora dobavom vode i neposredne navale

na goruće i u pogibelji nalazeće se zgrade. Izim toga dobiti će vodje i mjestne oblasti pojma, od kolike je potrebe međusobna pomoć u slučaju požara. Kod tako upriličenih vježba najbolje će se pokazati mane, kojim je obično uzrok neizkusni postupak prigodom nabave štrcaljaka i cievina. To bo je velika mana, koju je, kako vidimo, vrlo teško ukloniti. Neizkusnost občina i vatrogasnih društava izrabljuju i oštećuju bezdušni tvorničari tim, što im po svojih putujućih agentih nudjaju i prodavaju često nevaljala i precijenjena gasila, naročito štrcaljke. Takove nepodobštine izticali su više puta odbornici središnjega odbora u sjednicah ovoga, naglasujući potrebu upute o nabavi i pokusu štrcaljka. Takovu uputu izdao je sriedišnji odbor dne 5. travnja 1891. u brošuri, koja je svim našim vatrogasnim društvom bezplatno razaslana, ne bi li se njom okoristile one občine i nova vatrogasna društva, koja će si gasila tek naravljati. To veliko zlo, kojim se osujećuje ugled i povjerenje vatrogasne institucije u seoskom narodu, nije se uklonilo ni tom uputom, a malo je nade, da će se prije ukloniti, dok ne bude sriedišnji odbor proglašen strukovnim organom kr. zemaljske vlade.

Da je tomu tako, podkriepiti ću sljedećim: U listopadu prošle godine pozva me občinsko poglavarstvo u Odru kraj Zagreba, da pregledam i prokušam četiri štrcaljke, koje je tamošnja občina g. 1891. nabavila za svotu od 2800 for.

Spomenute štrcaljke nadjoh u takovom neredu, koji se neda opisati; dosta je znati, da bi se u slučaju požara u ono doba bila mogla samo jedna od onih četiriju rabiti. Ostale tri bjehu neuporabive; jednoj su čestice bile tako propušne, da se njom bez posvemašnjega popravka ne bi bilo moglo raditi. U drugih dviju štr-

caljkah, kojih su školjevi iz šupernih ploča, bio je šuper u ležaju školjnice uslied ljetne vrućine tako priliepljen, da se micanjem čepelja školjevi ne samo ni ganuli nisu, već ih je bilo teško i uporabom sile odkinuti od ležaja u školjnici. Tu dakle o djelatnosti ne bi moglo biti ni govora. Na tih štrcaljkah opazih, da se tvorničar propisanih tehničkih izmjera u izradjivanju ni najmanje nije držao i ne govoreći o površnoj i vrlo lošoj radnji i gradivu.

To je posljedica, da se u toj obćini uz onoliku žrtvu još ni danas nije mogla ustrojiti dobrovoljna gasilačka četa.

Dne 8. ožujka t. g. pozva me novoustrojeno dobrovoljno vatrogasno društvo u Vojnom Križu, da razgledam obćinska gasila, koje je novo društvo od svoje obćine preuzelo. Nadjoh tri štrcaljke, od kojih je jedna staroga kova u vrlo neurednom stanju. Od ovih dvie su nabavljene g. 1891., a tako su primitivne, da se je u obće tomu čuditi, kako je mogao tvorničar takova šta naprtiti obćini. Te štrcaljke upravo su bez ikakove vriednosti lih radi nerazmjerna promjera najvažnijih sastavina. Otvor sisalice ima 45 mm., a otvor dizalice 52 mm., dakle za 7 milimetara veći; a to bi upravo moralo biti obratno. Valjani tlak mlaza ne može se polučiti, ako bi štrcaljka morala davati više vode, nego li dobiva. Osim te velike pogreške, koja se bez znatnijih novčanih žrtava ukloniti ne može, postoje još i ine mane.

Nijedna od tih štrcaljaka nema zračnjaka upileca, koji omogućuje ravan i miran mlaz vode, te uklanja trzanje cievi sisalice za vrijeme rada; ovo se potonje tiem dakako uništjuje, o čemu se je tamošnje povjerenstvo uvjerilo. Nadalje premalena je duljina cievi sisalice,

a tako i nosilica; prvimi teško je doseći do vode, a potonjim do vatre. Izim gore navedenih činjenica mnogo je sličnih slučajeva u naših seoskih obćina, a to sve biva zato, što ne pitaju izkusna savjeta u vatrogasne zajednice, koja vazda i svakomu bez ikakova troška drage volje daje upute i savjeta, kad se povjerljivo obrati na središnji odbor. Nijedna obćina, ni vatrogasno društvo, koje je tako radilo, nije se pokajalo, već je ne samo prištedilo znatne svote, nego je za cijelo dobilo valjana i u svakom pogledu prokušana gasila.

U interesu naprednoga vatrogastva u Hrvatskoj kao i u interesu naručitelja, zaključila je skupština hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice u Valpovu, da svako vatrogasno društvo, koje pristupi našoj zajednici, imade obvezatno svaku novo nabavljenu štrcaljku prigodom preuzimanja strukovno prokušati, te ju tekar onda preuzeti, ako ju dotično povjerenstvo valjanom pronadje. Taj zaključak imao bi se od svih interesenta uvažiti, pa bi se nesolidna konkurencija i njom nanešene štete doskora ako i ne sasvim uklonile, a to za cijelo umanjile.

Požari kao opomena.

Požunske vatrogasne novine donjele su u br. 9. g. 1893. vrlo zanimiv uvodni članak, kojim rišu nepovoljno stanje vatrogastva u kraljevini Ugarskoj. Članak spominje po prilici ovo:

Kad no su god. 1887. u gradovih i selih diljem domovine učestali silni požari, uništiv na milijune narodnjeg imetka, nastalo je svestrano ozbiljno razmišljanje, kako i čim da se tomu zlu na put stane.

Visoka kr. ugarska vlada, saslušav mnijenja strukovnjaka vatrogasaca, izdala je godine 1888. naredbenim putem zemaljski gasnik, kojim odredi, da je svaka občina od najmanje 50 kućnih brojeva, dužna nabaviti si gasila, koja ima u priredjednih u tu svrhu prostorijah u dobrom stanju uzdržavati.

U onih občinah, gdje se ni plaćeno dobrovoljno vatrogasno društvo nebi moglo ustrojiti, imade se najkasnije u roku od godine dana računajuć od dana ove naredbe, od 20 do 40 godišnjih stanovnika muškoga spola ustrojiti obvezno vatrogasno društvo.

Dobrovoljno vatrogasno društvo, koje nebi zadovoljivalo svrsi odredjenoj nazočnom vladinom odredbom u pogledu zapta i strukovnoga izobraženja, imade poglavarstvo kao vatroredarstvena oblast prve molbe razpustiti.

Nu žali bože, ta naedba ostala je na papiru, sa još uvijek skromnom željom, da se provedbom oživotvori.

Da je tomu tako, kriva je donekle indolentnost seljačkoga puka, koji uza svu nevolju još uvijek nevidja koristi vatrogastva po narod i državu, a nemanje krive su i pretpostavljene oblasti, koje bi imale nastojati, da se vladinoj naredbi podpuno zadovolji.

Pisac članka tvrdi, da je još 800 seoskih občina u Ugarskoj, koje do danas gasilačke čete neimadu, a neda se tajiti, da i pretežni dio postojećih gasilačkih četa nije strukovno organizovan i uvježban, da bi mu se mogla priznati savršenost.

Na polju našega vatrogastva potreban je još ozbiljan rad oko temeljitoga uredjenja, a da se bude mogla očekivati oslonivost naših gasilačkih četa na garištu; jedno je nepobitno: tako dalje ići nemože.

Ponajprije imala bi vlada svom strogošću provesti naredbenim putem jur izdani gasnik, te čim prije izdati svrsi i potrebi odgovarajući građevni red za kraljevinu Ugarsku, te zakonom uvesti obćenito obvezno osiguranje svih zgrada proti požaru, potonje dakako ne kod privatnih osiguravajućih društava, već vlastitoj upravi.

Silni požari, koji su se pojavili ovoga proljeća u mnogih krajevih naše Ugarske, iziskuju bezodvlačno, da se preduzmu sve mjere, kojima bi se donekle osigurao teško stečeni imetak našega naroda od vječite propasti.

Taj žalostni pojav vrlo je poučan i za naše prilike tim više, jer nas uvjerava, da i najbolji zakoni i naredbe neimadu znatne vriednosti, ako se u istinu ne provadjaju onako, kako to potreba iziskuje.

Intencija ugarske vlade izdanjem zakonika, pa bilo i naredbenim putem, bila je u istinu krasna, nu žalibože promaši svoj cilj, a da nije polučila ono, što se je tim polučiti htjelo. Tom naredbom okoristili su se pojedini doba vljači gasilačkih sprava, a narod nosio je znatne materijalne žrtve a da nije za nj polučio željene svrhe.

U mnogih županijah izdano je na 100000 for. za nabavu gasila, koja bjehu porazdieljena u pojedine obćine i mjesta, da zapreme mjesto u obćinskoj suši.

Znatni dio tih gasila, nabavljenih žuljevi naroda, uništila je vlaga, hrdja i prašina, a da se još nisu rabila, a vrlo je dvojbeno, da bi sada i bile za porabu, pa se je u njekih mjestih to dogodilo, da su obćinari prigodom požara takovimi gasili pohitili na garište ali žalibože o radu štrcaljke nije bilo ni govora, jer ju je nečist uništila, ili neuk narod nije znao, kako da ukloni poremećenje.

Zar je onda čudo, da pretežni dio seljačkoga naroda još danas neimade povjerenja u vatrogasne institucije, jer mu je posjed uza sve materijalne žrtve požar ipak uništio? Bilo je uvidjanih muževa vatrogasaca u Ugarskoj, koji su tada vladi preporučali, da se uz naredbom izdani gasnik neka imenuju vatrogasni nadzornici i koji bi kao vještaci učitelji sistematično uvadjali vatrogasna društva u pojedinim županijama, takova temeljito uvijekbali, pa od vremena do vremena nadzirali i prema iskustvu i duhu napredka izvršivali.

Tomu u istinu shodnomu predlogu protivile su se njeke ličnosti članova središnjega odbora ugarske vatrogasne zajednice, bojeći se, da jim sjaj nepotamni, u nadi, da je dovoljno vatrogastvo u zemlji savjeti i odlukami stvorenimi kod zelenoga stola upućivati, ravnati i usavršivati. Kako je središnji odbor ugarske zajednice savjetujući organ vlade, to je ova preporuka izkusnih vatrogasaca odklonila i savjet središnjega odbora uvažila. Taj savjet, kako nas četiri godišnja praksa, od kako je naredba izašla, dovoljno poučuje, ne samo da nije imao prave vrijednosti, već se je i narodu nanio ogromni teret, bez povoljna uspjeha sigurnosti proti požaru.

Prolistav kroniku o radu ugarske vatrogasne zajednice, naći ćemo, da je polučila vrlo malo uspjeha, što i sami ugarski vatrogasci u svojim strukovnih glasilih priznavaju; jer joj je nakon toliko godina jedva godine 1893. pošlo za rukom, izdati zajednički vježbovnik, koji je u obće temelj razvitku vatrogastva u svih naroda. Bez obuke nema vještine, a bez potonje ni uspješna rada bud na kojem mu drago polju, nekmo li u borbi proti elementu požara.

Temeljita pouka glavni je temelj, na kojem se u obće savršenost polučiti može, a tada istom valjalo bi

ustrajati okružne vatrogasne saveze, vatrogasnu zajednicu, zajedničku podpornu blagajnu i slične podpomagajuće uredbe, kao što je odlikovanje vatrogasaca za mnogogodišnje službovanje, urediti posmrtnu blagajnu, urediti nošnju vatrogasne odjeće, oznake časnika i t. d. Takove su prilike u Ugarskoj, koja se već danas mnogimi stečevinami ponositi može. Ugarska ima već četiri godine svoj zemaljski gasnik, vatrogasna joj zajednica uživa stalno zemaljsku podporu od 2000 for., središnji odbor vatrogasne zdjednice savjetni je organ zemaljske vlade u svih pitanjih tičućih se vatrogastva neposredno, Ugarska vatrogasna zajednica ima svoju podpornu zakladu za vatrogasce u službi oboljele i unesrećene njihove obitelji i njihovu sirotčad, te uživa nadzorni autoritet nad svimi gasilačkim četama u Ugarskoj.

Tako u Ugarskoj. A kod nas?

Od svih tih pogodnosti u nas Hrvata žali bože ni traga, a sve ove, ako i neznatne stečevine, kojima se danas ponosimo glede našega vatrogastva, zahvaliti nam je jedino požrtvornosti naših riedkih dičnih prvaka vatrogasaca, njihovoj uztrajnosti i neumornoj požrtvornosti, a ne manje i onim rodoljubom, koji nas po mogućnosti materijalno podupirahu u našoj svakako teškoj ali uzvišenoj borbi za sveobći boljak. Al nevarajmo se nam još mnogo treba. —

I naš hrvatski narod tišti ista nevolja, i naši pogorelci obilaze pragove od nemila do nedraga, da milodari ublaže svoju nevolju.

Vrieme je, prenimmo se i mi iza sna i latimo se toli častnoga rada.

Kako se može postići da vatrogasci marljivo polaze odredjene vježbe.

Mnogi tvrde, da se samo strogim zaptom u gasilačkoj četi može postići, da vatrogasci odredjene vježbe marljivo polaze, nu dokazalo se je iskustvom, da imade i drugi način, koji daleko nadmašuje strogost na tom polju. Dobrovoljna gasilačka četa u svakoj občini prvo je medju svimi danas poznatimi društvu i to s toga, jer ga svakomu treba u slučaju elementarne nesreće. Začetnici vatrogasnih četa imadoše mnogih poteškoća, a u gdjeokih mjestih imadu i danas, ali si je ipak u naobraženom svijetu vatrogasna misao tako daleko put prokrčila, da danas oblasti, gradjanstvo i narod ovu humanitarnu instituciju štiju i da joj dolaze u susret. Budu li se ipak i odele sa koje mu drago strane pojavljale zaprieke ovoj instituciji, dužan je občinski načelnik sa občinskim zastupnici, pa onda i svaki pojedini član gasilačke čete a to i svaki rodoljub o tome nastojati, da se te zaprieke čim prije uklone. Občinsko zastupstvo dužno je obzirom na sveobću korist svom susretljivošću pravedne zahtjeve uvažiti i sa interesom prisustvovati vatrogasnim vježbam i skupštinam; riečju nastojati o tome, da pobudjujućim načinom djeluje, da se duh požrtvornosti širi i uzdrži.

Takav će postupak za cielo uplivno djelovati na gasilačku četu u svakoj občini. Najvažniju zadaću ima dakako vojvoda. On treba da je muž značajan, uvidjavan, pravedan a uza to da je u vatrogastvo upućen i proniknut ljubavlju prama svomu društvu; jer će samo takav vojvoda moći u požarnoj pogibelji zadovoljiti svojoj dužnosti. Proniknut ljubavlju, strogošću i nesebičnom pravednošću, a tako i otčinskom oprežnošću ravnati će

sjednicami, vježbami a na garištu osjećati će njegovi vatrogasci, da jim je poput vojskovodje otac te da su mu zato dužni poklanjati nepokolebivo povjerenje.

Povjerenje doduše izkazase mu sudrogovi već prigodom izbora za vojvodu, nu on ima pokazati, da je i zavriedio ono povjerenje, kojim su ga sudrugovi odlikovali. Svaki vatrogasac požrtvovno će pohititi na garište i vježbalište, znajući, da mu je na čelu poput vojskovodje muž, koj svojim znanjem, vještinom i odlučnošću zna svladati biesne življe. Crveni bus, pozlaćeni mač i zlatni ovratnik niesu sredstva, kojima bi se sticalo povjerenje, već uvidjavne opomene, upute i pouke; tim će on učvrstiti pravo štovanje pojedinoga vatrogasca prama svomu vojvodi. Značaj, muževnost, odanost i pravednost, vještina i dobri primjeri, to su podloga povjerenju. Dobar duh vojvode dojmiti će se svakoga vatrogasca u gasilačkoj četi; on mora da je duša društva i čete.

Žalibože često nebiva tako. Razmirice, strančarenje, osobnosti, površnost, častohlepje i nemar uništju u mnogih vatrogasnih društvi svaku ozbiljnost, te zavlada nehajstvo i dodje obično do diletantizma, a onda prava svrha postaje iluzornom. Vojvoda, nemogući si učvrstiti i uzdržati povjerenja svojih sudrugova, bolje će učiniti, da ustupi častno mjesto onomu članu, koji ga je zavriedio. Što je tu rečeno o vojvodi, valja u prvom redu i za vodje i podčastnike. Ovi bo su zvani, da podupiru tjelesne i duševne vrline svoga vojvode, da poput žice spaja njihov rad vojvodi sa inimi vatrogasci.

Sveta je dužnost svih častnika, da podržavaju dobre odnošaje i medjusobnu slogu, jer bez ove nemože dobro društvo obstojati. Vodje, koji za odsutnosti vojvode inače sa vatrogasci postupaju, nego li u njegovoj prisutnosti, niesu zavriedili časti, koju u četi obnašaju. Svaka

gasilačka četa ima svoja pravila; vojvoda dužan je bditi, da se ona strogo vrše i da se drži strogi zapt.

Oduševljeno neka izpunjava svaki vatrogasac društvena pravila, službovnik i naložene si zapovjedi, jer se samo tim može polučiti svrha društva. Vatrogasac, neizpunjavajući svojih dužnosti oduševljeno i savjestno već samo iz straha pred vojvodom ili kaznom, nije proniknut duhom vatrogastva i nije shvatio svrhu vatrogastva. U gasilačkoj četi, u kojoj vojvoda uživa podpuno povjerenje, neće biti teško provesti zapt, a gdje toga nema, pokazati će se vazda javno.

Obziran vojvoda opaziti će odmah kod novaka, koji žele pristupiti u društvo, da li po naravi imaju one krieposti, kojimi mora biti obdaren svaki vatrogasac, pa ako ih neimadu, nastojati će, da takove još za vremena liepim načinom ukloni iz društva. Uputno je, da se u društvo stupiti želeći već prije upoznaju sa dužnostmi valjana vatrogasca, a svakako prije, nego li ih je odbor primio za članove gasilačke čete, jer će mnogi — čuteć se nesposobnima — i sami izostati, pa će tako i društvu prištediti gdje koju neugodnost.

Vježbam je svrha, da se vatrogasci poput vojnika upute rabiti svoje orudje, kako će biti vješti i spremni u borbi sa elementom. U početku najbolje je, upotriebiti zimske večeri za predavanja, čitati članovom strukovne novine i valjane izvadke iz strukovnih knjiga, razlagati im potanko društvena pravila, službovnik i svrhu zemalsjske vatrogasne zajednice, bolničkih blagajna i t. d. Takovom zgodom neka bude dozvoljen pristup i nečlanovom, koji se za vatrogastvo zanimaju; to će vrlo koristiti samoj vatrogasnoj četi. Tom zgodom najbolje će biti, članove upućivati od kakove važnosti su vježbe ne samo u interesu društva, već pojedinoga vatrogasca,

obzirom na zdravlje, a često i pogibelj života. Početak vježbe najbolje će se označiti trubljom t. j. znakom: „Sakupite se“ i čim je dostatan broj vatrogasaca prispio na vježbalište, ima se odmah vježbom započeti, te nečekati onih članova, koji dodju kasnije, a niesu se izpričali. Ovi neka se poslje dulje sami vježbaju. Prigodom vježbe neka se svaki mah, dapače svaka potankost vatrogascu, koj nebi odmah shvatio, opetovano pokaže. Neshvate li vježbajući se vatrogasci, valja im iznova opetovati.

Preporuča se dakako osobita ustrpljivost i prijaznost prema novaku, jer je poznato, da liepa rieč svagdje nadje mjesta. Vojvoda neka sazivlje vježbe u takvo doba, kad članovi negube vremena za svoje vlastito zanimanje. Vježbe neka netraju dugo, ali zato češće i temeljito.

Vojvoda i vodje, koji se nakon svršene vježbe sa vatrogasci sjednu u gostionu, škode tim dobroj stvari više, nego li joj koriste. Osobito strogo valja držati ustanove službovnika glede nemarnoga polazka određenih vježba, a naročito k požaru. Trokratni izostatak bez opravdane izprike bud kojega člana, neka se kazni izključenjem iz društva.

Nemarni članovi ne samo da nekoriste svojemu društvu, već uništaju i mar revnih članova. O posjetu svih vježba neka se sastavi listina, koja neka se svake godine predloži glavnoj skupštini. Najrevnijim članovom neka se po mogućnosti iz društvene blagajne dozvoli nagrada u znak priznanja. Prigodom izbora časnika neka se vazda uzme u obzir na revne i gorljive članove. Vatrogasci, koji su mnogo godina revno službovali, neka se uvrste u pričuvu, sa uživanjem svih prava aktivnih članova. Osobite revne i marljive članove može i kr. zem. vlada odlikovati. Vojvoda neka marljivim

članovom vazda izkaže svoju odanost, pa ih neka predloži središnjemu odboru zajednice za odlikovanje, kad ovo pitanje bude definitivno riješeno između vatrogasne zajednice i visoke vlade. Nevaljala gasila valja odmah odstraniti. U pomoć pridošle susjedne gasilačke čete kod požara valja novcem nagraditi. Nezgode na garištu imaju se ponajviše upisati u grieh lošim vježbam vatrogasaca,

To nekoliko rieči budi dokazom, da se vatrogasna četa može uzdržati zdravom, ako već nije u njoj bolest zahvatila mah, a možda već i zastarjela.

Obuka dobrovoljnih gasilačkih četa.

Temeljita strukovna obuka temeljni je kamen, na kojemu se bud koja struka podići i usavršiti može. Tu zasadu utrdiše kao istinitu i prvaci napredne vatrobranbe na temeljih vlastita iskustva, a zna se, da bez vještine nemože u ničemu biti valjana uspjeha.

Nevješta gasilačka četa, bila ma kako brojna, te svimi gasili i pomagali providjena, teško će ograničiti i savladati požar onom brzinom i uspjehom, kojim bi ga svladala i manjim brojem uvježbanih vatrogasaca. Svakako bi to učinili mnogo prije i bez velika napora fizičnih sila, koje nevješti vatrogasac često uzalud troši, izvrgavajuć se raznim pogibeljim.

Na toj bolesti boluje većina naših dobrovoljnih gasilačkih četa. Zaista bi trebalo iztražiti i ustanoviti uzroke tomu, te se pouka i vještina u naših gasilačkih četah neuvažava, kako bi trebalo i koliko to svrha iskuje. Kad bi se toj nevolji ustanovio uzrok, trebalo bi naći lijek, da se čim prije ukloni. Razmišljajući o

tome, nadjoh raznih stvari, za koje mislim, da djeluju pogubno na usavršenje našega domaćega vatrogastva.

Troje bi imalo riesiti svakoga dobrovoljnoga vatrogasca: a) oduševljenje i ljubav prema vatrogastvu, b) zapt i baš vojnička poslušnost prema svojim predpostavljenim, te c) sloga, medjusobna odanost i požrtvornost.

Svega toga nalazi se žalibože malo u naših dobrovoljnih gasilačkih četa. Zato nije ni čudo, da reć bi skoro nazadujemo, u mjetu da napredujemo. Nedostatnoj i površnoj naobrazbi naših dobrovoljnih gasilačkih četa bit će, mislim, uzrok poglavito u tom, da tako rečem, običaju, što se vježba i naobrazba naših dobrovoljnih gasilačkih četa štatutom povjerava zapovjedniku (vojvodi). Prigovoriti će mi se, što sam u toj tako naravnoj odredbi mogao naći razloga nazadku. Tko ravna vježbami, nego li zapovjednik? On je već po svojoj časti, koju u četi obnaša, obvezan steći si potrebnu strukovnu vještinu ne samo za vodstvo, već i za temeljitu obuku svoje gasilačke čete. U teoriji bio bi taj prigovor sasvim opravdan, ali u praksi pokazalo se žalibože, da je ono, što kažem, u mnogih gasilačkih četah sasvim opravdano. Da je tomu tako, evo iskustvom stečena primjera.

Ustroji se dobrovoljna gasilačka četa; privremeni odbor sabra najnuždnije za nabavu gasila, sastavi i podnese pravila kr. zem. vladi na odobrenje. Čim potvrđjena pravila stignu, pristupi se izboru časta, a mlada četa još ni uvježbana. Izbornici članovi ne imaju zgode prije izbora, ni da upoznadu revnost i sposobnost svojih budućih častâ, a poznavanje bi svakako moralo biti odlučno za izbor, naročito za izbor vojvode.

Čašću vojvode često se odlikuje uglednija osoba u občini već radi materijalnih obzira, i negledeć na to, da li dotičnik ima ozbiljnu volju i pravu ljubav za vatrogastvo, te imade li za to i potrebna vremena, da svoje umne i fizične sile posveti gasilačkoj četi. Gdje koji izabranik je namijenju si čast primio lih s častohlepja i slaboće i pokaza u početku volje kod vježba u hodu, izlazi prigodom crkvenih svečanosti i društvenih zabava, preduzme i koju vježbu sa gasili, nu vježbe su mu površne, jer se učeći teoriju iz vježbovnika, praktična vještina polučiti nemože. Medjutim dogodi se u mjestu požar, gasilačka četa pokazala se nevještom u podvorbi svojih gasila; o taktici vatrobranbe neću ni da spomenem. Taj prvi neuspjeh neugodno se dojmi obćinarā; oni su se našli ponukani, da o svojoj mladoj gasilačkoj četi izreknu kritiku.

Taj sukob sa javnim mnijenjem često je dostatan, da vojvoda izgubi i ono malo volje, koju je pokazao, pa ako i neodstupi, on se više za svoju četu s veseljem nebrine, paće okrene li četi svojoj ledja, riedko će tim bolje nastati; jer se to opetuje. Tako ima občina gasilačku četu, za koju je i znatnih žrtava doprinjela, a za požara neima sigurnosti za obranu.

Uzmimo, da je izabrani vojvoda oduševljen za vatrogastvo, da se je osposobio znanjem i vještinom za vodstvo gasilačke čete, to još uvijek nestoji, da ima dar za vatrogasnoga učitelja. Ta struka neima još danas učilišta, gdje bi se pojedinci u vatrogastvu naobrazili, ovo zvanje vezano samo na mnogogodišnje iskustvo pojedinih vatrogasaca, koje je narav velikim pregnućem nadarila. U velikih gradovih kod zvaničnih gasilačkih četa svakako je veći broj vrstnih vatrogasaca, pa su i ako uvježbani pojedinci vrlo riedki sposobni i za vatro-

gasnoga učitelja. Zna se i to, da je djelokrug vojvode seoske gasilačke čete prilično razgranjen; njegova bo je dužnost zastupati interese svoje čete napram; oblastim i trećim osobam, brinuti se za potrebna materijalna sredstva, držati red i zapt u četi, te rukovoditi glavni nadzor povjerene si čete. Uza to opterećen je i svojim socijalnim zvanjem ter borbom za svoju egzistenciju, koja mu često najboljom voljom nedopušta, da se posveti naobrazbi svoje gasilačke čete, da čita strukovna djela i da pomno prati svaki pojav novosti na polju vatrogastva, pa često, koji bi mogao i htjeo, neima za to prilike.

To i po naše vatrogastvo vrlo važno pitanje dalo je zakonodavstvu i vatrogasnim zajednicam izvan naše domovine mnogo razmišljanja, pa je već donekle i riješeno time, što se uvode strukovni vatrogasni tečaji za naobrazbu vatrogasnih učitelja. U takav strukovni vatrogasni tečaj neka bi občine i vatrogasna društva izaslala po jednoga za vatrogastvo ozbiljno i duševno zauzeta čovjeka, koji bi se uputio u elementarnoj obuci napredne vatrobranbe tako, da bi mogao svoju vatrogasnu četu temeljito uvježbati. S vremenom pružila bi mu se zgoda, da se stečenim iskustvom posvema stručno usavrši. Tu vrlo koristnu uredbu uvele su već obligatnim načinom države Saksonska i Švicarska, a Njemačka i Austrija rade o tome, ali još nije provedeno.

Tu zamisao podupiru i ugarski prvaci vatrogastva, pa je o tom ugarski strukovni časopis „Tűzzendészeti Lapok“ u br. 17. od 5. rujna pr. god. donio obširan članak, u kojem razlaže korist i potrebu takove uredbe i zagovara, neka bi se nastojalo o tome, da svaka dobrovoljna gasilačka četa tim načinom dobije svoga uči-

telja, koji bi se onda obuci i naobrazbi svoje gasilačke čete posvetio.

Naš prvi zemaljski strukovni vatrogasni tečaj, koji je držan god. 1891. prigodom jub. gospodarsko-šumarske izložbe u Zagrebu, bio je prvi korak u tom smjeru, pa ako i nije tada polučeno, što se je željelo, to se je svakako razširilo u narodu uvjerenje, da je naobrazba dobrovoljnih gasilačkih četa i u nas vrlo nužna.

To uvjerenje podkriepuju i ovogodišnji veliki požari, koji su nemilo pustošili u mnogih krajevih naše domovine. U njekih mjestih znatno se je osjećala nevještina u pomoć pridošlih dobrovoljnih gasilačkih četa. To se dokazuje i tiem, što su mnoga naša vatrogasna društva iskala izkusna učitelja za poduku svojih novaka, pa ga ni uza sve žrtve niese mogla dobiti.

Tri vatrogasna izpita u Slavoniji.

I.

Glavna vježba gasilačke čete valpovačke.

Dne 14. kolovoza 1893. držala se je vatrogasna vježba u trgovištu Valpovu. Prema ustanovljenomu razporedu povodom V. skupštine zajednice hrvatsko-slavonskih dobrovoljnih vatrogasnih društava i prema zadatku središnjega odbora vatrogasne zajednice, izašla gasilačka četa, da pod svojim nadzapovjednikom gosp. Leonardom Fichtnerom u prisutnosti našega dičnoga predsjednika zajednice gosp. Gjura Deželića, članova središnjega odbora zajednice, te zastupnika oblasti, občinskoga zastupstva ter pozvanika i izaslanika domaćih

vatrogasnih društava i gradjanstva trgovišta Valpova drži vatrogasnu vježbu.

Bivalo je ovako:

Nakon što je predsjednik zajednice označio zgradu pučke škole objektom, gdje se je prividno pojavio požar, izdade nadzapovjednik Fichtner nalog za uzbud gasilačke čete. Točno u 8 sati čuli su se znakovi trublje štopskoga trubljara na uzbud, koji bje po inih trubljah iz raznih ulica nastavljen.

Članovi gasilačke čete nebijahu prije uzbuda na okupu, već pohrlše iz svojih stanova u gasilanu, nezajući zadaću juriša, koju su imali riešiti.

U kratkom vremenu od 7 časova dojuri četa sa svojimi gasili pred svojega nadzapovjednika, gdje su vodje propisno obavili prijavu, preuzevši naloge za juriš, koji je bio sljedeći:

U prvom katu školske sgrade sa južne strane pojavio se sobni požar, koji za vremena neopažen zahvatio je drvene stube tavana a odtuda i ustroj krova.

Prvi odjel izvadjaio je uporabom kukače i jednom cievinom univerzalne sprave juriš kroz prozor neposredno u sobu, gdje bijaše ognjište požaru, nu kako je vjetar sa juga prema sjeveru duvao, bila je pogibelj za krov crkve, koja je u neposrednoj blizini.

Odredbom nadzapovjednika imao je drugi odjel uporabom trodijelne sastavnjače i jedne krovnjače ljestve popeti se sa sjeverne strane na krov zgrade, te uporabom jedne cievi voznjače štrcaljke, kojoj je dobavljaio vodu vodonoša iz zdenca preko puta školske zgrade u daljini od kojih 50 metara, braniti krov crkve te zapriečiti širenje požara. Svi nalozi davani bjehu našimi novimi zajedničkim i navještaji, koje su časte

i vatrogasci odmah razumjeli i baš precizno izvajali. Iza obustavljena rada vodom uzsljedila je samoizbava penjačkim izbašnjim užeti sa prvoga kata a tako i vježba krovnjačom Sacherova sustava, koje su dobro uspjele.

Na znak „Spremite sprave sve“ pospremiše vatrogasci svoja gasila i čekahu daljnje možebitne odredbe. Medjutim povelu su strani vatrogasci strukovnu kritiku o jur obavljenom jurišu, kod kojega se je pokazala jedna pogriješka time, što se je cievlaš drugoga odjela protupropisno penjao krovnjačom na krov zgrade, pa u mjesto, da je sjeo na sljemenu krova, kako to sigurnost iziskuje stajao je smiono na sljemenu krova i onda, kad je mlaznicom radio, pa se je tako izvrgavao velikoj pogibelji. Medjutim, kako me je častništvo uputilo, nije toj pogriješki krivo zapovjedništvo, već gorljivost dotičnoga penjača, koji je hotio time pred stranimi vatrogasci pokazati tobože svoju osobitu vještinu.

Uzprkos tomu, bilo je sveobće mnijenje izkusnih strukovnjaka vatrogasaca, da je ova vježba u svakom pogledu vrlo dobro uspjela, a naročito pohvalno izraziše se glede nadzapovjednika g. Leonarda Fichtnera, koji je svojim osobitim mirom, hladnokrvnošću i razboritošću ravnao četom poput kojega staroga izkusnoga vojskovođe te i strukovnjakom vatrogascem imponovao. Svaki nalog, koji je izdao, bio je kratak ali jezgrovit, a to silno upliva na sklad i uspješan rad svake pa i najmanje gasilačke čete.

Rado priznajemo, da dobrovoljna gasilačka valpovačka četa uz takovoga nadzapovjednika a uz vješte časte i upravu zaslužuje, da zauzme mjesto među najboljim gasilačkim četama u našoj domovini. Valpovačka gasilačka četa pravi je ponos naše vatrogasne zajednice i može se punim pravom javno izreći patriotska želja:

Dao Bog ugledala se i ina naša vatrogasna društva u tu naprednu i valjanu gasilačku četu.

II.

Tvornička gasilačka četa u Belišću.

Prema rasporedu valpovačke svečanosti, uputio se središnji odbor vatrogasne zajednice sa izaslanici i gosti vatrogasci dne 15. kolovoza prije podne u Belišće, od prilike 1 sat daleko od Valpova.

Nadošle goste, predvodjene predsjednikom hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice gosp. Deželićem, dočeka sam vlasnik veličajne tvornice tanina gosp. Alfred pl. Gutmann. To je evropskoga glasa tvrdka S. H. Gutmann. Sa vlasnikom tvornice bili su osiečki kotarski predstojnik Dragutin Kršnjavi, tvorničko činovništvo i gasilačka četa, kojom je u odsutnosti zapovjednika inženira Vinka Wolfa zapovjedao zamjenik Alberto Hoffman.

Iza ljubezna pozdrava Gutmannova razgledali su gosti urednu svimi potrebnimi gasili uređenu gasilanu, a nakon toga je slijedio juriš tvorničke gasilačke čete. Na znak trublje pohitiše vatrogasci najvećom brzinom u gasilanu po svoja gasila, kojimi trkom stupaše na određeno po zapovjedniku mjesto.

Požar pojavio se prividno u zgradi strojarnice, a prietio je ponajviše najbližoj zgradi pilane s lijeve strane, a skladištu s desne strane.

Koliko je u toj veličajnoj tvornici i pilani silna goriva materijala, odredi zapovjednik Hoffmann uzbud na veliki požar; tako je celokupna gasilačka četa sa svimi gasili najedanput jurišala.

Jedna razstavnjača štrcaljka, kojom bje dobavljena voda iz vodovoda, radila je jednom cievinom, kojom

je cieváš ravnao za obranu krova skladišta, drugom cievinom, koju je dvorio stabilni parni stroj, služila je za obranu krova pilane, a dvie razstavnjače štrcaljke smještene kod velikoga rezervoara davale su dvijema cievinama vodu za neposrednu navalu strojarnice, gdje je požar najžešće bjesnio.

Predmjevalo se, da je pogibelj velika, pa je opreznosti radi brzojavno pozvana u pomoć dobrovoljna gasilačka četa valpovačka, koje je odiel nakon dobivene viesti sa univerzalnom spravom za čudo velikom hitrinom nakon 20 časova prispio i sa jednom cievinom svoje razstavnjače štrcaljke navalu na strojarnicu preduzeo. Za vrijeme rada opazila se je vještina radećih vatrogasaca, a tako red i zapt, koji u četi vlada. Svi nalozi izdani su navještaji trublje i bučke, pa se povika ni čulo nije, a žalim, što navještaje prije razumio nisam, već nakon pojedino izvedena rada, jer ovi niesu naše zajednice, već oni, koje rabe ugarski vatrogasci!

Opazih i to, da je vlastnik tvornice posvetio osobitu pažnju dobavi vode, što je od znamenite važnosti za sigurnost toli ogromne a za vatru jako pogibeljne tvornice. Nakon što su krovovi zgrada, a i samo dvorište bili vodom poplavljeni kao da je bio prolom oblaka, čuo se je znak, da se završi rad, na što su vatrogasci svoja gasila pospremili i u gasilani pohranili. Za to vrijeme poveo se je strukovni razgovor ob opaženih manah, pa je bilo svestrano mnijenje, da je dobro uspjela, a bio bi utisak još bolji, da niesu cievne nosilice mjestimice što kod spojeva što na samoj tkanini znatno popuštale. Uzrok je tomu svakako taj, što tvornička četa nerabi cievnih kola ni nosiva vitka, već drže i polažu cievi nosilice iz klupka, koje prigodom vožnje bud na garište bud vježbalište spremaju uz vodnjak, pa tako ne

samo da se cievi znatno oštećuju, nego često izpadnu i šuperne uloge iz navijaka, a gubi se i dragocieno vrijeme spajanjem cievi na garištu, pa se ovo u brzini često i površno izvadja. Isto tako spomenuti mi je i neobhodnu potrebu ocievnica, kojih ta četa u pripravi neima, da u potrebi ukloni propušnost cievnih nosilica.

Pripovjedahu nam častnici tvorničke čete, da je jedan parostroj smješten na riei Drave. Taj dobavlja vodu u vodovod razgranjen po celom arealu od 130 rali same tvornice u dovoljnoj količini, a izim toga smješten je podzemno u strojarnici manji parostroj, koj se može u svako doba rabiti kao parnjača štrcaljka manje vrsti.

Svakako valja priznati, da su uredbe sigurnosti proti požaru, naročito obzirom na znatnu količinu vode, koja je vazda u pripravi, a tako i obzirom na stalnu vatrogasnu stražu i uyježbanu gasilačku četu, vrlo dobre, pa tim upravo blagodat ne samo za samu tvornicu već i za onu cielu okolicu, kojoj je ta dična i požrtvovna četa više puta u pomoć pritekla.

Opis i razgledavanje svih dielova te veličajne tvornice i preugodni svršetak toga dana u Beliču kod zajedničkoga objeda za gospodskim stolom nepadaju u ovaj strukovni pregled o gasilačkim četah u liepoj Slavoniji.

III.

Uzbud na vatru u Petrijevcih.

Kad sam dne 15. kolovoza g. 1893. sa svečanosti valpovačke s mojimi sudruzi otišao iz Valpova, dodjosmo i u liepo mjesto Petrijevci, a tu htjedosmo, da se još jednom oprostimo sa zapovjednikom gasilačke čete gosp.

Antunom Sipom, koji je svoga zvanja radi dan prije ostavio Valpovo, da zadovolji svojim dužnostim.

Dodjosmo onamo upravo kad je narod iz crkve polazio od večernice. Dočekalo nas častništvo tamošnje dobrovoljne gasilačke čete. U bratskom razgovoru izrazismo želju, vidjeti uzbud seoske gasilačke čete i da bi nam drago bilo, da petrijevačku četu ovaj čas vidimo na okupu; e da se uvjerimo, o pripravi njihovih predprežara. To mi dakako, akoprem bijaše vrijeme do vlaka iz Osieka u Zagreb vrlo kratko, radi priredke sgode za ovakove slučajeve bratski zaželjesmo.

Prije svega mije spomenuti, da ni vatrogasci a ni predprežari nisu za uzbud znali, jer je jedan častnik dobio nalog, da potraži jednoga od njihovih trubljara, kojega je negdje slučajno i našao.

U nekoliko časova čuli su se znakovi trubalja i vidjesmo u blizini gasilane stanujuće vatrogasce, kako bježe u gasilanu. Došli u dvorište, a nas to iznenadi — uredna brzina, kojom su vatrogasci gasila za predpregu priredili, ali jedva se ogledasmo, evo već dva para vrlo dobrih konja, koji su bili pred štrcaljku i orudjna kola pripregnuti. Jedva što su vozari posjeli, dojure još druga tri para konja, te budu pod drugu štrcaljku i dvie preseke pripregnuti, tako da je od izdana znaka za uzbud proteklo samo 6—8 časova do posvemašnje priprave za odlaz. A bilo je i dovoljno vatrogasaca za podvorbu pripreženih gasila.

Sada istom saobći zapovjednik vatrogascem, da je bio samo prividni uzbud i da požara neima; zahvali jim na požrtvornosti, bodre ih na buduću ustrajnost i revnost u izpunjivanju njihovih dobrovoljno preuzetih dužnosti.

Iza kako je četa izkazala prisutnim gostom vatrogascem svoju počast, pospremiše po odredbi zapo-

vjednika gasila u gasilanu i vratiše se svojim stanovom. Tako mi se pružila liepa zgoda, viditi toli praktičnu uredbu, koju je u Petrijevcih uveo po vatrogastvo toli zaslužan borilac gosp. Josip Sacher, začastni predsjednik petrijevačkoga dobrovoljn. vatrogasnoga društva, uz pripomoć ondašnjega zapovjednika g Antuna Sipa, a podporom občinske i kotarske oblasti.

Svaki žitelj petrijevački, koji imade konje, dužan je po stanovitom turnusu, kad na njega red dodje, dan i noć držati par konja u svojoj staji u pripravi. Čim se dade znak na uzbud, dužno je doći 5—6 predprežara sa konji do gasilane i staviti se zapovjedniku na razpolaganje, dakako uz ustanovljenu u tu svrhu občinskim zastupstvom nagradu, koja se daje iz občinske blagajne, a to i onda, kad nebi predprežar vozio gasila na garište, dakle kod svakoga uzbuda. Žaliti je samo to, što je ova uredba samo u jedinom mjestu naše domovine uvedena i to, koliko znam, samo u Petrijevcih.

Bilo bi liepo, da se slična koristna uredba uvede i drugdje u gradskih i seoskih obćinah, gdje postoje gasilačke čete, jer bi time nestalo čestih tužaljaka, da je ovdje ili ondje gasilačka četa zakasnila doći u pravo doba na garište, a to lih radi toga, jer nije bilo za vremena potrebne predprege, a često je izostala i nuždna pomoć radi pomanjkanja predprega.

Za dokolicu dobrovoljnih gasilačkih četa.

Poput stalne vojske, drže i gasilačke čete u ljetno doba, za dugih dana, redovite vježbe, da se usavrše u rukovanju sa gasili. Takove vježbe neobhodno su potre-

bite svakoj gasilačkoj četi, ma bila ona i starija, a zato, da joj članovi opetuju, što su tečajem vremena možda zaboravili i da se uvježbaju novaci, koji su stupili u četu. Na svršetku tih vježba obično se upriličuje zaključna vježba. Ovoj je svrha, da pojedini odjeli i članovi dodju do zgode, dokazati svomu vojvodi, što su naučili i kako se usavršili; nadalje da se i občinstvo uvjeri o radu i poštovitosti svoje domaće gasilačke čete, što u velike djeluje, da si četa steče ugled i povjerenje svojih sugrađana — i da se prokušaju sva gasila i pomagala o valjanosti za rad. Samo takovom se zgodom svaki nedostatak lahko opazi. Kad se vježba svrši, razgledati će vojvoda u prisutnosti izaslanika občinskoga poglavarstva sva gasila i pomagala, da li možda imaju pogriješaka i da li je još koje gasilo ili pomagalo od neobhodne potrebe. Odrediti će se, da se popune gasilačke spremne, u koliko to dopuštaju novčana sredstva. Potrebne popravke valja bezuvjetno odmah obaviti. Iza toga dolazi ozbiljan rad za gasilanara. Strojve valja u svih glavnih čestih razstaviti, brižno očistiti i vodu iz sara, škuljišta i provodnjaka izpuljiti i odstraniti te stroj pomno opet sastaviti i namazati. Kad je stroj sastavljen, valja ga prokušati, da li valjano funkcionira. Taj pokus neka se obavi bez vode, nu kod zatvorenih dizalnih pipaca valja nekoliko puta povući ravnotezom, pa će se odmah opaziti, da li su česti stroja u redu, da li možda čepovi ili koja sastavina propušta usisani zrak. Na propušnoj česti izlaziti će pod tlakom zrak budi između sare i čepa bud iz spojeva škuljišta i provodnjaka. To se mora odmah popraviti.

Osim štrcaljaka iziskuju osobitu pažnju cievi-nosilice već zato, što su najvažnije pomagalo štrcaljke i što se i najboljom štrcaljkom na garištu nemože uspješno ra-

čiti bez valjanih cievi te što je nabava cievi skopčana sa znatnim troškovima. S toga treba znati, da je uzdržavanje cievina važnije od uzdržavanja štrcaljaka, pošto ovim vlaga i nečistoća toliko neškodi, koliko cievinam od tkanine. Cievi-nosilice mogu mnogo godina potrajati, ako se drže u redu, dočim ih vlaga i nečistoća uništi za nekoliko tjedana. Izkusan gasilarar dat će cievi-nosilice poslje svake uporabe, čisto oprati i valjano osušiti; potonje osobito je nužno.

Oprane cievi neka se vazda objese po cijeloj duljini tako, da se izciedi iz njih voda i da ih zrak iznutra valjano prosuši. Kad su sašvim osušene, valja da je u svakom navoju šuperna uloga pa tada ih vazda tako navij na vitlo, da svaki put dobiju drugi položaj. Tako valja postupati i sa nerabljenim cievima, jerbo premotavanjem ulazi u nje zrak, koji može jedino trajno uzdržati svaku tkaninu.

S toga valja svake četvrt godine barem jedanput premotati cievi-nosilice. U vlažnih i nezračnih gasilana neka se ne drže cievi, jer se i bez svake uporabe moraju doskora izkvariti.

Ina pomagala neka se takodjer drže u redu, osobito penjačko orudje a naročito ljestve. Željezne česti od ljestava neka budu čiste od hrdje, a svake druge godine valja ih naličiti.

Sve orudje, što se nalazi u gasilani neka bude čisto i na takovu mjestu pohranjano, da je u slučaju požara vazda pri ruci.

U svjetiljkah neka budu vazda svieće, a u petrolejačah stenj i petrolej, a isto tako neka se žigice drže na prikladnom mjestu u pripravi. Kad je sve očišćeno i uređeno, neka se svaki stroj providi svojim pripadci, da se za vrijeme uzbuda netrati dragocjeno vrijeme i da

se u hitnji nezaboravi koji komad, bez koga nebi se moglo raditi na garištu.

Spremiv tako sve u gasilani, može gasilačka četa nastupiti odmor od praktičkih vježba. Za dugih zimskih večeri osobito je zgodno, da se članovi gasilačke čete sastaju bar jedanput u tjednu. Tada neka se upriliče predavanja o društvenih pravilih, o službovniku, taktici vatrobranbe, neka se čitaju strukovni časopisi i drže vježbe u navještajih. Neka se razpravlja o lokalnih prilikah glede dobave vode u slučaju požara, predstavljajući si razne zgrade, odaljene od vrela. Takovimi predavanji uputiti će se i usavršivati pojedini vatrogasci u sviju potankostih vatrobranbe, a tim će se unapređivati četa, jer se vazda drži budna za teško i uzvišeno svoje zvanje.

Za vatrogasnu četu valja ona stara rečenica: „Radi, kano da ćeš uvijek živjeti, a moli se Bogu, kano da ćeš sutra umrijeti“. Drugima riečima: vježbaj se i budi vazda pripravan, jer neznaš nikad časa, kad te dužnost pozove, da te požar nezateče nepripravna.

Izkustvo me je ponukalo, da napišem ovo nekoliko redaka, nebi li tim koristio našem vatrogastvu. Ja sam žalibože često opazio, da u mnogih naših dobrovoljnih četah nema ni traga gorespomenutim mjeram. Vježbe ako se i drže, slabo se posjećuju, a obavljaju se nekom površnošću, bez svakoga interesa. O toli potrebnom zaptu neću ni da govorim; jer se često opaža, da se otmeniji elementi u mnogoj gasilačkoj četi upravo stide latiti se posla, već dolaze, da zanovetaju, a tim često davaju povoda neuspjehu same vježbe. Izim toga drže se vježbe vrlo riedko, a članovi od jedne do druge zaborave što su naučili, pa ako se onda i drži zaključna vježba, riedko se tu nadje prava slika juriša, jer mu manjka skoro svaka strukovna podloga. Skoro se nikada nečuje da zaključnim

vježbam prisustvuju vojvode i vodje susjednih četa, da zajedno ocjene valjanost istih, ili pako rade zajednički, kako to biva u gasilačkih četah drugih naroda.

Vježba se svršši mimohodom i zabavom, koja se tom zgodom obično upriliči; od toga se dana za gasilačku četu do buduće godine više i nezna, nitko za nju nepita do obligatna plesa.

U takovom zimskom snu nalazi se i gasilana. Strojevi su zapušteni, izjeda ih hrdja i vlaga i prašina; cievi-nosilice ni nepoznaš, neznaš, da li su u istinu od konopljene tkanine ili koje druge tvari. Vidio sam dapače i takovih, na kojih su bile — premda na vitlu namotane — još ocievnice od tkanine. To je znak, da znatno propuštaju, a te su cievi u pripravi za prvi juriš na garištu. Jao si ga nesretniku, koji očekuje pomoć od takove gasilačke čete, kojoj tako izgledaju najbolje cievi!

Upozoriv jednoga člana te gasilačke čete, da te cievi u obće nisu za uporabu ni kod vježbe, a kamo li kod požara, odvrati mi, da su izprva kod svake vježbe vodom radili i tim da su cievi uništene, a društvo nema novaca, da nabavi druge. Mnogu gasilanu, mogao bi čovjek prisposodobiti ropotarnici, u koju dobar gospodar nebi smjestio ni svoja drva, jer bi im škodila vlaga; gasilačka četa ima u njoj svu svoju vriednotu koju su velikimi žrtvami nabavili obćinari.

Kad bi se gasila u takovih vlažnih prostorijah držala u najvećem redu, i onda će ih vlaga doskora uništiti, a kako nebi u onom neredu, u kom se na mnogih mjestih nalaze! Pomagala i ino orudje u takvom su neredu, kao da i nemaju gospodara, s toga se žalibože često događa, da lih zbog skrajne neurednosti mnoga četa zakasni na garište. A kad je došla, to joj, ako i

nezataji štrcaljka, svakako propuštaju ili popucaju cievine, a ob uspješnoj obrani nemože biti ni govora.

Upravo je za čudo, da se prigodom nabave gasila ni obćine ni vatrogasna društva nebrinu za shodne prostorije, već ih smjeste u najprimitivniju sušu, gdje ne samo da propadaju, već u ozbiljnom času nisu ni uporabiva.

Neka mi nezamjere braća vatrogasci, ako sam koju oštriju rekao, bila je zaista iskrena, a dao Bog, da bude po naše vatrogastvo i koristna!

SADRŽAJ.

	Strana
Vatrogastvo u srednjem vieku	1
Prve gasilačke čete	6
Gradjevno i vatrogasno redarstvo	10
Vatroredarstveni propisi za suše i vjetra	13
Naredbeno pravo za vatrogastvo u Ugarskoj	16
Vatrogastvo i narodno gospodarstvo	24
Ustrajanje i subvencioniranje dobrovolj. vatrogasnih društava	27
Zemaljska strukovna učilišta i vatrogastvo	29
Vatrogastvo u vojsci	32
Osiguranje proti požaru	33
Osiguravajući zavodi napram vatrogasnim društvom u Hrvatskoj i Slavoniji	35
Materijalne nepravilike u našem vatrogastvu	37
Pomozimo i našem vatrogastvu	42
Požari i njihove posljedice	45
Požari od groma	47
Požari slamom pokrivenih krovova	50
Kako da se zaprieči širenje velikih požara?	54
Uzroci požaru	58
Samoupala siena	61
Oprezi proti vatri-poletušici	64
Kako mora gasilačka četa za vrijeme požara postupati, da se može ustanoviti palež	67
Kako se dobavlja voda u gasilačke svrhe	75
Nabava i uzdržavanje gasila	77
Vatrogasne vježbe, nabava i uzdržavanje gasila	81
Požari kao opomena	85
Kako se može postići da vatrogasci marljivo polaze određene vježbe	90
Obkuka dobrovoljnih gasilačkih četa	94
Tri vatrogasna ispita u Slavoniji	98
Za dokolicu dobrovoljnih gasilačkih četa	105